

Viktoria Raknes Holth

Samarbeidets betydning

En kvalitativ studie av hvordan nemnda omtaler og vektlegger samarbeidskulturene mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring av omsorg.

Masteroppgave i Barnevern

Veileder: Elizabeth Langsrud

Juli 2023

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Viktorija Raknes Holth

Samarbeidets betydning

En kvalitativ studie av hvordan nemnda omtaler og vektlegger samarbeidskulturene mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring av omsorg.

Masteroppgave i Barnevern
Veileder: Elizabeth Langsrud
Juli 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Masteroppgaven er endelig ferdig! Det er både med en følelse av glede, takknemlighet og lettelse. Det har vært en lang, men dog en lærerik prosess. Tanker, kunnskap og refleksjoner som jeg har gjort under denne prosessen, kommer jeg til å ha stor nytte av videre i arbeidslivet.

Det er mange jeg vil rette en takk til. Jeg vil takke veileder min Elizabeth Langsrud for å ha kommet med konstruktive innspill, vært tilgjengelig, svært engasjert og bidratt til motivering. En stor takk går også til mine venner på lesesalen. Dere har vært en fantastisk fin gjeng å skrive med!

I tillegg ønsker jeg også å rette en spesiell takk til min samboer, Snorre. Takk for din støtte, oppmuntring, tålmodighet og forståelse gjennom hele denne prosessen. Jeg vil også takke foreldrene mine, som alltid er like støttende og kommer med gode oppmuntringer.

Sammendrag

Denne masteroppgaven setter søkelys på barneverns- og helsenemndas (det nye navnet på fylkesnemnda for barnevern og sosial saker fra 1. januar 2023) omtale og vektlegging av samarbeidskulturer mellom sentrale aktører i vedtak som omhandler tilbakeføring av omsorg. Barna i vedtakene er under syv år. Prosjektet undersøker biologiske foreldres, barnevernets og fosterforeldres forklaringer i vedtakene. Deretter nemndas vurdering av disse. Utvalget bygger på åtte vedtak fra 1. januar 2021 til 1. januar 2023. Utvalgets vedtak er hentet fra Lovdata og omhandler tilbakeføring av omsorg etter barnevernloven 1992 § 4-21 (barnevernloven 2021 § 5-7). Utvalget er hentet ut i den hensikt av å belyse problemstillingen: «*Hvordan omtaler og vektlegger nemnda samarbeidskulturen mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring av omsorg?*».

Prosjektet har en sosialkonstruksjonistisk tilnærming. I den analytiske prosessen har jeg latt meg inspirere av Virginia Braun og Victoria Clarke (2006) sin versjon av «Thematic Analysis». Det ble derfor brukt en tematisk metodisk tilnærming til analysen av prosjektets utvalgte vedtak og herav ble det identifisert tre hovedkategorier med flere underfunn. Prosjektets funn diskuteres i lys av rettslig grunnlag, tidligere forskning og teoretiske perspektiver relatert til tilbakeføringsprosessen, samarbeid, samvær, kommunikasjon, makt og ansvarsfordeling i samarbeidet. Prosjektet forener på denne måten flere diskurser, en barnevernsfaglig-, sosiologisk- og rettslige diskurs.

Nemndas omtalelse og vektlegging av samarbeidskulturene mellom sentrale aktører som barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldre viser seg gjennom fire elementer. Disse elementene var aktørenes holdninger, forventinger, handlinger og reaksjoner som fremkom i de ulike samarbeidskulturene. Samtidig som elementene påvirket samarbeidskulturene og hverandre, eksisterte selve samarbeidskulturen mellom de sentrale aktørene gjennom elementene. Disse elementene var også gjensidig sammenkoblet i samarbeidssituasjoner. Elementene ble derfor vurdert og diskutert i sammenheng med hverandre. I utvalgets vedtak fremkom det ulike samarbeidsutfordringer hvor nemnda vektla og omtalte ansvaret for utfordringene til å omhandle de biologiske foreldres egenskaper og omsorgskompetanse. På denne måten vektla nemnda utfordringene i samarbeidet til å omhandle en svikt i foreldrenes fungering, fremfor en svikt i samarbeidet mellom aktørene.

Prosjektet peker på behovet for hjelp og oppfølging for foreldre som er uenige i omsorgsovertagelsens grunnlag, og viser at endring i holdningene deres krever tid og ressurser. Samarbeidet mellom barnevernstjenesten og foreldrene var også viktig i nemndas beslutning, og motstand til samarbeid kunne påvirke vurderingen av foreldrenes omsorgsevner. Det påpekes imidlertid at nemnda mangler diskusjon om barnevernets rolle og forventninger til samarbeidet, samt oppfølging og hjelp til foreldrene etter omsorgsovertakelsen. Prosjektet understreker viktigheten av realistiske forventninger, åpenhet for ulike reaksjoner, og individuelt tilpassede metoder i samarbeidet. Det påpekes også et behov for å bedre opplyse informasjon om samarbeidskulturene i vedtakene. Dette for å sikre en grundig og etterprøvbar saksbehandling i tråd med EMDs føringer i domfellelsene mot Norge. Spesielt er det viktig å opplyse om barnevernets utførte arbeid og eventuelle mangler ved oppfølgings- og tilbakeføringsarbeidet. Det bør gjøres uavhengig om mangler skyldes strukturelle utfordringer, som lite ressurser til nødvendig veiledning og oppfølging etter omsorgsovertagelsen.

Abstract

This master's is about the Norwegian Child Welfare Tribunal's mention and emphasis on collaborative cultures between key actors in decisions concerning the return of care for children under the age of seven. It examines the biological parents and the child welfare services, as well as the explanations provided by foster parents and the assessment made by the Child Welfare Tribunal. The study is based on eight decisions made between January 1, 2021, and January 1, 2023. These decisions were obtained from Lovdata and concern the treatment of care reunification according to (the Child Welfare Act) barnevernloven 1992 § 4-21 (barnevernloven 2021 § 5-7). The sample was collected with the intention to shed light on the research question: "How does the Child Welfare Tribunal discuss and emphasize the collaboration culture among key stakeholders in decisions regarding the return of care?"

The project adopts a social constructionist approach. In the analytical process, I have drawn inspiration from Virginia Braun and Victoria Clarke's (2006) version of "Thematic Analysis." Therefore, a thematic methodological approach was employed in analyzing the selected decisions, leading to the identification of three main categories with several subthemes. The project's findings are discussed in light of legal frameworks, previous research, and theoretical perspectives related to the return process, collaboration, visitation, communication, power dynamics, and distribution of responsibilities within the collaboration. The project thus integrates multiple discourses, particularly those of child welfare, sociology, and law.

The Child Welfare Tribunal 's discussion and emphasis on collaboration cultures among key stakeholders such as child welfare services, biological parents, and foster parents were reflected on evident through the emphasis and discussion of four elements. These elements encompassed the actors' attitudes, expectations, actions, and reactions as manifested in various collaboration cultures. While these elements influenced the collaboration cultures and each other, the collaboration culture itself existed among the key stakeholders through these elements. Moreover, these elements were interconnected in collaborative situations and were therefore assessed and discussed in relation to one another. The selected decisions revealed various collaboration challenges in which the Child Welfare Tribunal emphasized and discussed the responsibility for these challenges as pertaining to the biological parents' characteristics and caregiving competence.

Thus, the Child Welfare Tribunal emphasized challenges in collaboration as being related to a failure in parental functioning rather than a failure in collaboration among the stakeholders. The project highlights the need for assistance and support for parents who disagree with the grounds for taking over care, recognizing that changes in their attitudes require time and resources. Collaboration between the child welfare services and parents was also crucial in the Child Welfare Tribunal's decision-making process, and resistance to collaboration could influence the assessment of parents' caregiving abilities. However, it is noted that the Child Welfare Tribunal lacks a discussion on the role of child welfare services and expectations regarding collaboration, as well as follow-up support and assistance for parents after the takeover of care. The project emphasizes the importance of realistic expectations, openness to different reactions, and individually tailored approaches in collaboration. It also highlights the need to provide sufficient information about collaboration cultures in the decisions to ensure good legal practice and accountability the principles drawn from the European Court of Human rights judgements against Norway. Specifically, it is important to provide information about the work carried out by the child welfare services and any deficiencies in post-takeover follow-up and care return efforts, regardless of whether these deficiencies stem from structural challenges such as insufficient resources for necessary guidance and support after care takeover.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Oppgavens problemstilling	3
1.2 Avgrensninger og viktige bemerkninger	4
1.3 Oppgavens oppbygging.....	6
2.0 Rettslig grunnlag og nemndas funksjon	8
2.1 Omfanget av saker i nemnda	8
2.2 Opphevelse av omsorgsovertagelse, samarbeid og samvær i lovgivningen	8
2.3 Nemndas funksjon, posisjon og vedtak	12
2.3.1 Rettssikkerhet og beslutningsgrunnlag	12
2.3.2 Kvalitet på avgjørelsesgrunnlaget.....	13
2.3.3 Vedtakets utforming og innhold	14
2.3.4 Valg av ord og fagbegrep i vedtak	14
3.0 Kunnskapsstatus	16
3.1 Samarbeidsrelasjon mellom biologiske foreldre og barnevernet	16
3.1.1 Utfordringer ved samarbeidsrelasjonen	19
3.1.2 Foreldres reaksjoner og opplevelse av samarbeid etter omsorgsovertagelse.....	21
3.2 Samarbeidsrelasjon mellom biologiske foreldre, barnevernet og fosterforeldrene	23
3.2.1 Oppfølging og kvalitet på samvær	24
3.2.2 Barnevernets vurderinger av samvær.....	24
3.2.3 Kjennetegn på gode samværsordninger	25
3.2.4 Utfordringer ved samværsordninger	26
3.2.5 Barnets reaksjon til samvær	27
3.2.6 Tilsyn under samvær.....	28
4.0 Metode	30
4.1 Vitenskapelig tilnærming; Sosialkonstruktivisme	30
4.2. Kvalitativ dokumentasjonsanalyse.....	32
4.2.1 Datainnsamling	33
4.2.2 Søkeprosess	33
4.2.3 Studiets utvalg	33
4.3 Tematisk analyse.....	34
4.4 Kvalitet i forskningsprosessen	38
4.4.1 Validitet og overføring	39
4.4.2 Forforståelse.....	40
5. Fremstilling av funn	43
5.1 Presentasjon av vedtakene.....	44
5.2 Del 1: Elementer i samarbeidet før omsorgsovertagelsen, med betydning for samarbeidet etter omsorgsovertagelsen	46
5.2.1 Omsorgsovertagelsens grunnlag	47
5.2.2 Betydningen av biologiske foreldres syn på omsorgsovertagelsen	49
5.3 Del 2: Elementer i samarbeidet i tiden mellom omsorgsovertakelsen og tilbakeføringssaken.....	52
5.3.1 Samarbeid ble vurdert som nødvendig for tilbakeføring	52
5.3.2 Ved utfordringer i samarbeidet, legges det mer ansvar på biologiske foreldre	55
5.3.3 Fosterhjemmet fikk stor betydning for samarbeidskulturen	59

5.3.4	Bruk av ord og fagbegrep som ikke blir redegjort for eller forklart i kontekst.....	63
5.3.5	Mangel på konkretisering av vurdering	65
5.4	<i>Del 3: Vektlegging av samarbeidskulturer i nemndas beslutning</i>	65
5.4.1	Sammenhengen mellom nemndas beslutning og samarbeidet.....	65
6.	Diskusjon.....	69
6.1	<i>Innhold om samarbeid i vedtak om tilbakeføring</i>	69
6.1.1	Samarbeid i lys av kompleksitetsteori	71
6.1.2	Forventninger, handlinger, reaksjoner og holdninger	73
6.2	<i>Samarbeidskulturer gjennom forventninger</i>	74
6.2.1	Tidligere erfaringer i lys av maktperspektiv fra Foucault.....	74
6.3.	<i>Samarbeidskulturer gjennom holdninger</i>	80
6.3.1	Nemndas vektlegges av biologiske foreldres holdning til omsorgsovertagelsen	80
6.3.2	Barnevernets holdning til samarbeidet og tilbakeføring	84
6.3.3	Barnevernets og nemndas holdninger gjennom ordbruk	86
6.4	<i>Samarbeidskulturer gjennom relasjoner og handling</i>	90
6.4.1	Biologiske forelderens reaksjoner og handlinger i samarbeidskulturene	90
6.4.2	Fosterforeldres reaksjoner og handlinger i samarbeidskulturene	93
6.5	<i>Samarbeidets betydning.....</i>	100
7.	Avslutning	103
	Litteraturliste.....	107
	Vedlegg	112

1.0 Innledning

En omsorgsovertagelse kan oppleves svært traumatisk for de involverte (Olkowska & Aamodt, 2022; Skilbred & Moldestad, 2010). Fra den ene dagen til den andre overtar barnevernstjenesten omsorgsansvaret for barnet. Heretter er det barnevernstjenesten som har det overordnede ansvaret for barnets velvære og utvikling. Det daglige omsorgsansvaret for barnet delegeres til en institusjon eller et fosterhjem. Samtidig skal barnevernet ta på seg veilednings-, støtte- og kontrolloppgaver både overfor foreldre og fosterforeldre. Ved en omsorgsovertagelse forutsetter lovgivning at det skjer et samarbeid. I tilfeller der barn blir vurdert til å enten være for små eller for umodne til å inngå i et slikt samarbeid, består samarbeidet hovedsakelig mellom tre parter: barnevernstjenesten, biologiske foreldre og fosterforeldre. Barnevernet *skal så langt som mulig samarbeide* med foreldrene, samt at foreldrene *skal* bli behandlet med *respekt* jf. barnevernslov (1992) § 1-7 og barnevernslov (2021) § 1-9 første ledd. Primært skal samarbeidets mål være å ivareta barnets behov for stabilitet, kontinuitet, trivsel og utvikling. Grad av enighet om grunnlaget og varigheten av plasseringen, tilfredshet med samværsordninger og relasjonen mellom de voksne, er noen av de mest sentrale faktorene som kan påvirke denne type samarbeid (Slettebø, 2009).

Barnevernet har også en plikt til å legge til rette for at foreldrene skal få tilbakeført omsorgen for barnet, så langt det ikke er i strid med hensynet til barnets beste. Det skal blant annet gjøres ved å gjennomføre systematiske og regelmessige vurderinger av nødvendigheten for endring av tiltak eller om vedtaket kan oppheves. jf bvl (1992) § 4-16 og bvl (2021) § 8-3 (Andersland, 2022).

Saker som omhandler vurdering av opphevelse av omsorgsovertagelse og fastsettelse av ny samværsordning, herunder elementer av samarbeid, blir vurdert av barneverns- og helsenemnda (det nye navnet på fylkesnemnda for barnevern og sosial saker fra 1. januar 2023). I Norge finnes det tolv barneverns- og helsenemnder (heretter omtalt som nemnda). Disse er uavhengige, domstolslignende forvaltningsorganer som fatter vedtak om tvang etter barnevernsloven eller opphever tidligere tvangstiltak i ny sak (Bufdir, 2022). Tilbakeføring av omsorg til biologiske foreldre i barnevernssaker krever nøye og grundige vurderinger av nemnda. I disse vurderingene må det tas hensyn til flere faktorer, som foreldrenes evne og vilje til å ivareta barnets beste, barnets behov, barnets tilknytning til både biologiske foreldre og eventuelle fosterforeldre eller institusjon.

Nemnda er lovpålagt til å gjøre en forsvarlig utredning. jf. forvaltningsloven. Nylig har det blitt belyst flere utfordringer i saker som omhandler tilbakeføring av omsorg i norsk nemnd. Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) har vist flere brudd på barn og foreldres rettigheter ved vurderingen av tilbakeføringsspørsmålet (NOU 2023:7). Hovedmomentene for domsslutningene fra EMD, var at Norge hadde krenket retten til familieliv. I korte trekk handler dommene om kritikk av tvangsvedtak i norske barnevernssaker. EMD pekte spesielt på mangler i klargjøring av tilbakeføring til biologiske foreldre som det overordnede målet etter vedtak om omsorgsovertakelse. Et annet vesentlig element som ble sterkt kritisert av EMD, var at de norske barnevernsdommene fastsatte gjennomgående for lite samvær, som igjen gav redusert mulighet for gjenforening. Kritikken satte søkelys på at samværsordninger ofte ikke var tilstrekkelige og hyppige nok til å opprettholde båndet mellom foreldre og barn. Lite samvær kunne dermed føre til en ytterligere svekkelse av forholdet mellom dem, og gjenforeningen ble dermed mindre sannsynlig (Andersland, 2022). Fastsettelse av lite samvær kan potensielt også legge opp til mindre veiledning og samarbeid mellom barnevernstjenesten, foreldrene og fosterforeldrene.

Norges offentlige utredning (heretter omtalt som NOU), kom med en ny rapport fra 2023 «*Trygg barndom, sikker fremtid*». Rapporten er en gjennomgang av barn og foreldres rettssikkerhet i barnevernet. Den avdekket blant annet manglende kunnskap og variasjon i samarbeidet som følger etter en omsorgsovertakelse. I dette prosjektet vil det derfor bli belyst hvordan nemnda i sine avgjørelser omtaler og vektlegger samarbeidskulturer mellom sentrale aktører i saker som omhandler tilbakeføring. Samarbeidskulturen vil bli undersøkt ved å analysere vedtak som omhandler nemndas vurdering av tilbakeføring av omsorgen for barn under syv år. Sentrale aktører med betydning for nemndas vedtak blir i denne sammenheng biologiske foreldre, barnevernet og fosterforeldre.

Prosjektets formål er å utforske hvordan samarbeidet fremkommer i de utvalgte vedtakene. Det gjøres ved å undersøke hvordan samarbeidet mellom barnevernet, biologiske foreldre og fosterhjemmet blir omtalt av aktørene selv. Deretter ser jeg på hvordan nemnda omtaler og vektlegger samarbeidskulturen i sin avgjørelse. I nemndas vurdering av tilbakeføringsspørsmålet ligger det mye makt, både i form av definisjons- og vektleggingsmakt. Som nevnt er det behov for mer informasjon og viten om hvordan nemnda faktisk tolker lovverket i praksis, og hvordan rammene rundt den informasjonen som blir gitt vektlegges. Det trengs mer kunnskap om disse prosessene, uavhengig av hvorvidt det fører til

implementering av nye tiltak eller igangsetter endringsprosesser. Kunnskap om hva nemndleder velger å gjengi, samt hva som vektlegges av aktørenes anførsel, kan bidra til å medvirke i den videre politiske og faglige konteksten. Mer kunnskap om tema kan dermed også bidra til å sikre en best mulig barnevernsfaglig og juridisk korrekt praksis.

1.1 Oppgavens problemstilling

Basert på ovennevnte tematisering og formål, er problemstillingen formulert slik:

«Hvordan omtaler og vektlegger nemnda samarbeidskulturen mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring av omsorg?»

Som nevnt blir sentrale aktører i saker som omhandler barn under syv år i all hovedsak barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldre. Selve prosjektet startet med et ønske om å utforske barnets stemme/medvirkning, for deretter å foreta en omfattende analyse av et mindre utvalg av vedtak. Etter en gjennomgang av de utvalgte vedtakene, fremkom samarbeidet som noe overordnet, viktig og sentralt. Samtidig fremsto elementene av samarbeidet som varierende i vedtakene, både i form av omfang og hvordan dette temaet ble omtalt. Kombinasjonen av varierende bruk og omtalelse fra partene, samt variasjon i hvordan nemnda omtalte og vektla disse samarbeidselementene, vekket en interesse i meg. Problemstillingen dreide seg derfor videre inn mot samarbeidstemaet ut ifra materialets omtale og nemndenes vektlegging av samarbeidskulturer. Dermed vokste prosjektets problemstilling frem i arbeidet med analysen av vedtakene.

Det ble utformet en relativt bred problemstilling, blant annet begrunnet i at prosjektets datamateriale ikke er konstruert i den hensikt i å bli forsket på. Samarbeid er i tillegg et stort begrep, som både kan påvirke og omfatte flere faktorer i spørsmålet om tilbakeføring. En helhetlig tilnærming ble derfor vurdert som mer dekkende, sammenlignet med en mer spisset inngangsvinkel. I prosjektet har det blitt valgt ut åtte vedtak som ble gjenstand for en grundig analyse. Alle vedtakene omhandlet spørsmål om tilbakeføring av omsorg til biologiske foreldre. En ytterligere beskrivelse av hva som inngikk i prosjektets kriterier for utvalg av vedtak, skisseres i kapittel fem - «Metode».

1.2 Avgrensninger og viktige bemerkninger

Avgrensningene i prosjektet er primært foretatt gjennom utvelgelsen av vedtakene og i den påfølgende analysen av disse. I analysen ble det mest sentralt å se på hvordan nemnda omtalte og vektla sentrale elementer i samarbeidet mellom barnevernet, biologiske foreldre og fosterhjemmet. Selv om barnet skal stå i sentrum i vedtaket, er barna i de utvalgte vedtakene blitt vurdert til å være for små for å inngå i nevnte samarbeid. Det ble derfor underveis viktigst å fokusere på hva som ble sagt og gjort mellom aktørene som inngikk i samarbeidet, fremfor et fokus på beskrivelser om eksempelvis barnets utvikling og tilknytning. Grunnet oppgavens omfang ble det dermed for omfattende å inkludere analyser av eksempelvis elementer som enighet/uenighet i barnets tilknytning, behov og reaksjon. Disse elementene blir ikke totalt ekskludert fra analysen og prosjektet, men er noe til stede og mer «bakt inn» i de andre elementene som blir undersøkt.

I arbeidet med prosjektet ble det først undersøkt og analysert hva som forekom av opplysninger om tiltak og samarbeid før omsorgsovertagelsen. Her ble det studert hva som framkom av opplysninger fra både barnevernet og biologiske foreldrene, med tanke på samhandling før omsorgsovertagelsen. Det ble også undersøkt hva som framkom av biologiske foreldrenes holdninger til omsorgsovertagelsen, da disse kan indikere hvordan foreldrene har opplevd samarbeidet. Biologiske foreldres holdning til omsorgsovertagelsen kan også indikere noe om starten på det nye samarbeidet. Videre ble det sett på hva som framkom av opplysninger om samarbeidet mellom omsorgsovertagelsen og tilbakeføringssaken. Foreldrenes endringspotensial ble også utforsket, relatert til hvordan barnevernet og nemnda definerte foreldrenes utfordringer. Hva som kommer frem av fosterhjemmets rolle i samarbeidet blir også vist til i denne delen. Deretter blir det sett på hvordan nemnda vektla og omtalte samarbeidet. Det ble også sett på ordbruken i vedtakene, da det kan si noe om hvordan aktørene i saken blir skriftlig møtt. Ordbruken kan også potensielt representere ordbruken barnevernet bruker i møte med barn og familier. Avslutningsvis blir det belyst hvorvidt det finnes en sammenheng mellom nemndas vektlegging og omtalelse av samarbeidet, og nemndas begrunnelse for slutningen i vedtaket.

I forlengelse av avgrensninger, ble det også foretatt teoretiske avgrensninger i lys av problemstillingen. Begrepet «samarbeid» kan defineres ved bruk av flere perspektiver. Dette prosjektet vil bruke forståelsen fra Hartviksen og Kversøy (2018). Samarbeid og konflikt er ved første øyekast to faktorer som oftest ikke tenkes å forenes i én og samme kontekst. I en

barnevernssammenheng kan derimot denne sammensetningen være en normalitet. Ifølge Hartviksen og Kversøy (2018) er samarbeid og konflikt to sider av samme sak. Så lenge vi arbeider i et fellesskap har vi én eller annen form for samarbeid. Samarbeidet kan inneholde så mangt, også utover det som tenkes på som konstruktivt. Begrepet gjelder også når vi samarbeider mot hverandre, ødelegger for hverandre eller overser hverandre. I slike sammenhenger betyr det ikke at man ikke samarbeider, men at vi samarbeider dårlig eller destruktivt. I en barnevernssammenheng er derfor samarbeidet alltid til stede, uavhengig av kvaliteten på samarbeidet, fordi et fravær av samarbeid kun kan eksistere i en total isolasjon fra fellesskapet (Hartviksen & Kversøy, 2018). Hartviksen og Kversøys (2018) definisjon av samarbeidet er gjeldende for resten av prosjektet.

Prosjektet inkluderer utelukkende vedtak som omhandler krav om tilbakeføring jf. bvl (1992) § 4-21. Utvalgets vedtak er hentet fra 2021 frem til 01.01.2023 (alle vedtakene ble utformet før den nye bvl. 2021 trådte i kraft). I tillegg til dette har det blitt gjort avgrensninger med tanke på barnas alder. I de utvalgte vedtakene er barnas alder mellom ett år og opp til fylte syv år. Barna i disse vedtakene blir ikke sett på som sentrale aktører i samarbeidet, grunnet deres lave alder. Nemndene har heller ikke inkludert deres medvirkning i vedtakene. På grunn av begrensningene i datamaterialet, er også prosjektet begrenset i omfang, noe som fører til at funnene ikke kan generaliseres til en større populasjon. Likevel kan studien gi en mer inngående forståelse av hvordan samarbeidskulturen blir omtalt og vektlagt av nemnda i flere tilbakeføringssaker.

En siste viktig bemerkning er at det vil bli referert til både lovverket som gjaldt under perioden vedtakene ble utformet i jf. bvl (1992), samt det nye lovverket som trådte i kraft 1. januar 2023 jf. bvl (2021). Det gjøres som følge av at EMD-dommene og høyesterettsdommer (skisseres nærmere i kapittel to: «Rettslig grunnlag og nemndas funksjon») har formet en rettspraksis som skal samsvare med det nye lovverket før det ble iverksatt (Andersland, 2022). Av den grunn bør den nye barnevernsloven fra 2021 i stor grad samsvare med nemndas rettspraksis fra perioden 2021-2023 (som er perioden utvalgets vedtak er hentet fra). Det blir derfor på dette grunnlag vurdert som både nødvendig og relevant å henvise til begge lovverkene underveis i prosjektet.

1.3 Oppgavens oppbygging

Prosjektet er inndelt i syv kapitler med tilhørende delkapitler. I det *første kapitlet* (nåværende kapittel) har det allerede blitt innledet til prosjektets tematikk med formål, problemstilling, avgrensninger og viktige bemerkninger.

I *kapittel to* fremstilles det rettslige grunnlaget for nemnda og dens funksjon i saker som omhandler tilbakeføring av omsorg. Det vil bli presentert i følgende delkapitler: omfanget av saker i nemnda, opphevelse av omsorgsovertagelse og samarbeid i lovgivningen og nemndas funksjon, posisjon og vedtak.

I *kapittel tre* fremstilles prosjektets kunnskapsstatus, følgelig en presentasjon av eksisterende forskning på feltet. Her vil det bli presentert to hovedtemaer: 1) samarbeidsrelasjon mellom foreldre og barnevernet og 2) samarbeidsrelasjon mellom foreldrene, barnevernet og fosterforeldrene. I første hovedtema presenteres relevant forskning for samarbeidsrelasjonen mellom biologiske foreldre og barnevernet. Her blir det vist til utfordringer ved samarbeidsrelasjonen, strukturelle utfordringer og foreldres reaksjoner og opplevelse av samarbeid etter omsorgsovertagelsen. I det andre hovedtemaet blir det vist til relevant forskning for samarbeidsrelasjonen mellom foreldrene, barnevernet og fosterforeldrene, spesielt med tanke på samvær. I denne delen blir det trukket frem forskning som tar for seg oppfølging og kvalitet på samvær, kjennetegn på gode samværsordninger, utfordringer ved samværsordninger, barnets reaksjon til samvær og tilsyn under samvær.

I *kapittel fire* redegjøres det for prosjektets vitenskapsteoretiske utgangspunkt og metodiske fremgangsmåte. Her beskrives og reflekteres det rundt prosessen av valg av metode, herunder utvalgskriteriene som ble satt i utvelgelse av vedtak. Avslutningsvis vurderes prosjektets kvalitet, samt relevante betraktninger for prosjektet.

I *kapittel fem* presenteres prosjektets hovedfunn fra den tematiske analysen av prosjektets materiale. Kapitlet er strukturert i tre delkapitler som representerer fremtredende funn fra analysen: 1) elementer i samarbeidet før omsorgsovertagelsen, med betydning for samarbeidet etter omsorgsovertagelsen, 2) elementer i samarbeidet i tiden mellom omsorgsovertakelsen og tilbakeføringssaken, 3) vektlegging av samarbeidskulturer i nemndas beslutning. Hver av disse tre delkapitlene er videre inndelt i underpunkter som går i dybden på de ulike elementene som ble identifiserte i de åtte utvalgte vedtakene.

I *kapittel seks* diskuteres prosjektets funn i lys av tidligere forskning og relevante teoretiske perspektiver. Formålet med kapitlet er å belyse prosjektets problemstilling: «*Hvordan omtaler og vektlegger nemnda samarbeidskulturen mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring av omsorg?*» Kapitlet er inndelt etter fem hoveddeler: 1) samarbeid i vedtak om tilbakeføring, 2) samarbeidskulturer gjennom forventninger, 3) samarbeidskulturer gjennom holdninger, 4) samarbeidskulturer gjennom relasjoner og handling og 5) samarbeidets betydning.

I *kapittel syv* oppsummeres og konkluderes hele prosjektets diskusjon og resultater i lys av gjeldende problemstilling. Avslutningsvis fremstilles prosjektets litteraturliste.

2.0 Rettslig grunnlag og nemndas funksjon

I følgende kapittel presenteres det rettslige grunnlaget for omsorgsovertakelse, tilbakeføring, samvær, nettverks plassering og samarbeid. I dette kapitlet blir det også sett på kritikk fra EMD-dommene og dens påvirkning på norsk barnevern. I tillegg blir det redegjort for nemndas rettspraksis, rolle og funksjon. Kapitlet er inndelt i følgende delkapitler: omfanget av saker i nemnda, opphevelse av omsorgsovertagelse, samarbeid og samvær i lovgivningen, nemndas funksjon, posisjon og vedtak, rettsikkerhet og begrunnelsesgrunnlag, kvalitet på avgjørelsesgrunnlaget, vedtakets utforming og innhold og valg av ord og fagbegrep i vedtak.

2.1 Omfanget av saker i nemnda

I 2021 mottok nemndene totalt 3367 saker. Av disse var 1920 hovedsaker, 1002 akuttvedtak og 445 klager over akuttvedtak. Av de 1920 hovedsakene ble det fattet vedtak i 1436 saker, der 681 vedtak ble fattet etter muntlig behandling i forhandlingsmøte, og 755 vedtak ble fattet etter skriftlig behandling. Omsorgsovertakelse (39 %) var den største kategorien i hovedsakene, mens spørsmål om opphevingen av omsorgsovertagelse utgjorde 22 % av sakene (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, 2021). Saker som omhandler spørsmål om opphevingen av omsorgsovertagelse, utgjør dette prosjektets datamateriale. I 2022 ble det registrert en økning i antallet begjæringer fra kommunene om tvangstiltak til nemndene, noe som ikke har skjedd på flere år. Nemndene mottok til sammen 3521 saker, som fordelte seg på 1984 hovedsaker, 455 klager over akuttvedtak og 1082 akuttvedtak for legalitetskontroll (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, 2022). Økningen i antall tvangssaker tilsier at tilbakeføringstemaet fortsatt er av stor relevans og berettiget utforskning.

2.2 Opphevelse av omsorgsovertagelse, samarbeid og samvær i lovgivningen

Omsorgsovertagelse skal i utgangspunktet være et midlertidig tiltak, som også har blitt presisert for Norge gjennom EMD-dommene. Myndighetene har en plikt til å legge til rette for gjenforening, som utledes fra både bvl (1992) § 4- 21, bvl 2021 § 5-7 første ledd, første punktum, EMK artikkel 8 jf. Grunnloven § 102, og av barnekonvensjonen (heretter BK) artikkel 9 nr. 1 og 3, og artikkel 16. Norsk lovverk viser at opphevelse av vedtak om omsorgsovertagelse kun skal skje når nemnda vurderer det som overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. I dette ligger det et beviskrav som tilsier at det skal være mer enn bare sannsynlighetsovervekt. Med andre ord ligger det enda strengere vilkår enn ved en omsorgsovertakelse, samt et krav om forsvarlig omsorg. Barne- og

familiedepartementet (Prop. 133 L, (2020–2021)) hevder at denne bestemmelsen (bvl (1992) § 4- 21, bvl (2021) § 5-7) er basert på barnets behov for ro og stabilitet. Enhver flytting kan ha negative konsekvenser, noe som understreker behovet for at flyttingen skal være alvorlig begrunnet. Ved å kreve en høy grad av sannsynlighet for tilstrekkelig omsorgsevne, reduseres risikoen for at barnet blir flyttet frem og tilbake mellom hjemmet og plasseringsstedet. Tidligere forarbeider har lagt til grunn at foreldrenes omsorgsevne må være stabil for at en tilbakeføring skal være mulig (Prop. 133 L, (2020–2021)). Stabilitet i forelderens omsorgsevner vil kunne redusere sannsynligheten for en ny flytting for barnet etter en tilbakeføring.

Flere Høyesterettsavgjørelser har fastslått at det er avgjørende om barnet står overfor en reell fare for betydelige skadevirkninger på lengre sikt ved en tilbakeføring (Prop. 133 L, (2020–2021), s. 210). Betydelige skadevirkninger kan omhandle ustabilitet i barnets liv, som flyttinger eller brudd med tilknytningspersoner eller miljø som barnet er tilknyttet. Omsorgsovertagelsen skal dermed ikke oppheves, uavhengig av foreldrenes omsorgsevner, dersom barnet er blitt så knyttet til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om barnet blir flyttet tilbake til foreldrene jf. bvl (1992) § 4-21 og bvl (2021) § 5-7. I de tilfeller der det blir vurdert som overveidende sannsynlig at de biologiske foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg, vektlegges tilknytningsperspektivet tyngre. Lovverket understreker dermed betydningen av å opprettholde tilknytningen til barnet gjennom kontakt og gode samvær mellom barnet og biologiske foreldre under plasseringen.

Samværspraksis og opphevelse av omsorgsovertagelse er derfor to elementer som er nært knyttet til hverandre. Samværsretten er en selvstendig og gjensidig rettighet for både barn og foreldre. Den krever ingen særskilte formål eller bestemte begrunnelser. Begrunnelsen er allerede iboende i forutsetningen om at samvær og kontakt etter omsorgsovertakelse vil være i både barnets og foreldrenes interesse. Denne hovedregelen omtales gjerne som samværets egenverdi. Det er kun inngrep i samværsretten som krever begrunnelse, og dette følger direkte av BK og EMK artikkel 9 og 8. Det finnes også insentiver i BK artikkel 9 nr. 1 om at samværet kan avbrytes dersom det er nødvendig for å ivareta barnet. Eksempelvis kan dette være treffende i tilfeller der barnet har blitt utsatt for mishandling eller vanskjøtsel (Stang, Baugerud, Backe-Hansen & Rugkåsa, 2023).

Et godt samarbeid mellom biologiske foreldre og barnevernet er ofte nødvendig for at en omsorgsovertakelse skal kunne være et midlertidig tiltak. Barnevernet kan ta informerte beslutninger og tilpasse tiltak til familiens behov. Gode samarbeid kan gi foreldrene mulighet til å delta aktivt i prosessen, noe som igjen kan bidra til å gjøre plasseringen midlertidig (Prop. 133 L, (2020–2021)). Barnevernstjenesten har en plikt til å samarbeide med barn og foreldrene. Denne plikten kommer både til uttrykk i barnevernsloven fra 1992 og den nye lovteksten i barnevernsloven som ble iverksatt i 2023. Barnevernstjenesten skal utøve sin virksomhet med respekt, og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre jf. (1992) § 1-7 (Bufdir, 2023). Plikten til samarbeid er ikke absolutt. Det er ikke alltid mulig å oppnå gode samarbeid, men barnevernet må likevel aktivt strebe etter samarbeid i alle saker. Arbeidet mot samarbeidet må gjøres på en slik måte som ivaretar barnets beste og som ikke går på bekostning av barnet (Prop. 133 L, (2020–2021)).

I den nye barnevernsloven jf. § 1-9 første ledd er en videreføring av gjeldende rett om pålagt samarbeid. Nytt i denne bestemmelsen er andre ledd, som pålegger barnevernet å legge til rette for å involvere barnets familie og nettverk. Bruk av nettverk har vært et vedvarende fokus fra myndighetenes side over en lengre periode. Allerede i 2004 ble det fastslått i nye forskrifter om fosterhjem at barnevernstjenesten alltid skal vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. I 2018 ble dette ytterligere tydeliggjort ved at plikten til å søke etter fosterhjem i slekt og nettverk ble lovfestet. Det har resultert i at myndighetene har jobbet med å øke andelen av slektsfosterhjem, det vil si fosterhjem i barnets slekt eller nære nettverk (Skoglund & Thørnblad, 2021).

Gjennom EMD-dommene har det nylig oppstått mer bevissthet rundt samarbeidet mellom barnevernet og biologiske foreldre etter omsorgsovertagelsen. I Strand Lobben-dommen mfl. mot Norge ble samarbeidet mellom barnevernstjenesten og foreldre, i saker der barn er plassert utenfor hjemmet, belyst og diskutert. EMDs avgjørelse i Strand Lobben understreket betydningen av å sikre at samvær mellom foreldre og barn skal være egnet til å skape og opprettholde bånd mellom dem. EMD mente at det var gjort lite for å finne alternative måter å gjennomføre samværene på, selv om samværene ofte ikke fungerte godt. Høyesterett har også presisert med bakgrunn i dette at barnevernstjenesten har en positiv plikt til å arbeide for gjenforening av foreldre og barn, og at denne plikten også omfatter å tilrettelegge for at samvær har god kvalitet, jf. HR-2020-662-S avsnitt 127 (NIM 2020). Dersom samværene ikke fungerer, må det gjøres justeringer eller alternative tiltak. Det kreves dermed genuine

forsøk fra barnevernstjenestens side for å oppnå et godt samarbeid med foreldrene. Samtidig understreker også EMD at det ikke kan kreves endeløse forsøk på å få til samvær eller annet samarbeid. Barnevernstjenesten bør derfor sørge for å ha et godt samarbeid med foreldrene og finne løsninger som fungerer for begge parter. På denne måten kan barnet få mulighet til å få et trygt og stabilt forhold til begge foreldre (NIM 2020). Strand Lobben-dommen mfl. mot Norge har derfor bidratt til å gi større bevissthet rundt både betydningen av samarbeid og kvalitetssikring av samvær mellom foreldre og barn i barnevernssaker.

Julia Köhler-Olsen (2019), professor i rettsvitenskap, har presisert at domfellelsen og kritikken fra EMD er så tydelig at Norge må vurdere lovgivning og praksis, jf. Strand Lobben-saken. Köhler-Olsen (2019) påpeker at barne- og familiedepartementet som ansvarlig myndighet må vurdere om norsk praksis og lovgivning, når det gjelder inngrep i retten til familieliv, samsvarer med tersklene for inngrep som følger av EMK artikkel 8 og EMDs praksis. Spesielt viser Köhler-Olsen (2019) til at det blir viktig å se på om praksiser for å velge «varig omsorg» og «begrenset samvær» som tiltak er i samsvar med de menneskerettslige forpliktelsene som følger av EMK artikkel 8 og EMD dommene, særlig Strand Lobben-saken. Forvaltningen og domstolene, herunder nemnda, må gjennomføre en grundig saksbehandling og nøye evaluere tiltakets hensiktsmessighet i lys av kritikken fra Strand Lobben-saken. Samtidig må det vurderes hvorvidt inngrepsstyrken står i forhold til inngrepsbehovet og innebærer en forholdsmessighetsvurdering (Köhler-Olsen, 2019).

Høyesterett avsa i storkammer tre avgjørelser i mars 2020 hvor det ble vurdert hvilken betydning dommene fra EMD skal ha for norsk regelverk og praksis på barnevernsfeltet, jf. HR-2020-661-S, HR-2020-662-S og HR-2020-663-S (NIM, 2020). Høyesterett har bekreftet at omsorgsovertakelse er et midlertidig tiltak, selv etter norsk rett. De har også presisert at samvær etter omsorgsovertakelsen bør bidra til å gjenforene familien, selv i situasjoner hvor plasseringen kan bli langvarig. Høyesterett har samtidig understreket at det er viktig å foreta individuelle vurderinger i hver enkelt sak, og at det ikke skal brukes standardiserte kriterier (NIM, 2020).

I 2020 påpekte Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) at samarbeidet mellom barnevernet og andre etater som er involvert i familier i vanskelige situasjoner kan være svært utfordrende. NIM (2020) understreker viktigheten av å implementere menneskerettslige krav og føringer som har kommet fra EMD. Samtidig anerkjenner de at denne implementeringen

alene ikke vil være tilstrekkelig for å løse svakhetene i det norske barnevernet. I kapittel tre - «Kunnskapsstatus», blir noen av de svakhetene NIM sikter til utdypet, som eksempelvis mangel i prioriteringer av arbeidet med biologiske foreldre etter omsorgsovertagelse og manglende kunnskap og retningslinjer om gjeldene tema.

2.3 Nemndas funksjon, posisjon og vedtak

I den enkeltes sak består nemnda, som hovedregel, av tre likeverdige medlemmer som sammen avgjør sakens utfall, enten enstemmig eller med flertallsbeslutning på to mot en. Nemndlederen, som alltid leder saken, må være jurist og oppfylle kravene til en dommer jf. bvl. (1992) § 7-2, bvl. (2021) § 14-2. Videre skal nemnda inkludere et medlem valgt fra et utvalg av personer, som er oppnevnt av Barne- og familiedepartementet for en periode på fire år. Medlemmet representerer lekmannsskjønnet under avgjørelsen. Disse medlemmene ligner på utvalget av meddommere som er oppnevnt til bruk i domstolene. Det tredje og siste medlemmet i nemnda, kommer fra en gruppe fagkyndige. Det kan for eksempel være barnevernspedagoger, psykologer eller sosionomer. Sammensetningen av nemndsmedlemmene skal rotere fra sak til sak, noe som bidrar til variasjon i sammensetningen av enkeltpersonene som utgjør nemnda (Andersland, 2022).

2.3.1 Rettssikkerhet og beslutningsgrunnlag

Andersland (2022) påpeker at dagens kritikk av barnevernet og nemnda er i tråd med kritikk som går helt tilbake til 1960-tallet. På den tiden var en av de mest grunnleggende og tilbakevendende kritikkene rettet mot barnevernsnemndas behandling av tvangstiltak. Dette samsvarer også med kritikken som har kommet fra de fallende dommene mot Norge i retten av barnevernssaker avsagt av EMD, i 2019, 2020 og 2021. Disse dommene la særlig vekt på at de rettslige beslutningsorganene (nemndene og domstolene) må etablere et bedre og mer forsvarlig beslutningsgrunnlag. Det ble vist til at de mangelfulle beslutningsgrunnlagene var vanskelige å etterprøve. Norge ble først og fremst dømt for mangelfull saksbehandling, i form av tynt beslutningsgrunnlag og utilstrekkelige begrunnelser for inngripende vedtak. Kritikken må også sees i andre sammenhenger utenom nemndas eget ansvar, herunder ansvaret for å opplyse saken tilstrekkelig. Barnevernstjenestens begjæringer er også et svært sentralt bidrag for å sikre en forsvarlig beslutningsprosess for nemndene (Andersland, 2022). Et godt beslutningsgrunnlag fra barnevernstjenesten vil gi nemnda bedre muligheter for å skape et riktig og rettferdig beslutningsgrunnlag i vedtak om tilbakeføring av omsorg.

Ifølge fylkesnemndene for barnevern og sosialsakers (barneverns- og helsenemnda) årsoppgave fra 2021 og 2022, blir rettsikkerheten i nemndene vurdert til å være tilfredsstillende. Det vises til både høy og riktig kompetanse i nemndene. I 2021 fortsatte nemndene med oppfølgingen av ny rettspraksis fra EMD og høyesterett på barnevernrettens område. Samlet sett konkluderer begge årsoppgavene med at det aktivt jobbes målrettet i nemndene mot å sikre høy rettsikkerhet og likeverdig saksbehandling av høy kvalitet (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, 2021 og 2022).

NOU (2023:7) underbygger også argumentasjon om kompetanseheving i nemndene. Nemnda er også generelt sett grundige og holder høy kvalitet. De indikerer at det har skjedd relativt store praksisendringer i barnevernstjenestene, nemndene og domstolene de siste årene. Det gjennomføres færre omsorgsovertakelser, samtidig som det fastsettes mer samvær og økt bruk av samtaleprosesser i flere saker enn tidligere. Utviklingen viser indikasjoner på at gjenforeningsmålsettingen opprettholdes tydeligere i flere saker. I tillegg til kompetansehevingstiltak i nemnda, har EMDs og Høyesteretts avgjørelser fått betydning og vært et tema i barnevernstjenestene. NOU (2023:7) antar på dette grunnlag at tilstanden i dag er en annen, sammenlignet med bare noen få år tilbake. De presiserer også at betydningen av endringen kan bety at utfordringsbildet også har endret seg. Utvalget uttrykker imidlertid bekymring for variasjoner i kvaliteten på avgjørelser som blir truffet i barnevernssaker, samt varierende kompetanse blant både advokater og dommere som er involverte i barnevernssakene.

2.3.2 Kvalitet på avgjørelsesgrunnlaget

I nemndas årsoppgave fra 2022 blir det satt søkelys på at det er behov for en bredere tilnærming til beslutningsgrunnlaget i vedtak. I årsoppgaven presiseres viktigheten av å vurdere om kunnskapen må hentes fra hele det psykologiske forskningsfeltet. Det vises også til at nemnda allerede arbeider med å synliggjøre forskningsbasert kunnskap knyttet til involverte personers interesser i vedtakene, i samsvar med barnevernsloven og nye dommer fra EMD. Samtidig blir det presisert at det er behov for å ytterligere diskutere hvordan man kan utvikle et bredere beslutningsgrunnlag for å ivareta barna og de involverte partene i sakene på best mulig måte (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, 2022).

Studien "Samvær etter omsorgsovertakelse" av Ingunn F. Alvik (2021) avdekker noe variasjon i kvaliteten som utføres i nemnda og lagmannsretten. Alvik (2021) undersøkte blant

annet om dommer og vedtak gir tilstrekkelig konkrete og individuelle begrunnelser for fastsettelse av samvær, og hvilke momenter som ble vektlagt. I studiet ble det observert flere utfordringer, som at nemnda manglet å ta stilling til om plasseringen ville være langvarig, til tross for at saksforholdene tilsa det. I studiet ble det vist til at det har vært en oppfatning om at tidligere praksis vedrørende samvær ikke oppfylte kravene som EMD stiller etter EMK artikkel 8. Alviks (2021) forskning tyder imidlertid på at praksisen i stor grad samsvarer med storkammeravgjørelsene, herunder de kravene som EMD stiller etter EMK artikkel 8. Studiens funn viste at begrunnelsene for fastsettelse av samvær både er grundig vurderte og konkretiserte i vedtakene. Resultatet fra studien viste også at relevante hensyn ble nøye vurdert og avveid mot hverandre på en balansert måte (Alvik, 2021).

2.3.3 Vedtakets utforming og innhold

Når de muntlige forhandlingene er over (fra barnevernet og foreldrene, samt vitner) i saker som omhandler tilbakeføring, vil nemndas medlemmer diskutere saken og komme til en felles beslutning. Det skjer umiddelbart etter at møtet er avsluttet, mens saken fortsatt er fersk i hukommelsen. Først vil nemnda avklare de faktiske forholdene i saken, basert på bevisføringen og opplysningene som er fremkommet under møtet. Nemnda må vurdere hva som er faktum i saken, for så å anvende relevante lovbestemmelser. På dette grunnlag treffes det en avgjørelse som blir skriftlig redegjort for i et vedtak. Vedtaket er tilsvarende en dom i domstolene (Andersland, 2022). Nemndas vedtak er tilegnet til alle parter i den enkelte sak. Part i en barnevernssak er den eller de personer «*som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder*», jf. forvaltningsloven § 2 bokstav e. Både de som har partsrettigheter og andre av betydning kan få tilgang på vedtaket. Dette kan inkludere barnet selv (om barnet har fått partsrettigheter), foreldrene og/eller andre omsorgspersoner, barnevernet, eventuelt verge eller advokater og andre som er involvert i saken. I dette prosjektet vil vedtakene i første omgang rette seg mot foreldrene, fosterforeldrene og barnevernstjenesten. I prosjektets vedtak er alle barna for unge til å både lese og få tilgang på vedtakene. Vedtakets utforming kan likevel få betydning for barnets forståelse av bestemmelsen i ettertid, fordi barnet kan få tilgang til det senere i livet.

2.3.4 Valg av ord og fagbegrep i vedtak

Felles forståelse og god kommunikasjon er viktig i et samarbeid, og bruk av fagbegreper og ord er avgjørende for dette. Vedtakets begrepsbruk blir ikke bare et skriftlig møte i seg selv, men kan også reflektere barnevernets mønster i ordbruk og fagspråk i praksis. Det er viktig

for både barnevernet, nemnda, biologiske foreldre og fosterforeldre å oppnå en felles forståelse av samarbeid og endringsarbeidet i alle faser av barnevernsarbeidet.

Barnevernstjenestens ordbruk og fagspråk er et tema som lenge har vært oppe for diskusjon.

Valg av ord hos barnevernet som gjengis i nemndas vedtak og egen ordbruk kan oppleves som en barriere for mange av de involverte. Barnevernspanelet (opprettet i desember 2010 av regjeringen) avla en rapport i 2011 som tok opp nettopp denne tematikken. I rapporten ble det lagt vekt på at ord og begreper kan gi forståelse, nærhet og respekt. Samtidig kan de også føre til misforståelser, avstand, motsetninger og konflikt. Panelet viste til at mye av ordbruken i barnevernet bidrar til å skape avstand, motsetninger og stigmatisering, ifølge mange unge og foreldre. Det gjaldt spesielt for barn, unge og foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn.

Barnevernspanelet (2011) viste også andre måter valg av ord kan bidra til dette, eksempelvis ved at ordbruk som «part i sak» og «vitne i sak» kan oppfattes som uttrykk for en «kamp» i stedet for et samarbeid.

3.0 Kunnskapsstatus

I dette kapitlet presenteres tidligere forskning, hvor hovedvekten er nasjonal forskning, da prosjektets empiri er hentet fra nasjonal base. I forbindelse med utformingen av kunnskapsstatus, ble det gjennomført en omfattende søkning etter relevant forskningslitteratur. Resultatene indikerte et meget begrenset forskningsgrunnlag med tanke på direkte undersøkelser av hvordan norsk nemnda omtaler og vektlegger samarbeidskulturen i saker som omhandler tilbakeføring. Som en følge av dette, vil jeg presentere relevant forskning og kunnskap som tar for seg viktige enkeltfaktorer i samarbeidet. Samlet sett bidrar denne forskningen til å belyse flere elementer ved samarbeidskulturene som oppstår mellom sentrale aktører i en tilbakeføringssak.

Oppgavens problemstilling har en helhetlig tilnærming til det som fremkommer av samarbeid i vedtakene. Det er derfor også vurdert som gunstig å presentere en bred kunnskapsstatus som omfatter samarbeidssituasjonen rettet mot oppfølging av foreldre etter omsorgsovertagelsen og samarbeidet mellom barnevernet, foreldrene og fosterforeldrene. Jeg gjennomgår derfor eksisterende forskning på feltet, da særlig rettet mot nemndas posisjon, barn og foreldres rettssikkerhet, samarbeidet mellom foreldre og barnevernet, og samarbeidet mellom foreldre og fosterforeldre. Kapitlet er inndelt i to delkapitler: samarbeidsrelasjon mellom biologiske foreldre og barnevernet, og samarbeidsrelasjon mellom biologiske foreldre, barnevernet og fosterforeldrene. Begge delkapitlene har flere underoverskrifter som belyser og presenterer relevant kunnskap. Det må presiseres at prosjektets egen empiri og kunnskapsstatus står uavhengige av hverandre. Denne forskningsgjennomgangen representerer utelukkende gjeldende kunnskap om prosjektets tematikk.

3.1 Samarbeidsrelasjon mellom biologiske foreldre og barnevernet

Når det gjelder oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelser og samvær, viser NOU (2023:7) til utfordringer ved å få tilgang til et klart bilde av dagens tilstand i barnevernet. Utvalget påpeker at dette blant annet kan skyldes begrenset kunnskap om gjennomføring av samvær, oppfølging av foreldre av barnevernstjenesten og hvilke vurderinger som gjøres i forbindelse med gjenforening. Det norske barnevernet kan oppfattes som et lukket system, som gjør det vanskeligere å medvirke og oppnå tillit til som medborger. Selv om både internasjonal og nasjonal kritikk har blitt rettet mot barnevernet og domfellelser i EMD, finner NOU (2023:7) likevel at tilliten til barnevernet i Norge er forholdsvis høy sammenlignet med

andre land. Til tross for dette, viser NOU (2023:7) til et stort behov for mer åpenhet og tilgjengelig informasjon om barnevernets arbeid.

I 2022 utarbeidet Tina Gerds-Andresen, Ketil Eide, Vibeke Krane og Øyvind Kvello en oppsummering av forskningslitteratur om tilbakeføring av barn til sine foreldrehjem etter en plassering i fosterhjem eller institusjon. Studien baserer seg hovedsakelig på internasjonal forskning fra land med et barnevernssystem som er mer risikoorientert enn det norske, som USA, Spania, Australia, Nederland, Portugal, Storbritannia og Canada. Forskningslitteraturen som ble inkludert vurderte ulike strategier, metoder, tilnærminger og oppfølgingsformer som brukes ved tilbakeføring etter plassering i fosterhjem eller institusjon. Gerds-Andresen et al. (2022) fant noen fellesnevner i forskningslitteraturen om faktorer som kan bidra til å fremme tilbakeføring. Sentrale faktorer inkluderer etablering av oppfølgingsteam, intensiv oppfølging i en avgrenset periode, koordinering av hjelpetjenester rundt familien, behandlingsoppfølging, styrking av foreldreferdigheter og myndiggjøring av foreldre og barn i oppfølgingsarbeidet. Flere av metodene er rettsoppnevnte programmer, som kan sammenlignes med hjelpetiltak pålagt av nemnda. Gerds-Andresen et. al (2022) viste til at metodene som ble presentert i studiet har visse svakheter sett i norsk sammenheng. Metodene er både utviklet og testet i USA, samt at evalueringene av metodene har lav deltakelse. Det kan derfor bli problematisk å vurdere kvaliteten på metodene i en norsk kontekst. Til tross for ulikheter i systemene sammenlignet med Norge, viste de til at funnene likevel kunne være relevante for norsk barnevern.

Gerds-Andresen et. al (2022) påpekte blant annet at det i forskningslitteraturen kom frem at det første steget for å muliggjøre en tilbakeføring, var at barnevernet selv var positivt innstilt til selve prosessen etter en omsorgsovertagelse. Det ble vist til flere studier som identifiserte at saksbehandlers holdninger og arbeidskapasitet kan være en faktor som hindrer muligheter for tilbakeføring. Gerds-Andresen et. al (2022) viser dermed at en av de viktigste komponentene i oppfølgingsarbeidet er saksbehandler selv, og i hvilken grad saksbehandler tror på at en tilbakeføring vil være det beste for barnet. Andre betydningsfulle funn indikerer at identifisering og analyse av faktorer som øker risikoen for gjentatt plassering kan bidra til utviklingen av tiltak som kan styrke omsorgssituasjonen. En slik type tilnærming stiller krav til at barnevernet kommuniserer tydelig hva som må endres, samt at familien blir godt inkludert i oppfølgingsarbeidet. Gerds-Andresen et. al (2022) påpeker også at barnets alder er en viktig faktor å ta hensyn til ved vurdering av risiko og suksessrate for tilbakeføring. Studier

viste at eldre barn har større sannsynlighet for tilbakeføring enn yngre barn, men det ble ikke klart hvorfor dette er tilfellet. Det er dermed viktig å utforske eventuelle sammenhenger i tilbakeføringsarbeidet, for å kunne utvikle og implementere tiltak som kan styrke tilbakeføringsprosessen for barn i forskjellige aldersgrupper. Videre påpeker studien at ettervern er en viktig rettighet for å sikre en vellykket tilbakeføring. Ettervernsoppfølging etter tilbakeføring innebærer å støtte både barnet og foreldrene i perioden med gjenoppbygging av relasjoner, rammer og rutiner i familien. Gerds-Andresen et. al (2022) anbefaler derfor å utrede nærmere om det er nødvendig å gjøre justeringer i barnevernloven for å sikre en bedre oppfølging av barn og familier i tilbakeføringsprosessen.

En siste og svært viktig faktor som her blir trukket frem fra Gerds-Andresen et al. (2022) sine funn fra forskningslitteraturen, er betydningen av å bruke planer i tilbakeføringsarbeidet. Utarbeidelse av planer for oppfølgingsarbeidet etter en plassering er ikke en vanlig praksis i norsk barnevern. Gerds-Andresen et. al (2022) fremmer at en plan kan være et godt verktøy for dokumentasjon av arbeidet, samt øke åpenhet om arbeidsprosessene og målene. De anbefaler videre utredning for å vurdere om denne planen bør innføres i norsk barnevernlovgivning (Gerds-Andresen et. al, 2022).

For å forstå samarbeidet og potensielle utfordringer mellom barnevernet og biologiske foreldre etter en omsorgsovertakelse, er det svært relevant å ha kunnskap om barnevernets perspektiv på samarbeidet. SOS-barnebyer gjennomførte våren 2021 en spørreundersøkelse blant norske barnevernsledere om deres meninger om egen praksis etter EMD-dommene og Høyesteretts storkammersaker fra mars 2020. I undersøkelsen ble det stilt spørsmål om endringer i barnevernstjenestens begrunnelser etter dommene i EMD. Resultatene viste at 86 prosent av barnevernslederne mente at de hadde forbedret sine begrunnelser når de fremmet sak for nemnda. Undersøkelsen viste også at EMD-dommene har ført til endringer i hvordan barnevernstjenestene jobber med tilbakeføring. Et betydelig antall (78 prosent) mente de hadde endret sin praksis med tanke på tilbakeføring. Flere av barnevernslederne uttrykte at de i større grad kartlegger muligheter for tilbakeføring, med mer samarbeid med foreldre, samtidig som de tilrettelegger bedre for gode samvær, observasjoner og hjelpetiltak (SOS-barnebyer, 2021). Hva som menes med mer samarbeid og tilrettelegging, fremkommer ikke i nærmere detalj i resultatet av undersøkelsen.

Undersøkelsen (SOS-barnebyer, 2021) avdekket noen utfordringer i tilbakeføringsarbeidet. Noen av barnevernslederne som deltok indikerte at ressursene ikke alltid har blitt prioritert til denne typen arbeid, og at manglende kompetanse og klare retningslinjer har vært noen av utfordringene de har hatt i arbeidet. Barnevernslederne etterlyste imidlertid tydeligere retningslinjer og mer kompetanse for å jobbe med tilbakeføring. Et annet sentralt funn var at flertallet av informantene (65 prosent) mente at økt samvær ville være til barnets beste. Ved tolkning av denne undersøkelsens resultater må det samtidig merkes at det ikke kan sies med sikkerhet at svarene fra undersøkelsen er representative. Kun 25-35 prosent av barnevernslederne har besvart undersøkelsen (SOS-barnebyer, 2021). Grunnet begrenset kunnskap og forskning på samarbeid og barnevernsarbeid etter omsorgsovertagelsen i norsk sammenheng (NOU 2023:7), blir denne rapporten inkludert i kunnskapsstatus med forbehold om å være bevisst på lav svarprosent i tolkning av resultat.

3.1.1 Utfordringer ved samarbeidsrelasjonen

NOU (2023:7) identifiserte mangel på tilstrekkelig dokumentasjon angående hvordan den kommunale barnevernstjenesten i Norge arbeider med å følge opp foreldre etter omsorgsovertakelse. I tillegg til dette finnes det også mangelfull dokumentasjon på hvordan foreldrene opplever oppfølgingen. I Norge har det blitt utført enkelte mindre kvalitative studier som går noe tilbake i tid. Blant annet konkluderer studier av Jessen og Backe-Hansen (2017) og Syrstad (2020) med manglende oppfølging fra barnevernstjenesten (NOU, 2023:7, s. 267-268).

Tor Slettebø (2008) konkluderte i sin doktorgradsavhandling «*Foreldres medbestemmelse i barnevernet. En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*» også med manglende oppfølging fra barnevernstjenesten til de biologiske foreldrene etter en omsorgsovertagelse. Studien viser at foreldre som har mistet omsorgen for barnet sitt har et stort behov for oppfølging og hjelp til å bearbeide den følelsesmessige krisen som en omsorgsovertagelse innebærer. Funn fra studien indikerer også at det ikke trengtes fullstendig konsensus mellom foreldrene og barnevernet for at det kunne oppnås et samarbeid. Samarbeidet kunne oppnås selv der hvor det var stor uenighet i barnevernsfaglige vurderinger, så sant det ble prioritert i form av tid, nødvendig oppfølging og ressursbruk av barnevernet. Slettebø (2008, s. 245) konkluderte med at en «*annen forståelse av relasjonen mellom brukerne og fagfolkene kan være at de er gjensidig avhengig av hverandre, men det trenger ikke å bety lik avhengighet*». Gjennom Slettebøs (2008) konklusjon, settes det ord på

og bevissthet rundt makten som oppstår i samarbeidet mellom barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldre.

I doktoravhandlingen til Ellen Syrstad (2020) «Å forstå det uforståelige», utforskes det hvordan vi kan forstå samarbeidet mellom foreldre, familievernnet og barnevernet i oppfølgingen av foreldre som har mistet omsorgen for barnet sitt. Avhandlingen er en kvalitativ studie, som omhandler familievernets oppfølging av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Syrstad (2020) intervjuet seks foreldre og syv terapeuter med erfaring fra familievernets oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. I ett av tre delstudiet i avhandlingen ble foreldrenes perspektiv på samarbeidet med barnevernet og familievernnet belyst. Her fortalte foreldrene om utfordringer knyttet til å ikke forstå omsorgsovertagelsens grunnlag i samarbeidet med barnevernet etter omsorgsovertagelsen. Samtidig opplevde de det som krevende å samarbeide med barnevernet, fordi de opplevde å være i en avmaktssposisjon. Det førte til at foreldrene i samarbeidet med barnevernet, handlet ut ifra det de trodde var barnevernets forventninger til dem som foreldre. Foreldrene fulgte dermed barnevernet instruksjoner, uten å forstå dem selv.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) gav i 2021 Statsforvalterne oppgave om å kartlegge barnevernstjenestenes oppfølging av foreldre på bakgrunn av spørsmål som også ble utviklet av Bufdir. NOU (2023, s.267-268) har fått tilgang på første del fra 2021. I kartleggingsrapporten fra 2021 ser man blant annet funn som viser til strukturelle utfordringer, i form av at flere tjenester rapporterer om kapasitetsutfordringer og manglende kompetanse i tjenesten. Flere tjenester rapporterte også nemndas rolle i tilbakeføring. Funnene viser at nemnda spiller en stor rolle i om tilbakeføringen vurderes av barnevernet eller ikke. Det vil si at i de sakene der nemndene predikerer at plasseringen er langvarig i omsorgsovertagelsen, innstiller barnevernet seg på det samme i vurderingen etter omsorgsovertagelsen. Andre elementer som fremheves er at det mangler klare retningslinjer for hva arbeidet etter omsorgsovertagelsen skal omfatte, manglende kapasitet til å prioritere arbeidet, mangel på ferdigheter og manglende egnede tiltak. Resultatene samsvarer med de utfordringene som ble avdekket fra spørreundersøkelsene fra SOS-barnebyer (2021).

NOU (2023:7) viser også til at det eksisterer få forventninger i barnevernstjenestens prioriteringer til hva barnevernstjenestens oppfølgingsarbeid skal inneholde. Det har blitt noe styrket gjennom den nye barnevernsloven som iverksettes fra 2023, der det fremgår at det skal

utarbeides en plan for oppfølging av barn og foreldre (NOU 2023:7). Denne utvidelsen av barnevernsloven er i tråd med anbefalingene fra litteraturstudiet til Gerdts-Andresen et. al (2022), der det også fremheves at en plan kan være et godt verktøy for dokumentasjon av arbeidet, samt øke åpenhet om arbeidsprosessene og målene i tilbakeføringsarbeidet. Til tross for styrkingen av dette i det nye lovverket, har barnevernstjenesten i dag ingen lovfestet plikt til å følge opp barn og familier etter en tilbakeføring (NOU 2023:7). På grunnlag av dette kan det tenkes at barnevernsansatte og barnevernsledere prioriterer oppfølgingen i variert grad, da det er få forventninger til det, uklarhet i hva som er oppgaver og at det eksisterer mangler i ressurser, både i form av tid og bemanning. Disse utfordringene samsvarer også med de utfordringene som ble avdekket i spørreundersøkelsen blant norske barnevernsledere, utført av SOS-barnebyer (2021). Der ble det også etterlyst tydeligere retningslinjer og mer kompetanse om tilbakeføringsarbeidet i barnevernet.

3.1.2 Foreldres reaksjoner og opplevelse av samarbeid etter omsorgsovertagelse

Forskningen viser at etter en omsorgsovertakelse oppleves samarbeidsrelasjon mellom foreldre og barnevernstjenesten som svært krevende. For barnevernstjenesten kan det være vanskelig å komme i god posisjon overfor foreldrene. Når det gjelder foreldrene, viser internasjonal forskning at de ofte opplever å bli utestengt fra beslutningsprosessen (NOU, 2023:7). Flere norske kvalitative studier viser også at foreldre opplever mangelfullt eller absolutt fravær av støtte til å håndtere situasjonen av å miste omsorgen for barnet sitt (Ellingsen, 2007; Olkowska & Aamodt, 2022).

Alicja Olkowska og Hilde A. Aamodt utga i 2022 forskningsartikkelen: «*Om sorg ved omsorgsovertagelser. Sorgteori som en forståelsesramme for foreldrenes følelsesmessige reaksjoner etter å ha blitt fratatt omsorgen for sitt barn*». Olkowska og Aamodt (2022) ønsket å undersøke hvordan vi kan forstå foreldrenes reaksjoner etter omsorgsovertakelsen i lys av sorgteori. Forskningen ble samlet gjennom kvalitative intervjuer med foreldre som har mistet omsorgen for barnet sitt. Studien viser til at en omsorgsovertakelse kan føre til både ulike og flere typer sorgreaksjoner hos foreldre, som skiller seg fra andre typer sorg. Eksempelvis beskriver en informant sorgen etter omsorgsovertagelsen slik: «*Og selv om man fortjente å miste omsorgen, så trenger man å bli ivaretatt.... Jeg tror det er en større sorg enn noe annen sorg – det å miste omsorgen*». Olkowska og Aamodt (2022) presiserer imidlertid at det finnes lite litteratur og forskning på dette spesifikke området. Ofte blir ikke sorgen etter en omsorgsovertakelse møtt og bearbeidet, og den oppleves som illegitim og tabubelagt. Sorgen

er kompleks og involverer flere tap, og den føles kontinuerlig til stede. Olkowska og Aamodt (2022) viser gjennom sin forskning til at sorgen kan oppleves som en «dobbel sorg». Det er både foreldrenes egen sorg og barnets sorg som foreldrene er vitne til.

Ingunn Ellingsen (2007) har utført en kvalitativ studie om foreldres opplevelser etter en omsorgsovertagelse. Ellingsen publiserte i 2007 artikkelen: «Å miste omsorgen for sitt barn». I artikkelen undersøkte Ellingsen mødres opplevelser av oppfølging etter omsorgsovertakelse. Ellingsen undersøkte det i lys av de følelsesmessige reaksjonene som oppstår når man mister omsorgen for sitt barn. Datamaterialet i studien bestod av intervjuer med mødre som hadde barn under offentlig omsorg. Et sentralt tema i studien var hvordan sorg og skam gjorde det vanskelig å ta imot oppfølging. Blant annet opplevde mødrene i studien at sorgen over å miste omsorgen for sitt barn ble et "ikke-tema" i kontakten med barnevernet (Ellingsen, 2007). Dette samsvarer også med funnene i Olkowska og Aamodt (2022) sin forskning.

I en nylig publisert kvalitativ undersøkelse utført av Tina Feyling og Anne Øfsti (2023), ble foreldres opplevelser av møtet med barnevernet utforsket, der grunnlaget for kontakten var mistanke om vold mot barn. Hensikten med studien var å undersøke foreldrenes erfaringer og identifisere faktorer som kan bidra til å fremme eller hemme et samarbeidsklima mellom barnevernet og foreldre i en potensielt konfliktfylt situasjon. Et av de mest fremtredende funnene i studien, og i samsvar med funnene til Ellingsen (2007), var foreldrenes opplevelse av følelse av skam. Feyling og Øfsti (2023) viste også til andre studier, som finner at foreldres skamfølelse ikke nødvendigvis kun eksisterer på grunnlaget av at handlinger i seg selv er moralsk fordømte. Følelsen av skam kan også oppstå gjennom barnevernsprosessen, fordi diskursen i barnevernet kan understøtte en skampåførende praksis. Studien indikerte at hvordan man møter familien i form av ordvalg kan få stor betydning. Feyling og Øfsti (2023) presiserer gjennom studiens resultater at ordlegging er en viktig faktor i det direkte møtet mellom foreldre og barnevernet, samt på et overordnet samfunnsnivå.

I artikkelen "*Når barn bor i fosterhjem. utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten*" av Dag Skilbred og Bente Moldestad (2010) fokuseres det på relasjonen mellom barnevernstjenesten og foreldre med barn i fosterhjem. Studien tar utgangspunkt i de vanskelighetene foreldre opplever i samarbeidet med barnevernstjenesten. Forskerne gjennomførte intervjuer med 20 norske foreldre som har barn som er under ti år og som bor i fosterhjem. Skilbred og Moldestad (2010) utførte også et fokusgruppeintervju med seks

erfarne saksbehandlere hvor temaet var sentrale funn fra intervjuene med foreldrene.

I samsvar med forskningen til Feyling og Øfsti (2023), avdekker også funnene i studien til Skilbred og Moldestad (2010) at flere av foreldrene beskrev sterke emosjonelle reaksjoner i forbindelse med omsorgsovertakelsen og flyttingen av barnet til fosterhjem. Foreldrene beskrev samtidig en manglende forståelse fra barnevernstjenesten med tanke på omfanget av påkjenningene foreldrene ble utsatte for i denne situasjonen. Ifølge Skilbred og Moldestad (2010) rapporterte foreldre at barnevernet forventet rasjonell atferd i situasjoner preget av desperasjon, skyld og maktesløshet. Disse foreldrene hadde også erfart at deres økning i rusbruk og aggresjon etter omsorgsovertagelsen ble tolket av barnevernet som en bekreftelse på at omsorgsovertakelsen var riktig. Foreldrene i studien opplevde at deres reaksjoner ble tolket negativt, fremfor å bli sett på som irrasjonelle handlinger i en krisesituasjon. Flertallet av foreldrene i undersøkelsen opplevde at barnevernstjenesten konsentrerte all innsats om barnet og samarbeidet med fosterhjemmet, og at de selv ble «glemt». Derfor reagerte noen foreldre med eksempelvis sinne og aggresjon mot barnevernstjenesten, og/eller druknet sine sorger i rusbruk eller gjennom forsøk på å fortrenge det som hadde skjedd ved å arbeide mye overtid (Skilbred & Moldestad, 2010).

3.2 Samarbeidsrelasjon mellom biologiske foreldre, barnevernet og fosterforeldrene

Samvær og samarbeid mellom foreldre, barnevernstjenesten og fosterforeldrene kan spille en avgjørende rolle i spørsmålet om tilbakeføring. Elisabeth G. Stang, Gunn-Astrid Baugerud, Elisabeth Backe-Hansen og Marianne Rugkåsa utga i 2023 en forskningsbasert undersøkelse med tittelen "*Samvær i praksis: En undersøkelse av samværsordninger i barnevernet*".

Forskningen ble gjennomført i Norge i perioden 2020-2022. Rapporten gir ny kunnskap om praksis ved samvær mellom barn, foreldre og søsken, etter at omsorg for barnet er overtatt av barnevernstjenesten. Stang et al. (2023) påpeker også at det foreløpig ikke eksisterer tidligere tilsvarende studier i norsk kontekst.

I studien kommer det fram store variasjoner i samværshyppighet og i hvilke måter samvær praktiseres på. Det fremgår av materialet at mange samværsordninger fungerer vellykket for alle involverte. De fleste barna i studien hadde hyppige samvær, inkludert overnattinger, men en mindre andel ønsket mer samvær. Selv om en betydelig andel av barna var tilfredse med samværs mønsteret, var det flere foreldre som uttrykte misnøye og ofte ønsket å utvide samværene. Fosterforeldrene var generelt enige med barna om omfanget av samværet, men

noen informanter mente at det burde være begrenset for å ivareta barnets beste.

Fosterforeldrene opplevde imidlertid at deres synspunkter ikke ble i tilstrekkelig grad tatt i betraktning når samværsplanen skulle utformes (Stang et. al, 2023).

3.2.1 Oppfølging og kvalitet på samvær

NOU (2023:7) påpeker at det kan være utfordringer knyttet til å gi tilstrekkelig støtte og hjelp til både barn og foreldre i forbindelse med gjennomføringen av samvær. NOU (2023:7) stiller derfor spørsmål ved om barn og foreldre får nok støtte, samt hjelp til forberedelse av samværene. Det stilles også spørsmål ved hvordan barn, foreldre og fosterforeldre følges opp i etterkant. Det vises samtidig til behov for økt oppfølging og veiledning til foreldre for å sikre gode samvær. Stang et al. (2023) understreker i likhet med dette gjennom sine funn viktigheten av å gi systematisk prosessorientert veiledning og støtte til foreldre før, under og etter samvær. På denne måten kan man sikre en god og trygg opplevelse for både barn og foreldre.

3.2.2 Barnevernets vurderinger av samvær

Hilde A. Aamodt og Marianne Buen Sommerfeldt (2022) har undersøkt barnevernstjenesters drøftinger av fastsettelse av samvær i norsk barnevern og publisert artikkelen «*Hvordan besluttes samvær mellom foreldre og barn under offentlig omsorg?*». Artikkelen er en del av et større forskningsprosjekt som setter søkelys på beslutninger om samvær og samværsomfang i nordisk kontekst. Totalt samlet Aamodt og Sommerfeldt (2022) inn lydopptak av 37 drøftinger utført av barnevernsansatte ved fem norske barnevernstjenester. Disse drøftingene omhandlet beslutningen angående fastsettelse av samvær mellom foreldre og barn under offentlig omsorg. Drøftingene kunne involvere mellom fire og syv deltagere, og hvem som deltok varierte. Aamodt og Sommerfeldt (2022) viser gjennom sine analyser av disse drøftingene hvordan det uttrykkes ulike forventninger som blir bestemmende for hvilket samvær som besluttes. I flere av drøftingene kommer det frem at foreldreskapet ble sett på som et samarbeidsprosjekt mellom foreldre, fosterforeldre og barnevernstjenesten. Flere drøftinger betoner kontakt med foreldre som viktig for barnets behov, og at samarbeidet mellom foreldre og fosterforeldre er nyttig og en mulig ressurs for begge parter. Dette ble vurdert uavhengig av plasseringens varighet.

Aamodt og Sommerfeldt (2022) viste til flere drøftinger som avdekket en gjennomgående forventning i beslutningene om samvær til å ta hensyn til foreldrenes ønsker, selv om de ikke

har en avgjørende bestemmelsesrett. I drøftingene ble det også vurdert hva et bestemt samværsomfang vil bety for fosterforeldrene, selv om deres mening ikke alltid ble ansett som relevant i drøftingene. Aamodt og Sommerfeldt (2022) viste dermed gjennom studiet til at hensynet til fosterforeldrene varierer i praksis ved fastsettelse av samvær. Dette samsvarer også med funn fra forskningen til Stang et. al (2023). Videre påpeker funnene fra studien til Aamodt og Sommerfeldt (2022) at fosterforeldrenes evne til å samarbeide med foreldrene påvirket kvaliteten på samværene. I disse drøftingene ble fosterforeldrenes oppfatning vurdert som relevant for vurderingen av samværet. Samarbeid mellom fosterforeldre, foreldre og barnevernstjenesten betraktes derfor i studien som avgjørende for å oppnå gode samvær.

I flere av drøftingene fremhever barnevernstjenestene selv sitt eget ansvar for å skape gode samvær. I drøftingene betrakter ansatte samværene som en aktiv mulighet til å skape en bedre hverdag for barnet. Samtidig ble samværet ansett som noe positivt i seg selv og viktig for barnets utvikling. I flere av drøftingene omtales samvær som noe dynamisk og i stadig utvikling. Det er noe som på sikt kan bli positivt for barnet hvis det blir tilrettelagt på riktig måte. Det fremkommer også drøftinger om hvordan barnevernstjenesten kan bidra til at samværene kan bli gode. I en av drøftingene nevnes det for eksempel at kontaktpersonen vil sørge for at kjøleskapet er fylt opp før samværene med far, slik at han og barnet kan nyte god mat sammen. I disse drøftingene, der samvær anses som viktig for barnets utvikling, uttrykker de ansatte et ansvar for å fremme samarbeid mellom alle parter rundt barnet. I disse sakene fremsto foreldreskapet som et samarbeidsprosjekt mellom fosterforeldrene, foreldrene og barnevernstjenesten (Aamodt & Sommerfeldt, 2022).

3.2.3 Kjennetegn på gode samværsordninger

Stang et al. (2023) finner gjennom sin forskning noen felles kjennetegn i de sakene der samværene fungerer godt for barnet. Generelt viser disse sakene et godt samarbeid mellom de voksne som er involverte, inkludert fosterforeldre, barnevernstjenesten og biologiske foreldre. Et viktig fellestrekk som kjennetegner gode samværsordninger, er at de biologiske foreldrene anerkjenner barnets behov i form av at de trenger å bo i fosterhjemmet en periode. I takt med dette var det også essensielt at biologiske foreldre ønsket å bidra til å hjelpe barnet til å tilpasse seg sin nye situasjon.

Et annet viktig kjennetegn på gode samværsordninger i forskningen til Stang et al. (2023) var fleksibilitet. Det å tilpasse samvær etter barnets behov i øyeblikket, er viktig for å sikre at

barnet får den omsorgen og støtten det trenger. Det kan gjøres gjennom avtaler mellom fosterforeldre, biologiske foreldre og barnevernstjenesten. Likevel kan denne fleksible praksisen utfordre det juridiske kravet om at kun nemnda kan begrense samvær. Selv om det kan være til barnets beste å hoppe over eller redusere samværstiden, er det formelt sett ikke tillatt uten godkjenning fra nevnte instans. Juridisk sett er det lite rom for fleksibilitet, selv om det likevel er behov for det i praksis. Fleksibilitet er meget nødvendig for å tilpasse samværene etter barnets og foreldrenes behov når det gjelder omfang, varighet, innhold, sted og deltakere (Stang et al, 2023). Studien belyser derfor at lite samvær mellom foreldre og barnet i praksis kan utvides av barnevernstjenesten. Likevel har barnevernstjenesten en tendens til å tolke nemndas vedtak som en begrensning for samvær. Det kan dermed være utfordrende for barnevernstjenesten å gjøre en selvstendig vurdering av sakens utvikling, samt øke samværet tilstrekkelig.

3.2.4 Utfordringer ved samværsordninger

Forskningen til Stang et al. (2023) viser at mangel på samarbeid fra foreldrenes side kan føre til utfordringer med å tilrettelegge for positive samvær for barna. I verste fall kan barnet bli involvert i konflikten mellom foreldrene og barnevernet. Nødvendig samarbeid med fosterhjem og barnevernstjenesten kan bli hemmet av manglende vilje til å kommunisere med barnevernet, om det stadig kommer tilbake til konflikten om plasseringen av barnet. Om det oppstår konflikt om en plassering, samt at foreldrene har lite kontakt med fosterforeldrene eller barnevernstjenesten utenom samværene, kan samværene raskt bli en arena for å diskutere plasseringen. Doktorgradsavhandlingen til Slettebø (2008) viste at foreldre i studien opplevde ulike typer konflikter med fosterforeldrene. Konfliktene kunne omhandle uenighet om barneoppdragelse, mangel på informasjon og samarbeid, samt usikkerhet rundt samværsordninger. Biologiske foreldre uttrykte usikkerhet rundt sin rolle som foreldre etter omsorgsovertagelsen. De opplevde også at de ikke fikk nødvendig hjelp eller tilbud om veiledning angående den «nye» foreldrerollen. I tillegg følte de at barnevernet ikke anerkjente dem som foreldrene til barnet. I samhandling med barnevernet ønsket heller ikke foreldre å kommunisere disse tankene og følelser med barnevernet. Foreldrene var redde for at det kunne bli brukt imot dem. Slettebø (2008) viste også til at foreldrene i studien mente at mange av konfliktene med fosterforeldrene og barnevernet muligens kunne blitt redusert om det hadde blitt gjennomført jevnlig samarbeidsmøter mellom alle involverte aktører.

Fosterforeldre kan også ha behov for å håndtere tilværelsen som foreldre, i tillegg til

foreldrerollen som må samarbeide med biologiske foreldre. Stang et al. (2023) viste til at fosterforeldre også kan motsette seg samvær. Det kan blant annet skyldes at de har andre forventninger av plasseringen av barna, enn det som er blitt realiteten. Det er derfor behov for å få nok veiledning i forkant av plasseringen om forventninger og hva rollen som fosterfamilie innebærer. På den andre siden vil det være naturlig at fosterforeldrene kan ønske redusert samvær eller kontakt med biologiske foreldre, siden det er de som vil få barnas reaksjoner før og etter samværet. Effekten av samværene kan dermed være en del av bekymringen, og dermed en av grunnene til et ønske om endringer i samværsordningen (Stang et al., 2023).

3.2.5 Barnets reaksjon til samvær

Barnets reaksjon til samvær kan spille en avgjørende rolle i vurderingen av tilbakeføringsspørsmålet i saker som omhandler tilbakeføring. Det finnes flere utfordringer ved å vurdere barns reaksjoner på samvær. Signaler fra barnet kan fort mistolkes ved sterke fryktreaksjoner, som for eksempel dissosiasjon. I slike situasjoner kan barnet fremstå på en slik måte at man kan vurdere det som om at barnet håndterer samværet bedre enn hva de faktisk gjør (NOU, 2023:7). I studien til Stang et al. (2023) var det den vanligste formen for reaksjon før samvær å være urolig, uavhengig av barnets alder. Uro var også nevnt som en vanlig reaksjon etter samvær. De mest gjengående reaksjonene for barn fra null til seks år og syv til tolv år etter samvær, var uttrykk for trøtthet og slitenhet. Alviks (2021) analyse av nemndvedtak viste samme type funn. Reaksjonene som trøtt, sliten og urolig var de vanligste i begrunnelsene i vedtakene Alvik undersøkte. Stang et al. (2023) fant også funn i sin forskning som tydet på at barn under seks år var ekstra kontaktsøkende etter samvær. Alvorlige reaksjoner som søvnproblemer, sengevæting eller mareritt, spiseproblemer og fordøyelsesproblemer, andre psykiske eller sosiale vansker, var mer sjeldent både før og etter samvær. Forskingen viste likevel en liten økning i disse reaksjonene etter samvær.

Aamodt og Sommerfeldt (2022) viser også gjennom sine studier til at mange ansatte vektlegger barnets reaksjoner før, under og etter samvær som relevante for vurderingen av samværshyppighet. Ofte blir barnets negative reaksjoner tolket som tegn på at samværene ikke er bra for barnet. Dermed blir det argumentert for å redusere samværsfrekvensen eller bruke reaksjonene som en begrunnelse for å unngå å øke samværene. I noen tilfeller blir barnets reaksjoner imidlertid sett på en annen måte. I noen av barnevernsansattes drøftinger av fastsettelsen av samværet, ble det åpnet for tolkninger der reaksjonene kan være et uttrykk for at samværet er en for stor belastning for barnet, og at frekvensen reduseres eller at barnet

trenger mer støtte og hjelp under samværene. Forskningen viser også drøftinger som spekulerer i om reaksjonene kan skyldes at samværene er for sjeldne. Derfor blir det foreslått å øke samværsomfanget betydelig. Aamodt og Sommerfeldt (2022) viser gjennom sin forskning til at tolkningen av barnets reaksjoner fra barnevernsatte i stor grad kan variere, ut ifra hva som blir lagt vekt på. I noen av drøftingene valgte ansatte å øke samværsomfanget som en respons på barnets negative reaksjoner. I lignende drøftinger mellom barnevernsansatte ble det i andre tilfeller vurdert motsatt.

3.2.6 Tilsyn under samvær

Dokumentasjon av reaksjoner i forbindelse med samvær, og da spesielt negative reaksjoner hos barn og ungdommer, er viktige å observere i sammenheng med hvordan de uttrykkes og endrer seg over tid - enten om de øker eller minsker. Det er sentralt å få frem refleksjon rundt mulige årsaker bak reaksjonene. Det er også svært viktig å se det i sammenheng med den konkrete situasjonen. Disse opplysningene skal dokumenteres godt. Senere kan dokumentasjonen bli svært sentral, og muligens avgjørende, når de bringes til nemnda i saker om tilbakeføring (Stang et al., 2023). Dokumentasjon av barns reaksjoner i samvær blir ofte utført av tilsynsfører. Det foreligger for øvrig lite kunnskap om utøvelsen av tilsyn ved samvær. Tilsynsfører skal trygge barnet og vurdere om eventuelt samvær må avbrytes. I saker som omhandler tilbakeføring kan informasjon, vurderinger og samarbeidet mellom tilsynsfører og foreldrene utgjøre en sentral del av avgjørelsesgrunnlaget ved behandling av saker i nemnda. Tilsynsfører kan imidlertid ha andre oppgaver, i tillegg til å vurdere barnets reaksjoner (NOU, 2023:7). Oppgavene kan gå ut på å veilede barn og foreldrene før og etter samvær, samtidig som det skal foretas observasjoner og eventuelt faglige vurderinger av samspillet og barn og foreldres fungering. Alt i alt fremstår summen av oppgavene som krevende. I dag foreligger det ingen bestemte føringer eller krav til hvem som kan føre tilsyn under samvær, eller bestemte forventninger til utførelsen av selve arbeidet (NOU, 2023:7). I saker som omhandler tilbakeføring kan tilsynsfører bli en av de mest sentrale aktørene i samarbeidet mellom både biologiske foreldre og barnevernet, samt samarbeidet mellom biologiske foreldre og fosterforeldre.

I korte trekk, viser fremstillingen av kunnskapsstatus hvilken forskning som foreligger på feltet som kan si noe samlet om samarbeidet mellom barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldre i tiden mellom omsorgsovertagelse og tilbakeføringssaker. Samvær, barns

reaksjon på samvær, foreldrenes opplevelse av omsorgsovertagelsen og tiden etter omsorgsovertagelsen, samt ulike utfordringer i samarbeidet med tanke på barnevernets kunnskap og ressurser, er særlig trukket frem. Under utformingen av kunnskapsstatus framkom det lite kunnskap om hvordan nemnda vektlegger samarbeidskulturen i vedtakene, samt manglende kunnskap om en helhetlig tilnærming til samarbeidet i perioden mellom omsorgsovertagelsen og tilbakeføringssaken. I gjeldende prosjekt er det derfor ønskelig å belyse en helhetlig tilnærming til samarbeidet som fremkommer i vedtakene og hvordan nemnda omtaler og vektlegger disse samarbeidene som oppstår mellom barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldre. Samtidig blir det interessant å se nærmere på enkelte samarbeidselementer som fremheves og vektlegges av nemnda i de utvalgte vedtakene, i lys av eksisterende kunnskap og forskning.

4.0 Metode

I dette kapitlet blir det redegjort for den metodiske tilnærmingen som ble benyttet i prosjektet. Det vil si det vitenskapsteoretiske utgangspunktet for prosjektet, samt den kvalitative metoden gjennom dokumentasjonsanalyse. I dette kapitlet blir også prosjektets utvalg og analyse av materialet beskrevet og drøftet. Avslutningsvis blir kvalitetskriteriene validitet og reliabilitet drøftet, og det redegjøres for hvordan min forforståelse ble tatt i betraktning under prosjektarbeidet. Formålet med kapitlet er å gi en tydelig beskrivelse av de vurderingene som er gjort i prosjektet, slik at leseren kan få innsikt i bakgrunnen for disse. Ved å være transparent i arbeidet, er målet at leseren også skal ha muligheten til å vurdere kvaliteten på gjennomføringen og prosjektet i sin helhet.

4.1 Vitenskapelig tilnærming; Sosialkonstruktivism

I lys av gjeldende problemstilling: «*Hvordan omtaler og vektlegger nemnda samarbeidskulturen mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring av omsorg?*», ble målet å belyse hva som fremkom skriftlig av samarbeidskultur i nemndas vedtak. Samtidig ble det vurdert og analysert hvordan nemnda omtaler og vektlegger samarbeidskulturene i vedtakene. Noen av de mest sentrale vitenskapsteoretiske spørsmålene i prosjektet handlet om hva som ble mest relevant å trekke frem av samarbeidskulturer og hva som kan defineres som samarbeidskultur i vedtakene (Jenssen, Kjørstad, Seim og Tufte, 2020). I denne delen blir det klargjort hvilken vitenskapsteoretisk tilnærming som er blitt brukt i prosjektarbeidet. Tilnærmingen som ble brukt i prosjektet fungerer som en «linse» som påvirket min forståelse av verden og dermed min tolkning av prosjektets materiale (Thagaard, 2018). I dette prosjektet har sosialkonstruktivismen blitt brukt som vitenskapelig tilnærming til arbeidet.

Sosialkonstruktivismen legger til grunn at mennesker aktivt skaper verden og fenomener rundt oss. Perspektivet understreker at sosiale konstruksjoner og fenomener ofte opptrer på bestemte måter som tas for gitt - "slik er det bare". Sosialkonstruktivismen fungerte derfor i prosjektet som en avsløringsstrategi for å kunne se bak det overfladiske, samt at den ble anvendt for å analysere det som blir betraktet som selvinnsynende (Solvang, 2020; Jenssen et al., 2020). Bruken av perspektivet gjorde at jeg måtte se nærmere på det som jeg tolket som selvinnsynende. Det må samtidig merkes at jeg måtte bruke og forstå perspektivet på en nyansert måte. Per Veiden (2006) understreker at sosialkonstruktivismen ikke kan brukes som en form for støtte til en "indre fenomenologi" der jeg kan søke å avdekke hva som "egentlig"

skjer i samarbeidet mellom aktørene. Prosesser (herunder tankegangen) som oppsto underveis som følge av selve bruken ble derfor klargjort og forsøkt bevisstgjort i alle deler av prosjektet (Veiden, 2006). Eksempelvis ble min forforståelse en viktig del av hvorfor jeg tenker og tolker elementer slik jeg gjorde. Den måtte også bli bevisstgjort flere ganger for meg selv under arbeidet. For leseren blir min forforståelse bevisstgjort og redegjort for senere i siste delkapittel av «Metode».

Ved bruk av sosialkonstruktivismen ble samarbeidskulturen som fremkom i vedtakene tolket som et sosialt konstruert fenomen og noe som kunne «tas for gitt» (Solvang, 2020; Jenssen et al., 2020). Eksempelvis kom det frem i vedtakene en forventning fra barnevernet og nemnda om at biologiske foreldre skal være villige og mottagelige for å samarbeide med barnevernet og andre sentrale aktører etter omsorgsovertagelsen, som fosterforeldrene. Denne forventningen kan lokaliseres ved å se på omtalen av foreldrene og vurderinger både barnevernet og nemnda gjør i utvalgets vedtak. Ved bruk av sosialkonstruktivisme søkte jeg ikke etter årsaken til at samarbeidet og denne forventningen som vist til i eksempelet blir et sosialt fenomen. Det ble heller fokusert på å undersøke og belyse forståelsesrammer som skaper fenomenet. Disse rammene kan ses på som en skapende kraft ovenfor selve fenomenet (Solvang, 2020). Eksempelvis kan en av forståelsene som kan «ramme inn» forventning om samarbeid mellom barnevernet og biologiske foreldre som fremkom i vedtakene, handle om at et godt samarbeid anses av nemnda å være det beste for barnet og derfor blir forventet i samhandlingen mellom foreldrene og barnevernet.

Språket står sentralt i sosialkonstruktivismen. Tilnærmingen fremhever spesielt hvordan mennesker aktivt medskaper sin egen virkelighet gjennom bruk av språket (Aadland, 2011). Ved å analysere hvordan nemnda vektlegger og omtaler samarbeidskulturene i sine vedtak og argumentasjon knyttet til avgjørelsen om tilbakeføring, ble «sannheter» undersøkt i nemndas konstruksjon av virkeligheten. Nemndas omtale og vektlegging av samarbeidskulturene mellom aktørene bygget på ulike faktorer, som inkluderte verdier, holdninger, diskurser og vurderinger fra barnevernsfaglige perspektiver, som igjen representerte en konstruert forståelse av hva som er riktige vurderinger i hver enkelt sak. Disse faktorene utgjorde forståelsesrammene for hvordan nemnda omtalte og vektla samarbeidskulturene i sine vurderinger i vedtakene. Det ble også analysert hvordan samarbeidet ble omtalt ved å undersøke og vurdere både ordbruk, fagbegreper og argumentasjonens oppbygging. På denne måten fikk jeg frem flere nyanser i vedtaket som uten tilnærmingen kunne ha blitt forbigått.

Slik bidro perspektivet til å belyse en dypere forståelse av hvordan nemnda omtaler og vektlegger samarbeidet, samt hvordan tolkningen påvirker beslutningene i vedtakene.

4.2. Kvalitativ dokumentasjonsanalyse

I prosjektet er datamaterialet hentet fra allerede eksisterende dokumenter (nemndas vedtak). Ved undersøkelse og analyse av dokumenter som allerede eksisterer, brukes metoden som omtales som dokumentanalyse. Dokumentene ble dermed prosjektets kilder, mens dokumentanalyse var forskningsdesignet som ble brukt i prosjektet (Thagaard, 2018). Prosjektets kjerne og problemstilling ble utformet i takt med dokumentasjonsinnhenting. Det ble dermed underveis vurdert om det var mest hensiktsmessig å utføre en kvalitativ eller kvantitativ dokumentasjonsanalyse. En av de faktorene som styrte hvor mange vedtak som kunne bli hentet frem i prosjektet, ble hvilken periode vedtakene ble hentet fra. Grunnet min interesse for vedtakene som har blitt påklaget til EMD, vurderte jeg det som mest aktuelt å innhente dokumenter fra etter 2020. Det ble gjort med hensikt og nysgjerrighet rundt å utforske den «nye» rettspraksisen som skal ha blitt utviklet av føringer fra EMD-dommene (NIM, 2020). En annen faktor som også påvirket prosjektet med tanke på om det ble kvalitativ eller kvantitativ dokumentasjonsanalyse, var at EMD-sakene også omhandlet forholdsvis små barn (NIM, 2020). Siden jeg gikk inn i prosjektet med et ønske om å utforske medvirkning, vurderte jeg det mest interessant å hente ut vedtak om tilbakeføringssaker av barn under syv år, da disse barna stiller svakere med tanke på medvirkning i lovverket.

Det ble dermed ønskelig å undersøke saker som omhandler tilbakeføring for de aller minste barna, noe som igjen la store begrensinger på datainnsamlingen. Grunnet disse begrensingene ble det til slutt aktuelt å analysere 8 vedtak. Hele prosjektet startet med et ønske om å undersøke barns medvirkning. Etter en gjennomlesning av aktuelle vedtak med barn under syv år, vekket det midlertidig en større interesse i meg etter å se på nemndas omtale og vektlegges av samarbeidskulturer som framkom i vedtakene. Jeg gikk dermed inn i vedtakene om et ønske om å utforske barnets perspektiv og ut av vedtakene med et ønske om å undersøke nemndas omtale og vektlegging av samarbeidskulturene. Som tema ble samarbeidskulturer utfordrende å analysere, blant annet fordi «samarbeidskulturer» ikke er klart definerte i vedtakene og må tolkes i lys av hver enkelt sak og situasjon. Hva som kan vurderes som «samarbeidskultur» ble derfor også vanskelig å lokalisere i vedtakene, uten å se det i lys av helheten. Det ble derfor også på dette grunnlag mest hensiktsmessig å utføre en

kvalitativ dokumentasjonsanalyse. Det ble gjort ved å gå i dybden på det som fremkom av nemndas omtale og vektlegges av samarbeidskultur i et mindre utvalg av vedtak som omhandler tilbakeføring av omsorg for barn under syv år. Det har derfor blitt utført en omfattende kvalitativ dokumentasjonsanalyse av all dokumentasjon som fremkom i de utvalgte vedtakene.

4.2.1 Datainnsamling

Prosjektet er basert på dokumenter fra nemnda, spesifikt vedtakene som er strukturert under overskrifter som «sakens bakgrunn», «partenes syn på saken» og «nemndas vurdering». Prosjektet har undersøkt ulike perspektiver og vurderinger knyttet til samarbeidskulturer i tilbakeføring av omsorg i henhold til lov (1992) § 4-21 (ny lov (2021) § 5-7). Det har blitt gjort gjennom en grundig analyse av partenes forklaringer og nemndas vurdering. For å få tilgang til disse vedtakene, ble nettsidene til Lovdata brukt som kilde. Lovdata er en nettportal som er etablert i samarbeid mellom Justisdepartementet og Det juridiske fakultet i Oslo. Plattformen gir brukere tilgang til et omfattende utvalg av rettskilder, og vedtakene som brukes i prosjektet ble anonymiserte før publisering (Lovdata, 2023). Totalt ble det i 2021 sendt 309 anonymiserte vedtak for publisering på Lovdata, som utgjorde 18 % av alle hovedsaker og klagesaker med vedtak. Flere nemnder oppfylte målsettingen om 20 % anonymisering. Imidlertid kan anonymisering av vedtak være tidkrevende. Det kan bli utsatt i perioder med høy aktivitet i saksbehandlingen (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, 2021). Det er derfor viktig å merke seg at vedtaksutvalget som er inkludert i prosjektet kun representerer et svært begrenset utvalg av de mange beslutningene som nemnda fatter.

4.2.2 Søkeprosess

Per 07.04.23 var det totalt 3445 anonymiserte vedtak fra nemndene tilgjengelig på Lovdata. Alle vedtak som utgjør prosjektets datamateriale er hentet fra Lovdata. Utvalgets vedtak omhandler opphevelse av omsorgsovertagelse for et barn under syv år i løpet av perioden 1. januar 2021 til 1. januar 2023. Til sammen utgjorde dette åtte vedtak.

4.2.3 Studiets utvalg

Utvalget ble innhentet gjennom et «avansert søk» på Lovdata Pro. Alt i alt ble det utført to avanserte søk. Det første søket ble gjort 21. oktober 2022 og det andre søket ble utført 11. januar 2023. Dokumentene er valgt gjennom et strategisk utvalg. Inne på Lovdata ble det huket av «Nemnder og utvalg» og «Fylkesnemnd for barnevern og sosiale saker». Samtidig

ble søkeordene «opphevelse*» og «tilbakeføring*» brukt. Lovhenvisning på søket ble «lov-1992-07-17-100-§4-21», og det ble huket av på «Søk med synonymer». Søket gav et resultat på 480 saker. Med tidsbegrensing 1. januar 2021 til 1. januar 2023 ble det 117 saker. Disse vedtakene (117 saker) ble satt i et matriseskjema med følgende kategorier: barnets alder, dato, nemnd og sammendraget av vedtakene.

Vedtakene ble deretter gjennomgått en gang til, med disse ytterligere kriteriene for utvelgelsen av videre vedtak:

- Sakene omhandlet krav om tilbakeføring
- Vedtakene var daterte i perioden 1. januar 2021 til 1. januar 2023
- Barn i utvalget var syv år og yngre
- Ved flere barn i vedtakene måtte eldste barnet være under syv år

Det ble først trukket ut de vedtakene som traff ønsket aldersgruppe. Deretter ble det sett på om vedtaket traff kravet om tilbakeføring. Til sammen utgjorde dette 13 vedtak. Etter enda en grundigere gjennomgang av vedtakene, traff fem av disse utenfor de satte kriteriene. Disse vedtakene ble ekskluderte på grunnlag av at de enten handlet om fastsettelse av samvær eller at barna i vedtakene var over fylte syv år. Til slutt ble åtte vedtak aktuelle for videre analyse. Samarbeidskulturene som fremkommer i disse vedtakene kommer til syne i ulike deler og i varierende grad. Underveis i analysen ble det derfor sentralt å sette søkelys på hele vedtaket for å få en helhetlig forståelse av nemndas omtale og vektlegging av samarbeidskulturene mellom de sentrale aktørene. Prosjektets datamateriale, de utvalgte åtte vedtakene, utgjorde til sammen 113 sider. Lengden på vedtakene varierte fra 6 til 25 sider. Av i alt tolv nemnder i Norge, er det nemnder i Oslo og Viken, Vestfold og Telemark, Rogaland, Troms og Finnmark, Nordland, Vestlandet og Trøndelag som er representerte i prosjektets utvalg.

4.3 Tematisk analyse

Bearbeidelsen og analysen av prosjektets vedtak har bidratt til å utdype meningsinnholdet som fremkom i materialet (Thagaard, 2018). Det ble gjort gjennom å utføre en tematisk analyse av de utvalgte vedtakene. Den tematiske analysen som ble benyttet var inspirert av Virginia Braun og Victoria Clarke (2006) sin versjon av «Thematic Analysis».

I artikkelen «Using Thematic Analysis in Psychology» presenterer Braun og Clarke (2006) en kort og konkret innføring for hvordan man kan utføre en tematisk analyse. De skisserer

prosessen inn i seks trinn: 1) bli kjent med datamaterialet, 2) lag de første kodene, 3) finn tema, 4) gå kritisk gjennom tema, 5) definer og navngi tema og 6) skriv rapporten.

I første steg av analysen ble alle vedtakene lest igjennom to ganger. Braun og Clarke (2006) presiserer også at man bør utføre "gjentatte lesinger" av dataene på en aktiv måte. Det vil si å søke etter betydninger og mønstre underveis i lesningen. Det ble derfor også skrevet ned ideer og tanker som dukket opp underveis i dette steget av analysen. Det ble også skrevet et sammendrag av hvert enkelt vedtak. Braun og Clarke (2006) oppfordrer også til kreative virkemidler i bearbeiding av materialet. Med inspirasjon om kreativ tenkning fra Braun og Clarke (2006) ble det under det første steget (å bli kjent med vedtakene) i analysen laget en oversikt med visuelle figurer av vedtakets barn og de biologiske foreldrene (se Fig 1, under kapittel 5 «Fremstillinger av funn»). Denne fremstillingen av vedtakene bidro først og fremst til å se personene vedtaket handlet om, fremfor en skriftlig slutning som kan analyseres. Ved å tilføre en slik oversikt, ble det både lettere å huske vedtakene, samt lettere å bli bevisst på de menneskelige aspektene som kan ligge bak beskrivelser og vurderinger i vedtakene. Med andre ord ble det lettere å se vedtakene som avgjørelser og vurderinger i menneskers liv, fremfor avgjørelser og vurderinger i et skriftlig vedtak.

Videre i analysen i steg to ble de første kodene utformet, samtidig som steg tre (finne temaer) av analysen også ble utført parallelt. Denne delen ble den mest omfattende delen av analysen, da vedtakene utgjorde til sammen 113 sider. Kodingsprosessen ble utført grundig, inkluderende og omfattende. Hver eneste setning og hvert eneste ord ble vurdert, for så å vurdere om de skulle bli satt inn i en utarbeidet matrise. Denne matrisen ble utformet på grunnlag av ideer og tanker fra den første gjennomlesningen av vedtakene. Skjemaets innhold ble på dette tidspunktet ikke spisset mot samarbeidskulturer, men hadde en bred tilnærming, med mål om å fange opp helheten i vedtakene. Matriseskjemaet ble også utformet ytterligere i takt med nye gjennomganger av vedtakene. Underveis i dette steget ble det sentralt å få inn nye underkategorier. Det oppsto også et behov for å gå frem og tilbake mellom vedtakene under gjennomgangen. Denne tilnærmingen tok meget langt tid. Hvert dataelement (ord, setning i vedtaket) fikk like stor oppmerksomhet i kodingsprosessen, og de ble, så langt det var mulig, kategorisert (Braun og Clarke, 2006). Under kodingen og kategoriseringen ble setninger eller ord kuttet ned på for å få plass i matrisen. Samtidig ble det forsøkt å bevare mest mulig av språket som ble brukt i vedtaket. På denne måten ble meningsinnholdet og ordbruken mest mulig lik den som sto i vedtakene. Grunnet omfanget av materialet ble

kodingen gjort på 15 A3-ark for å få plass til all relevant tekst. Det utgjorde et stort omfang, og det blir her derfor kun vist til noen eksempelbilder fra matriseskjemaet:

Vurderinger av biologisk foreldrenes omsorgskompetanse samlet sett:

Barnet	Gutt (1.6)	Gutt (2.13)	Gutt (4.29)	Gutt (5.38)	Jente (6.51)	Gutt (7.59)	Gutt (10.77)	Gutt (11.113)
Alder	2 ½ år	2 ½ år	2 ½ år	5 år	6 år	Smart 4 år	4 år	3 år
Vurderinger av foreldrenes ressurser	I følge foreldrene: Foreldrene sammen og det styrket omsorgsbarn. Foreldrene har et sterkt forhold og holder sammen til tross for utfordringer. Begge foreldrene fremstår høflige og henrykkende i følge barnevernstenesten og fosteremor. Økonomisk stabil.	I følge foreldrene: Økonomisk stabil. Bar ved vaker og barnehager, samt i nærheten av mors mor.	BF: Foreldrene har gjennomgått positive endringer, men endringene er ikke store nok til at de kan gi A den omsorgen han trenger. Saken er uenset i hva kompetensbarnevakten angår, og foreldrene er ikke i stand til å ivareta A omsorgsbehov. Foreldrene: Det er enighet om at den praktiske omsorgen vil bli god nok. Også den emosjonelle omsorgen vil bli god nok. Det erkennes at det vil bli utfordringer, men de vil ikke bli stå store at de vil koder for tilbakeføring. Det er ganske klart at både Mor og Far har en vesentlig bedre funksjon i dag enn tidligere. Ved omsorgsopptak ble baserte man seg også på foreldrenes helse, og det ble lagt til grunn at foreldrene hadde svak funksjon som voksne selvstendige mennesker i dag har de ikke noe hjelpebehov for egen del.	Barnets far, Far, døde den ** 2019. Sakkyndig: Han observerte at mors styrke er på det emosjonelle området, ved at hun er kjellig og varm og gir et emosjonelt respons, er hektisk, knyttet, og litt og har mye energi. Mor: I motsetning til fosteremor er kapasitet til å følge opp A i det daglige. Mors omsorgsevne overfor saken. De har også en stor faglig og nettverk som i likhet med barnevernstenesten i A vil være tilgjengelig ved behov.	Mor: Mor anfører at hennes beslutning har ledet seg etter omsorgsopptak i 2019. Hun har gjennomgått omfattende behandling og over lengre periode, som har resultert mer stabilisert for mors psykiske helse. Videre har mor gjennomført CSD-P kurs i regi av W kommunen, samt at hun har startet med veiledning fra trosskolen. Mor har de siste to årene hatt en stabil bo situasjon. Hun flyttet først til Ø og bodde i en leilighet der i ett år. Hun bodde nå i V og har bodd i samme leilighet i over et år. Mor har nå startet med veiledning og har kommet godt i gang. Videre er også trosskolen innført samarbeid og mor har fått gode tilbakemeldinger. Mor er svært positiv til videre veiledning både under samvær og utenfor. Mor har også stilt seg positive til å se veiledning fra BUP, slik fosterforennet har bitt.	Det har flere positive endringer i foreldrenes situasjon på det praktiske området. Mor er kommet i jobb som butikkmedarbeider, en jobb hun har utvakt et halvt års med og er fortvilet i. Far er i gang med utdanning for å bli sivilingeniør som er en stor interesse hos han. De har bryttet bolig, og bor ikke lenger i samme hus som fars far som tingretten vurderte som ugunstig da saken ble behandlet våren 2019. De har en god tilbakemelding på foreldrene, som de selv har redegjort for. Det må regnes til grunn at de har gode daglige rutiner.	BF: Kommunen anfører at det er overveidende samning til mor og far vil kunne gi Gutt den emosjonelle og praktiske omsorgen han er i behov av. Foreldrene har levert sine budstener siden slutten av 2020, med utvakt av oppfølging fra helse, og det var da utvakt på medikamenter forskrevet av lege.	Mor: Mor har god samarbeidskompetanse. Og dekker A's omsorgsbehov. Har ingen psykisk eller psykiske bemerkninger. Mor er i kontakt med NAV med tanke på arbeid.

Nemdas vurderinger og argumentasjon:

Barnet	Gutt (1.6)	Gutt (2.13)	Gutt (4.29)	Gutt (5.38)	Jente (6.51)	Gutt (7.59)	Gutt (10.77)	Gutt (11.113)	
Alder	2 ½ år	2 ½ år	2 ½ år	5 år	6 år	Smart 4 år	4 år	3 år	
Nemdas vurderinger av barnets omsorgsbehov	Nemda legger til grunn at A har mange positive egenskaper. Vitner har beskrevet han som en søt og slørrende gutt som er lett å like. Fylkesnemnda legger videre til grunn at A har hatt en svært positiv utvikling, både mens han bodde i barnevernshjemmet og den tiden han har bodd i fosterforennet. Fylkesnemnda finner det likvel klart at A fremdeles har langt større omsorgsbehov enn	Ut fra opplysningene om A, er han et barn med særskilte omsorgsbehov. Guttens vite helt klare tegn på forskikket utvikling under oppholdet på skolehelsetil. Etter at barnevernstenesten fikk hånd om ham sommeren 2020, viste han umiddelbart stor evne til å tilpasse seg nye voksne, og tilpasset med klare tegn på aktivitet og tilknytningstilstand. Det er også beskrevet at A viser liten kapasitet til å	I dag beskrives A fremdeles som aldersadekvat utviklet, og det er ikke obserert tegn på akutt utvikling. Pedagogisk leder i barnehagen opplytter at A særlig utmerker seg motorisk, hvor han kanskje legger foran sine jevnaldrende, mens han ellers ligger helt på nivå med de andre. Fylkesnemnda legger innsett til grunn at A oppfattes som en alminnelig to og et halvt-åring, motorisk dyktig.	Nemda slutter seg i all hovedsak til de vurderinger og konklusjoner som den sakkyndige, psykolog Erlend Lorenzen, redegjør for i sin forklaring for nemnda: A er 5 år. Han går i barnehage på A. A beskrives fra alle hold som en flitt gutt, han er stort sett flitt og glad. Han er veldig sterk motorisk. Spriklig er han innestør omsorgsberedt. Samtidig har A med seg en genetisk sårbarhet. Begge foreldrene har ADHD.	Barnehage, A har gått der siden høsten 2019. Når barnet begynte i barnehagen, var dette en vanskelig tid for henne. Det var greit å si hva det var om hun var på samt hele tiden. Det gikk lang tid for henne å stille på personaltid og knytte seg til dem. Hun brukte lang tid før hun brukte navnene til de andre barna. Barnet vil i tillegg til å være flitt og aktiv, vil også være flitt og aktiv. Hadde en positiv utvikling det siste	Barnehage, A har gått der siden høsten 2019. Når barnet begynte i barnehagen, var dette en vanskelig tid for henne. Det var greit å si hva det var om hun var på samt hele tiden. Det gikk lang tid for henne å stille på personaltid og knytte seg til dem. Hun brukte lang tid før hun brukte navnene til de andre barna. Barnet vil i tillegg til å være flitt og aktiv, vil også være flitt og aktiv. Hadde en positiv utvikling det siste	Da den sakkyndige og tingretten vurderte saken i 2019, ble det vurdert at A hadde særlige omsorgsbehov basert på at han hadde opplevd flere brudd med omsorgspersoner. Først var det et brudd med mora da han ble plassert hos mors foreldre mens de ble vurdert som fosterforennet, og deretter et brudd han ble flyttet fra mors foreldre til det fosterforennet han nå bor i i tillegg var far en del av omsorgsbasen den første tiden mens familien var på	Slik Gutt er beskrevet i sakdokumentene, legger nemnda til grunn at det er en gutt som har en særskilte utvikling, både i utvikling og i funksjon. Nemda legger til grunn at Gutt ikke har særlige omsorgsbehov utover det et hvert barn på hans alder har.	Det var en svært dramatisk hendelse som førte til at Gutt ble utklappet

Koder ble markert med grått i skjemaet. Det ble sett etter åpenbar betydning og implisitt informasjon i vedtakene for å danne en helhetlig forståelse av konteksten, intensjonene og beslutningsprosessene som lå bak vedtakene. Kodingen ble dermed en blanding av semantisk og latent koding (Braun og Clarke, 2006). Ved semantisk koding i en dokumentasjonsanalyse av vedtak ble det dermed fokusert på den eksplisitte betydningen som ligger i språket og innholdet i vedtakene. Det vil si identifisering og kategorisering av bestemte temaer, som eksempelvis «samvær», «barnets beste» og «vurderinger av biologiske foreldres omsorgsevner». Ved latent koding så jeg etter det implisitte budskap, verdier eller underliggende agendaer som kommer til uttrykk gjennom språket og konteksten i vedtakene. For eksempel så jeg på ord og fagbegreper som kunne indikere noe om hvilke holdninger nemnda og barnevernstjenesten hadde i møte med foreldrene og fosterforeldrene.

I denne delen av analysen (både steg to og tre) ble koder kombinert. De både dannet nye overordnede temaer og ble kategoriserte i allerede eksisterende temaer (Braun og Clarke, 2006). I analysen ble dermed både steg to og tre utført i en sirkulær prosess med hverandre. Det vil si at noen koder kunne komme før temaene, og at nye temaer ble skapt etter kodingen.

Etter at alle relevante utdrag fra vedtakene ble samlet, ble temaene i denne sammensetningen følgende: «Bakgrunnsinformasjon», «Beskrivelser og vurderinger av barnets behov», «Vurderinger av biologisk mors omsorgskompetanse», «Vurderinger av biologisk fars

omsorgskompetanse», «Vurderinger av biologisk foreldres omsorgskompetanse samlet sett», «Samvær», «Nemndas vurderinger og argumentasjon» og «Ord og uttrykk». Under alle disse kategoriene ligger ytterligere nye underkategorier som viser hvem som anførte hva og som bidro til å utdype kategoriene enda bedre. Eksempelvis var noen av underkategoriene under følgende: «Nemndas vurderinger og argumentasjon»; «Vurdering og dokumentasjon for endringer ved mors og fars omsorgskompetanse», «Nemndas vurdering av forelderens omsorgskompetanse, endret/uendret» og «Vurderingen av samarbeidet mellom foreldrene og barnevernet etter omsorgsovertagelsen». Under dette steget var det viktig å skille på hva barnevernet anførte, hva biologiske foreldre anførte og hva fosterforeldrene anførte. Disse fikk gjennomgående en underkategori hver for å presisere enda bedre hvem som mente hva.

Med utgangspunktet i det kodede materialet og temaene kodene ble kategorisert under, ble det i neste steg gjort en kritisk gjennomgang av temaene (steg 4 av analysen). Under dette steget kom samarbeidskulturer frem som noe overordnet i flere av temaene. Det var på dette tidspunktet problemstillingen ble fullstendig utformet: «*Hvordan omtaler og vektlegger nemnda samarbeidskulturen mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring av omsorg?*». Under jobbingen i dette steget ble det nødvendig å gå tilbake til de opprinnelige vedtakene. Det ble gjort med den hensikt å finne tilbake til den originale konteksten og teksten som omhandlet samarbeidskulturen. Temaer ble på denne måten sjekket opp mot hverandre og tilbake til det opprinnelige datasettet (Braun og Clarke, 2006).

Ved bruk av både temaene (matriseskjemaet), kodene og sitater fra den nye gjennomgangen av vedtakene, ble det skapt nye og mer utviklede temadeler som rettet fokus mot samarbeidskulturene. Hvordan barnevernet selv, biologiske foreldre og andre sentrale aktører (som fosterhjemmet, tilsynsførere og sakkyndige) beskriver samhandlingen med hverandre, ble sentralt å trekke frem. Her ble det viktig å tolke måten samhandlingen skjedde på. Noen av elementene som ble lokaliserte og sett på var veiledning og hjelpetiltak før omsorgsovertagelsen, samt nemndas vektlegging av disse elementene. Det ble også sett på veiledningen og hjelpetiltaket som ble utført i tiden mellom omsorgsovertagelsen og tilbakeføringssaken. Under alle elementene ble det tolket gjennom gjengivelsen av hvordan biologiske foreldre selv beskrev sin situasjon, gjengivelsen av hvordan barnevernstjenesten beskrev barnets og foreldrenes situasjon og hvordan nemnda vurderte dette. Andre elementer som ble sett på var biologiske foreldres enighet/uenighet i omsorgsovertagelsens grunnlag og nemndas vurdering av varigheten av plasseringen.

I steg 5 av analysen som omhandler å definere og gi navn til temaene, ble det utledet tre analytiske hovedkategorier: 1) Elementer i samarbeidet før omsorgsovertagelsen, med betydning for samarbeidet etter omsorgsovertagelsen, 2) Elementer i samarbeidet i tiden mellom omsorgsovertakelsen og tilbakeføringssaken og 3) Vektlegging av samarbeidskulturer i nemndas beslutning. Alle hovedkategoriene inneholder delkategorier, og disse utdypes i kapittel 5 - «Fremstillinger av resultat». I kapittel 5 gjennomføres også steg seks i den tematiske analysen, som omfatter å skrive den fullstendige rapporten fra analysen.

4.4 Kvalitet i forskningsprosessen

Kvalitet i forskningsprosessen handler om reliabilitet i forskningen og dens presentasjon. Begrepet *reliabilitet* tar for seg prosjektets (studiens) pålitelighet, samt spørsmål om en annen forsker kunne kommet frem til det samme resultatet ved bruk av de samme forskningsmetodene (Thagaard, 2018). Einar Aadland (2011) peker på at vitenskapelig virksomhet inneholder et krav til intersubjektivitet. Det vil si at alle faser av forskningsprosessen skal kunne gjentas av andre, og det skal kunne resultere i samme resultat hver gang. Aadland (2011) mener samtidig at dette kravet selvsagt er uopnåelig og urealistisk, fordi man aldri vil finne 100 % sikre funn uten nødvendige tolkninger. En annen sentral faktor som gjør det vanskelig å utføre nøyaktig dette prosjektet igjen, med samme resultat av en annen, er at forskningsresultatet har blitt påvirket av min forforståelse (Thagaard, 2018). Min forforståelse blir diskutert lenger ned i dette kapittelet.

Til tross for dette, stilles det likevel krav til etterprøving i vitenskapen. Vitenskapelig forskning må alltid være orientert mot gyldighet og pålitelig kunnskap. Troverdigheten skal sikres gjennom nøyaktighet og ærlighet i metoden (Aadland, 2011). Reliabilitet handler derfor om å skape materiale på en pålitelig måte, slik at leseren ikke har grunn til å tro at resultatene skyldes feil eller skjevheter (Skilbrei, 2019). Reliabilitet oppnås ved å være "nøye" i alle prosesser i prosjektet og ikke anta noe uten videre. Eksempelvis blir det under kapittel 5 «Fremstillingen av funn» og i kapittel 6 «Diskusjon» henvist til vedtaksnummeret ved bruk av resultat fra analysen. På denne måten har leseren selv mulighet til å gå inn på vedtaket og vurdere elementene i det konkrete vedtaket som har blitt analysert og tolket.

Sosialkonstruktivisme, som er min vitenskapelige tilnærming, har også fått betydning for reliabiliteten i prosjektet. Ved bruk av perspektivet, anerkjente jeg at kunnskap og forståelse er konstruert i sosiale kontekster (Solvang, 2020; Jenssen et al., 2020). Det innebar også at jeg

selv måtte være oppmerksom på hvordan mine egne antakelser og verdier påvirket forskningsprosessen og resultatene. Perspektivet har bidratt til å fremme mer refleksiv tilnærming til forskningen, der jeg selv måtte bli bevisst på min rolle og innflytelse for å bruke tilnærmingen. På denne måten bidro perspektivet til en type bevisstgjøring, som igjen kan ha bidratt til å øke reliabiliteten ved å redusere subjektive skjevheter og øke transparensten i forskningsprosessen. Ved å anerkjenne at kunnskap er konstruert i samspill med ulike aktører og kontekster (Solvang, 2020; Jenssen et al., 2020), kan et sosialkonstruktivistisk perspektiv ha bidratt til å belyse de komplekse sosiale, kulturelle og institusjonelle faktorene som påvirker vedtak om tilbakeføring av omsorg. Denne tilnærmingen kan ha gitt en dypere forståelse av fenomenet og dermed ha styrket reliabiliteten i forskningen. På den andre siden kan jeg ikke bli bevisst på ubevisste vurderinger som jeg gjør i møte med vedtakene og analysen av dem, men ved bruk av tilnærmingen kan tankeganger utfordres.

4.4.1 Validitet og overføring

Med begrepet validitet refereres det til at materialet (vedtakene) skal være relevant for å besvare problemstillingen (den overordnede målsetningen for prosjektet). Validering skal være en integrert del av hele forskningsprosjektet (Skilbrei, 2019). For dette prosjektet omhandler validiteten om hvorvidt prosjektets resultat gjenspeiler hvordan nemnda omtaler og vektlegger samarbeidskulturene i vedtaket. Dette har blitt gjort gjennom å direkte bruke vedtakene som material for prosjektet og analysere disse systematisk.

Ved å utføre en analyse av de utvalgte vedtakene, har også kildene (vedtakene) blitt vurdert i samsvar med den konteksten de er utformet i (Thagaard, 2018). Vedtakene er ikke utformet med den hensikt at de skal forskes på. Dette kan skape flere føringer, samt svakheter i analysen som får betydning for validiteten i resultatdelen. Eksempelvis kunne prosjektet fått andre typer resultater om jeg hadde intervjuet nemndsmedlemmene, med mål om å undersøke prosjektets problemstilling direkte. I utvalgets vedtak fremtrer omtalelsen og vektleggingen av samarbeidskulturene både direkte og indirekte i vedtakene. De vil derfor formes i større grad av mine egne tolkninger, fremfor om materialet hadde vært konstruert med den hensikt å undersøke prosjektets problemstilling.

Validitet i prosjektet handler også om å unngå utelatelse av viktig informasjon (Skilbrei, 2019). På grunn av anonymisering og begrensinger i rammer rundt vedtakene, ble det ikke mulig å få tilgang på saksdokumenter som ble brukt under utformingen av nemndas vedtak.

Viktig informasjon kan dermed ha blitt utelatt. Saksdokumentene er det som legger grunnlaget for nemndenes slutning. De er derfor en sentral faktor i nemndas arbeid og beslutning. Det underliggende materialet, som dette prosjektet ikke fikk tilgang på, kunne bidratt til å utføre en enda grundigere analyse. Dette kunne videre gitt mer kunnskap og tilgang til det bakenforliggende vurderingsgrunnlaget for nemndens omtale og vektleggelse av samarbeidskulturene som fremkommer i dokumentasjonen. På samme måte ville også prosjektets materiale, analyse og resultater styrkes ytterligere ved å gjennomføre intervjuer med de involverte aktørene som barnevernsansatte, nemndledere, biologiske foreldre og fosterforeldre i de utvalgte vedtakene. I tillegg kunne det vært relevant å utføre observasjonsstudier under saksgangen og diskusjonen mellom nemndsmedlemmene, som foregår muntlig på lukket rom under utforming av vedtakene (Andersland, 2022).

Et annet aspekt ved prosjektets validitet og reliabilitet handler om å være kildekritisk og å vurdere dokumentenes (vedtakenes) pålitelighet (Thagaard, 2018). Dokumentenes autentisitet har jeg i prosjektet vurdert til å anses som ekte. Det har jeg gjort på grunnlag av at vedtakene er publiserte av nemndene selv på en nettportal som er etablert, i samarbeid mellom Justisdepartementet og Det juridiske fakultet. En annen faktor som ble sentral å reflektere over ved prosjektets vedtak, er intern validitet. Intern validitet ser på om forskeren har tilstrekkelig støtte for gyldigheten i dataene før konklusjoner trekkes (Skilbrei, 2019). Som vist til, er vedtakene publiserte og hentes fra en pålitelig nettportal. Ettersom utvalget i prosjektet kun består av åtte vedtak, vil det være besværlig å argumentere for at studiens funn er gjeldende for alle slutninger som utføres av nemnda, som omhandler tilbakeføring av omsorg for barn under syv år. Prosjektet er ikke generaliserbart grunnet et for lite utvalg. Likevel kan prosjektet bidra til å få innsikt i hvordan nemnda vurderer og omtaler samarbeidskulturer som fremkommer i disse vedtakene.

4.4.2 Forforståelse

Prosjektets formål ble å utforske hvordan samarbeidet fremkommer i de utvalgte vedtakene. Under prosjektjobbingen og fremstillingen av prosjektet var det viktig å erkjenne at hvem som skriver, tolker og leser vedtakene får en betydelig innvirkning på prosjektet, både direkte og indirekte. Min (forskerens) rolle, forforståelser, teoretiske rammeverk og verdenssyn har påvirket tolkningen og analysen av vedtakene. Det er derfor avgjørende å bevisstgjøre denne påvirkningen ovenfor leseren (Thagaard, 2018). Det ble også viktig for meg selv under

arbeidet i prosjektet. Min forforståelse er i tillegg preget av mine arbeidserfaringer og personlige livserfaringer. Dermed har jeg utviklet perspektiver som kan være ulike fra andre. Samtidig er vi ofte ubevisste våre forforståelser, da de er implisitte prosesser som sjelden blir reflekterte over (Thagaard, 2018). I den videre diskusjonen vil det derfor bli fokusert på min forforståelse, og hvordan den kan ha påvirket prosjektet.

I prosjektet har det blitt anvendt sekundærdata for nærmere analyse. Det vil si at det eksisterende materialet som ble brukt (vedtakene) er opprinnelig utarbeidet til annet formål enn å svare på prosjektets problemstilling (Ringdal, 2018). Vedtakene er dermed allerede utformet, og min forforståelse har ikke påvirket tilgangen til vedtakene eller utformingen av dem. Derfor er det mer relevant å reflektere over hvordan min forforståelse har påvirket andre deler av prosjektet, som i analysedelen av prosjektet. Selv har jeg utdannet meg som barnevernspedagog, og jeg er nå i siste fase av min mastergrad i barnevern. Mine betraktninger og forståelse vil derfor påvirkes ut ifra de teoretiske perspektivene og paradigmene jeg har kunnskaper om (Ringdal, 2018). Selv har jeg arbeidserfaring fra å jobbe i barnevernet på barne- og familiesenter med barn under seks år og deres foreldre. Min arbeidserfaring er derfor treffende, med tanke på barnets alder og samarbeid med foreldre der det eksisterer høy grad av bekymring for omsorgssvikt i samarbeidet med barn og foreldrene. Jeg har derfor mest erfaring med samarbeidet med foreldrene før omsorgsovertagelsen. Jeg har derfor mest erfaring med å vurdere det som kan utgjøre omsorgsovertagelsens grunnlag og mindre erfaring om tiden etter omsorgsovertagelsen. Grunnet manglende erfaringer om samarbeidet etter omsorgsovertagelsen, har jeg brukt tid til å sette meg inn i hvordan andre deler av barnevernet og nemnda er organisert, samt hvordan prosessen i en tilbakeførings sak er.

Min arbeidserfaring er på grunnlag av dette begrenset med tanke på tilbakeføringsarbeidet etter en omsorgsovertagelse. Mangel på forforståelse på dette området kan også påvirke hvordan jeg ser elementene i lys av utfordringer, utførelsen av lovverket i praksis, strukturelle rammer og sosiale forventninger som sosialarbeidere og nemndsmedlemmer kjenner på og kan bli påvirket av. Det er også mulig at det finnes «tatt-for-gitt»-antagelser i beslutningsprosessen som jeg ikke har klart å identifisere i vedtaket, på grunn av manglende arbeidserfaring med vedtak, tilbakeføringsarbeid eller erfaringer som nemndsmedlem. Det å ha nærhet til feltet man forsker på, kan ha flere fordeler. Det kan derimot også øke risikoen for å bli mindre kritisk til sine vurderinger. Videre kan det resultere i at man får et ensidig

perspektiv i arbeidet og forskningen (Thagaard, 2018). Siden jeg gikk inn i prosjektet med noe forforståelse for samarbeidet før omsorgsovertagelsen, opplevde jeg at jeg klarte å innta et «utenfra-perspektiv». Jeg var nysgjerrig og åpen i møte med vedtakene. Det kan tenkes at en annen person med mer arbeidserfaring ikke hadde sett samarbeidstemaene som jeg identifiserte i vedtakene, fordi de kan fort bli «tatt-forgittheter». Mangelen på arbeidserfaring på dette området gjorde det lettere å ikke anta eller legge vekt på bestemte elementer eller faktorer basert på tidligere erfaringer. Ved å lese med en undrende inngang til prosesser i barnevernet og nemnda, lovverk, EMD-dommene og annen omfattende relevant teori, inntok jeg nye perspektiver. Ved å reflektere over min bakgrunn, slik jeg har gjort her, har leserne fått noe mer innsikt i min forforståelse og forskerposisjon. Leserens kan dermed vurdere tolkningene mine i lys av dette (Thagaard, 2018).

5. Fremstilling av funn

Etter første gjennomgang og lesning av prosjektets vedtak, kom elementer av samarbeid frem som noe overordnet og gjennomgående i vedtakene. Dette vekket en interesse i meg for å undersøke nærmere hvordan samarbeid ble omtalt og hvilken betydning samarbeidet ble tillagt i utvalgets vedtak. Etter nærmere analyse fremkom det at samarbeidet fikk betydning for barnevernets og nemndas vurdering av flere viktige elementer. I vedtakene framkom det at samarbeidet ble en sentral faktor i begrunnelser som omfattet eksempelvis biologiske foreldres omsorgskompetanse, kognitive evner og samværsferdigheter. Nemnda trekker frem samarbeid som et viktig element for sakens beslutning. Samarbeidet fikk også betydning ved fastsettelse av ny samværsordning, og om plasseringen av barnet ble vurdert som kortvarig eller langvarig. Det må presiseres at det er vanskelig å dokumentere hvilken påvirkning det omtalte samarbeidet som blir referert til i disse vurderingene har, samtidig som de utgjør en viktig del av nemndas begrunnelse.

I dette kapitlet fremstilles prosjektets hovedfunn, som ble utformet i takt med utviklingen av analysen av samarbeidstemaet i vedtakene. Gradvis ble formålet å belyse det som ble oppgavens problemstilling: «*Hvordan omtaler og vektlegger nemnda samarbeidskulturen mellom sentrale aktører i begrunnelsen av vedtak om tilbakeføring av omsorg?*». Først vil det bli vist en kort oversikt over de utvalgte vedtakene (se figur 1) og det vil bli presentert fellestrekk mellom familiens livssituasjon og utfordringer. Deretter vil prosjektets hovedresultater fremstilles i tre resultat kategorier med underoverskrifter (se figur 2), før det blir gått igjennom del for del. Ved bruk av sitater i fremstillingen, blir det referert til vedtakets nummer.

5.1 Presentasjon av vedtakene

Figur 1: Oversikt over studiens vedtak

<p>Vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA):</p> <p>Far og Mor Barn 2 ½år</p> <p>Krever tilbakeføring: Far og Mor.</p> <p>Slutning: Ikke medhold</p>	<p>Vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE):</p> <p>Far og Mor Barn 2 ½år</p> <p>Krever tilbakeføring: Far og Mor.</p> <p>Slutning: Ikke medhold</p>	<p>Vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF):</p> <p>Far og Mor Barn 2 ½år</p> <p>Krever tilbakeføring: Far og Mor.</p> <p>Slutning: Ikke medhold</p>	<p>Vedtak 4 (FNV-2021-203-FNO):</p> <p>Mor, Mors ektefelle og deres felles barn. Mors barn 5 år.</p> <p>Krever tilbakeføring: Mor.</p> <p>Slutning: Ikke medhold</p>
<p>Vedtak 5 (FNV-2021-216-FRO):</p> <p>Mor Barn 6 år</p> <p>Krever tilbakeføring: Mor.</p> <p>Slutning: Ikke medhold</p>	<p>Vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO):</p> <p>Far og Mor Barn snar 4 år</p> <p>Krever tilbakeføring: Mor. Mor har foreldreansvaret, men de ønsker felles foreldreansvar.</p> <p>Slutning: Ikke medhold</p>	<p>Vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV):</p> <p>Far og Mor Barn 4 år</p> <p>Krever tilbakeføring: Barnevernstjenesten.</p> <p>Slutning: Medhold</p>	<p>Vedtak 8 (FNV-2022-162-FHS):</p> <p>Far og Mor Barn 3 år</p> <p>Krever tilbakeføring: Mor.</p> <p>Slutning: Ikke medhold</p>

Note: Mor og far er de biologiske foreldrene.

I de utvalgte vedtakene fremkommer det en rekke fellestrekk mellom familiens livssituasjon og utfordringer. Familiens utfordringer er komplekse, vanskelige å definere og dermed krevende å samarbeide om. Eksempelvis kom det frem i flere av vedtakene at foreldrene har hatt eller har historikk med rusproblematikk og/eller har tidligere tilhørighet til et belastende miljø¹. Flere av foreldrene har i tillegg utfordringer som omfatter dårlig fysisk og/eller psykisk helse². Disse er ofte knyttet til diagnoser. Eksempler på dette er angst, depresjon, PTSD og dyssosiale personlighetsforstyrrelser. Diagnosen ADHD er noe som går igjen i flere

¹ Gjelder for vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 3 (FNV-2020-217-FTF).

² Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 3 (FNV-2020-217-FTF), 4 (FNV-2021-203-FNO), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

av vedtakene. Vold ble også tematisert³. I disse vedtakene handlet det enten om fysisk vold, psykisk vold eller en blanding av begge. I vedtakene kommer mistanken eller opplysninger om fysisk og/eller psykisk vold frem som noe som oftest er mellom mor og far eller andre partnere. Hvilke utfordringer familien har, kan få stor betydning for hvordan barnevernstjenesten innstiller samarbeidet før, under og etter omsorgsovertakelsen. Eksempelvis viser forskning at mistanke om vold i barnevernsarbeid kan oppleves svært skamfullt for foreldrene, og at skamfølelsen i stor grad påvirker samarbeidet mellom foreldrene og barnevernstjenesten (Feyling & Øfsti, 2023). Feyling og Øfsti (2023) utførte forskning som blant annet viste til at det kan komme av at barnevernssystemet i seg selv er strukturelt skampåførende ved møte med familier der det er mistanke om vold.

Det fremkommer i vedtakene at familiene ofte har flere utfordringer som er sammensatte og påvirker hverandre. I tillegg har flere av foreldrene en svak tilhørighet til arbeidslivet og nettverk rundt seg, som igjen må ses i sammenheng med foreldrenes utfordringer. Hvordan og hvem som definerer familiens problematikk, kan gi ulike forståelser av både problemer og løsninger. Samarbeidet med barnevernstjenesten blir dermed utfordrende, da problematikken i seg selv er vanskelig å definere. Dermed er det krevende å finne riktige tiltak og veiledning. Det kan være svært utfordrende for foreldrene og barnevernstjenesten å forstå hvordan alle problemene henger sammen og påvirker hverandre. Det er nettopp dette som blir knyttet opp til noen av samarbeidsutfordringene i vedtakene. Om utfordringene passer til tilbud barnevernet eller andre instanser kan tilby har også noe å si for hvordan samarbeidet kan bli påvirket. I vedtakene har flere av foreldrenes utfordringer blitt definert til å omhandle umodenhet, vanskelige personlighetstrekk eller mangel på intuitiv refleksjon og omsorg. Disse utfordringene har typisk ikke et «klart» behandlingsløp, sammenlignet med andre utfordringer som rus eller depresjon. Det kan dermed bli vanskelig å samarbeide mellom foreldrene og barnevernet hvis foreldrenes utfordringer blir definert til og ikke «passe inn» i noen av tiltakene barnevernet kan tilby.

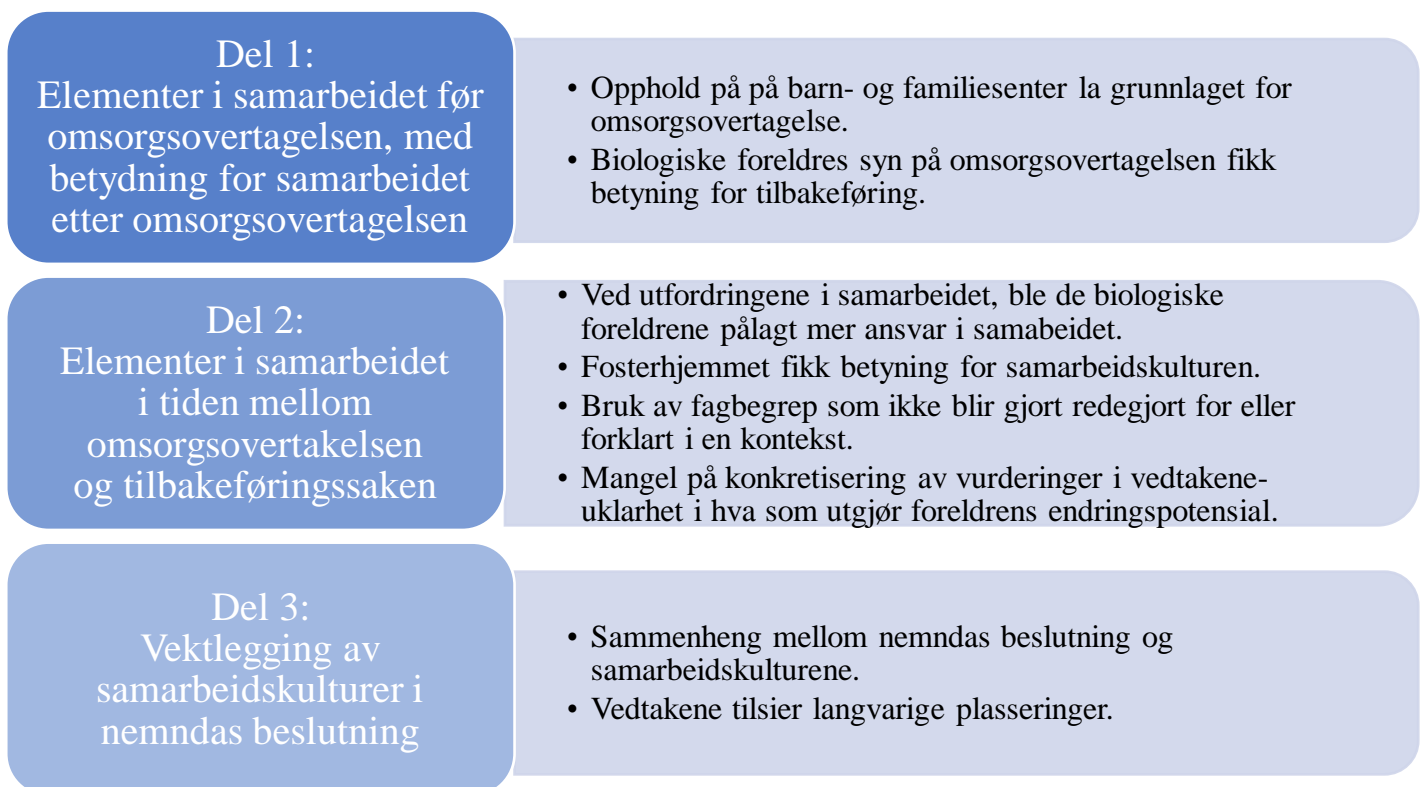
1.2 Resultatkategorier

I vedtak som behandler spørsmålet om tilbakeføring av omsorg til biologiske foreldre, må nemnda både vurdere sakens fortid, nåtid og fremtid. Gjennom arbeidet med analysen ble også funnene kategorisert under disse tre tidsperspektivene (figur 2). Hvordan samarbeidet har

³ Gjelder for vedtak 2(FNV-2021-14-FTE), 3 (FNV-2020-217-FTF) og 5 (FNV-2021-216-FRO).

vært, er på nåværende tidspunkt og hvilken retning samarbeidet skal tilrettelegges mot, ble derfor sentralt å analysere i vedtakene. Del 1 av resultatkategoriene omhandler derfor elementer i samarbeidet før omsorgsovertagelsen, med betydning for samarbeidet etter omsorgsovertagelsen (fortid). Del 2 tar for seg elementer i samarbeidet i tiden mellom omsorgsovertakelsen og tilbakeføringssaken (nåtid) og del tre omfatter vektleggingen av samarbeidskulturer i nemndas beslutning (fortid, nåtid og fremtid).

Figur 2: Resultatkategorier med delfunn

Note: Boksene til venstre viser resultatkategoriene, og boksene til høyre viser delfunn.

5.2 Del 1: Elementer i samarbeidet før omsorgsovertagelsen, med betydning for samarbeidet etter omsorgsovertagelsen

For og kunne forstå samarbeidet i nyere tid, kan det også være gunstig å se på det som har vært. Derfor kan det være hensiktsmessig å trekke frem opplysninger som sier noe om hvordan barnevernstjenesten og de biologiske foreldrene samhandlet før omsorgsovertakelsen. I del 1 av prosjektets funn, vil det derfor bli tatt for seg elementer i vedtaket som kan ha betydning for samarbeidskulturen mellom biologiske foreldre og den offentlige instans før omsorgsovertagelsen. Kategorien vil også se på hvordan nemnda vektlegger disse elementene i vedtaket.

5.2.1 Omsorgsovertagelsens grunnlag

I saker som handler om tilbakeføring av omsorg, vil omsorgsovertagelsens grunnlag alltid være et sentralt element i spørsmålet om tilbakeføring. Undersøkelsen, hjelpetiltak og samarbeidet med barnevernstjenesten før omsorgsovertagelsen vil få stor betydning for hva som blir definert som foreldrenes utfordringer og dermed det som danner foreldrenes endringspotensial. Hvordan foreldrene ble vurdert, og hvilke omstendigheter foreldrene ble vurdert under, følger dermed saken. Foreldrenes opplevelse av tiltakene og undersøkelsen før omsorgsovertagelsen, former rammene for videre samarbeid og relasjoner. Derfor blir det kort presentert hva som har kommet frem av opplysninger om tidligere hjelpetiltak, og hvordan nemnda forholdt seg til de i deres vurdering av spørsmålet om tilbakeføring.

Opphold på barn- og familiesenter

Et tiltak som ofte gikk igjen i flere vedtak, var opphold på barn- og familiesenter. Det gjaldt for 6 av i alt 8 vedtak⁴. Opphold på barn- og familiesenter er ett av de mest inngripende tiltakene før en omsorgsovertagelse, fordi familien bor på senteret og blir observert og/eller veiledet til alle døgnets tider. Hvordan foreldrene håndterer oppholdet kan også påvirke samarbeidet med ansatte på senteret. Eksempelvis kan en kombinasjon bestående av stor bekymring for barnets utvikling, manglende foreldrekompetanse og mangel på samarbeid mellom foreldrene og de ansatte på senteret, resultere i ytterligere bekymring fra barnevernet. I flere av vedtakene viser det seg at gjeldende kombinasjon endte med akutte beslutninger. Det gjelder for tre av vedtakene⁵, der barnet ble omplassert akutt underveis i oppholdet. Akutte plasseringer kan oppleves ekstra belastende for de involverte. Det ligger i ordet at den fattes akutt, og det kan dermed oppleves overraskende for foreldrene. Akutte plasseringer gjør det utfordrende å ivareta rettssikkerheten til foreldrene og barnet, fordi avgjørelsen blir fattet uten og først få den behandlet av nemnda (Stang, 2018). I flere andre vedtak⁶ begjærte også barnevernstjenesten omsorgsovertakelse av barnet underveis i oppholdet på senteret. Barna i disse vedtakene ble omplassert på grunnlag av opplysninger og vurderinger av senteret. Oppholdet på senteret ble derfor et skjebnesvangert tiltak for flertallet av familiene i vedtakene, da 5 av 6 familier opplevde akutt plassering av barnet eller omsorgsovertagelse på grunnlag av oppholdet.

⁴ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 3 (FNV-2020-217-FTF), 5 (FNV-2021-216-FRO), 6 (FNV-2021-225-FNO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

⁵ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE) og 3 (FNV-2020-217-FTF).

⁶ Gjelder for vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

I vedtakene kom det også frem opplysninger om ytterligere utfordringer i samarbeidet i tiltaket. To av fedrene måtte underveis forlate oppholdet på senteret⁷. I vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE) kommer det frem i sakens bakgrunn en utløsende hendelse som rettet seg mot fars omsorgsevne. Nemnda gjengir om far: *«Det hørtes høylytt krangling fra leiligheten og gråt fra gutten. Det ble nødvendig å kontakte politiet for bistand, og det ble ilagt besøksforbud da han fremdeles ble opplevd som truende.»* Foreldrene selv har uttalt at de opplevde oppholdet meget uheldig. Mor opplevde å bli etterlatt *«i en stresset situasjon under resten av oppholdet, slik at nødvendig veiledning ikke kom i gang.»* Opplevelsen med kranglingen, politiet og besøksforbud for far under oppholdet kan tolkes i seg selv som en svært stressende situasjon for alle involverte i samarbeidet. Mors opplevelse kan være et uttrykk for mangel på støtte og hjelp fra senteret til å håndtere en svært krevende situasjon i familiens liv.

Selv om det framkom flere opplysninger om utfordringer under oppholdet i en rekke av vedtakene, ble foreldrenes opplevelse kun diskutert i et vedtak. I vedtak 3 gjengir nemnda fra omsorgsovertakelsen (FNV-2020-217-FTF): *«Nemnda vurderer foreldrenes nevnte opplevelser som et utslag av vansker i deres egen fungering. Når de kommer i en presset situasjon, eller må nedprioritere egne behov, så har de ikke kapasitet til å ta imot veiledning.»* Videre gjengir nemnda deler av omsorgsovertagelsen i sin vurdering: *«Fylkesnemnda har forståelse for at foreldrene fant det vanskelig å bli observert under oppholdet på [barne- og familiesenteret]. Det legges imidlertid til grunn at [barne- og familiesenteret] er vel kjent med de påkjenninger som et opphold på et barn- og familiesenter kan medføre, for foreldrenes utøvelse av omsorg for et barn.»* Utdraget kan være et uttrykk for at nemnda vurderer ansatte ved barn- og familiesenteret til å ha god nok kompetanse til å etablere samarbeid i tiltaket, selv når foreldre opplever det som påtvunget. I vedtaket kommer det ikke frem noen opplysninger om foreldrene formidlet denne følelsen av tvang under oppholdet. Det kommer heller ikke frem hvordan ansatte på senteret håndterte denne konkrete situasjonen. Et spørsmål som kunne ha blitt diskutert, er om opplysninger og vurderinger kunne blitt gjort annerledes om foreldrenes opplevelse hadde kommet frem under oppholdet.

I vedtakene finnes det noe variasjon i nemndas bruk og vektlegging av barn- og familiesenterets vurderinger og beskrivelser. I to av vedtakene⁸ nevner ikke nemnda noen

⁷ Gjeldene for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE) og 6(FNV-2021-225-FNO).

⁸ Gjelder for vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

opplysninger fra barn- og familiesenteret direkte i vurderingen. I flere av vedtakene⁹ kommer det mer tydelig frem hvordan nemnda har vektlagt opplysninger og vurderinger fra barn- og familiesenteret. Nemnda velger å gjengi i to vedtak¹⁰ deler av omsorgsovertagelsen, der det legges vesentlig vekt på rapportene fra barn- og familiesenteret. Generelt viser funnene i prosjektet at vurderinger fra barn- og familiesenter ble lagt stor vekt på i nemndas vurdering om saker som omhandler tilbakeføring av omsorg. I vedtakene diskuterer ikke nemnda disse opplysningene kritisk opp mot foreldrenes opplevelser før og under oppholdet, samt hvordan det kunne forme samarbeidet på oppholdet. I vedtak der nemnda har vurdert forelderens opplevelser¹¹, ble forelderens negative opplevelser vurdert til å omhandle en svikt i deres egen fungering, fremfor en svikt i samarbeidet mellom foreldrene og ansatte på barn- og familiesenteret.

Merk at vedtak 4 (FNV-2021-203-FNO) og vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV) uteble fra denne delen. Det er av to grunner. I vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV) var omsorgsovertagelsen utløst av en konkret akutt hendelse, som ble vurdert til å være så alvorlig at det ble omsorgsovertagelse uten utprøvd hjelpetiltak og videre undersøkelser. Mens i vedtak 4 (FNV-2021-203-FNO) kom det ikke frem noen opplysninger om veiledning eller hjelpetiltak før omsorgsovertagelsen.

5.2.2 Betydningen av biologiske foreldres syn på omsorgsovertagelsen

Selve prosessen etter en omsorgsovertagelse kan bidra til og strukturelt oppstille en front mellom fosterhjemmet og biologiske foreldre. Fosterforeldrene har blitt vurdert av barnevernstjenesten som mer kompetente til å ivareta barnet enn de biologiske foreldrene. Foreldrenes holdning til omsorgsovertagelsen blir en inngang inn i et tre-parts samarbeid, mellom biologiske foreldre, fosterforeldre og barnevernet. Barna i vedtakene er på nåværende tidspunkt for små til og direkte inngå i dette samarbeidet.

Foreldrenes holdning til omsorgsovertagelsen kan også si noe om starten av forholdet til fosterforeldrene og kan bli noe av utgangspunktet for starten av samarbeidet med barnevernet, mot en gjenforening. Foreldrenes syn på omsorgsovertagelsen kan også si noe om endringsarbeidets posisjon i samarbeidet. I vedtakene vektlegger nemnda i sin vurdering

⁹ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2(FNV-2021-14-FTE),3(FNV-2020-217-FTF) og 5(FNV-2021-216-FRO).

¹⁰ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA) og 3 (FNV-2020-217-FTF).

¹¹ Gjelder for vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF).

foreldrenes holdning til omsorgsovertagelsen. Elementet blir dermed noe som følger saken. Barnevernet og nemnda bruker det som et argument i vedtakene. Foreldrenes syn på omsorgsovertagelsen fikk også direkte implikasjoner for hvordan det slår ut positivt og negativt med hensyn til tilbakeføring i utvalgets vedtak. Eksempelvis kom det frem i vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV) at foreldrenes erkjennelse av omsorgsovertagelsens grunnlag ble en vesentlig faktor som både formet samarbeidet med barnevernstjenesten og nemndas beslutning i tilbakeførings-spørsmålet. I nemndas vurdering fremkommer det: «*Det er beskrevet at foreldrene har hatt en rusproblematikk over tid. Foreldrenes egen erkjennelse av omfanget av eget rusmisbruk, viser etter nemndas oppfatning at de har vist innsikt i alvorligheten i rusproblematikken.*» Utdraget viser at nemnda vektla forelderens enighet i det som utgjorde omsorgsovertagelsens grunnlag. I gjeldende vedtak brukte nemnda det som et eksplisitt positivt argument i tilbakeføringsspørsmålet. Merk at vedtaket er utvalgets eneste vedtak der slutningen ble tilbakeføring.

Samarbeidet vil få en helt annen posisjon ved uenighet om grunnlaget for omsorgsovertagelsen. Uenigheten om grunnlaget og graden av uenighet kan potensielt skape en avstand mellom foreldrene og barnevernstjenesten. På den måten kan den reelt sett påvirke «det nye» samarbeidet. Hvor sterkt uenigheten fremføres i vedtakene, kan muligens være et uttrykk for samarbeidet som har vært med barnevernstjenesten. Samtidig er uenighet om grunnlaget for omsorgsovertagelsen ikke så unaturlig, da det ligger i sakens natur og hvordan denne prosessen er utformet. I halvparten av studiens vedtak fremkommer det opplysninger om uenighet rundt omsorgsovertagelsens grunnlag. I fire av vedtakene¹² blir det fremstilt av foreldrene selv, barnevernstjenesten og/eller nemnda, at foreldrene er uenige i grunnlaget for omsorgsovertagelsen. Eksempelvis kommer det frem i ett av vedtakene i nemndas vurdering (vedtak 1, FNV-2020-198-FOA): «*Slik fylkesnemnda ser det, viste mor heller ikke noen økt innsikt verken i As situasjon eller bakgrunnen for omsorgsovertagelsen i sin forklaring for fylkesnemnda. Mor ga uttrykk for sterk uenighet i omsorgsovertagelsen, og det fremstår fremdeles som usikkert hvorvidt mor har forstått hvorfor A måtte plasseres i fosterhjem. Far viste også noe mer innsikt i A omsorgsbehov enn mor under sin forklaring for nemnda, selv om også han la mest vekt på uretten som var begått ved omsorgsovertagelsen ...*»

¹² Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO)

Utdraget kan være et uttrykk for at nemnda vurderer mors uenighet i omsorgsovertagelsens grunnlag, til å omhandle manglende innsikt i barnets omsorgsbehov. Nemnda vurderer at far har noe mer innsikt i barnets omsorgsbehov, samt at far viser i større grad en uenighet i måten utfordringene har blitt håndtert på (det prosessuelle rundt omsorgsovertagelsen). Mens mor viser i større grad uenighet i hva som barnevernet definerer som utfordringene i forelderens omsorgskompetanse og barnets behov (det materielle vilkår i omsorgsovertagelsen). I vedtaket ble både mors uenighet i det som utgjorde det materielle vilkår i omsorgsovertagelsen og fars uenighet i det prosessuelle rundt omsorgsovertagelsen, direkte implikasjoner som slo ut negativt i nemndas vurdering av tilbakeføring. Begge former for uenighet kan uttrykke ulike utfordringer i samarbeidet med barnevernet etter omsorgsovertagelsen, som igjen vil kreve ulike tilnærminger videre i samarbeidet.

I et annet vedtak (vedtak 2, FNV-2021-14-FTE) kommer det frem opplevelser både fra barnevernstjenesten og foreldrene som inneholder sterke beskyldninger om omsorgsovertagelsens gang. I likhet med eksempelet over (vedtak 1), er det her også både uenighet om det materielle vilkår for omsorgsovertakelsens grunnlag og hvordan barnevernstjenesten har gått frem i saken (det prosessuelle). Opplevelsene som kommer frem i dette vedtaket indikerer store utfordringer for samarbeidsposisjonen for både foreldrene og barnevernstjenesten. Nemnda viser til at det tidligere ble vurdert i omsorgsovertagelsen at foreldrene reiste med barnet til utlandet, og at reisen fremsto som en rømning fra norsk barnevern. I nemndas vurdering vises det til opplysninger der far i saken mener det var motsatt: «... *Far later til å mene at barnevernet ulovlig har kidnappet gutten i Land X ...*» Både opplevelsen gjør at videre samarbeid etter omsorgsovertagelsen kan være meget krevende for begge aktører. Foreldrenes uenighet i omsorgsovertagelsens grunnlag og håndtering av omsorgsovertagelsen ble brukt i nemndas vurdering som en direkte argumentasjon som slo ut negativt med hensyn til tilbakeføring.

I vedtak 8 (FNV-2022-162-FHS) fremkommer det også opplysninger om uenighet mellom biologiske mor og fars holdning til omsorgsovertagelsen. Nemnda viser til at mor tidligere har motsatt seg omsorgsovertakelsen. Samt at far mente at omsorgsovertakelse og plasseringen hos farfar «*var til Gutts beste.*» I gjeldende vedtak er det mor som krever tilbakeføring, mens far trekker seg ut av saken og ønsker at omsorgsovertagelsen opprettholdes slik den er utformet i dag. Mor og far bor ikke sammen, og er heller ikke lenger i et parforhold. Far ønsket også at mor ikke skulle ha mer samvær med barnet. Dette kan uttrykke interne

utfordringer i samarbeidet mellom mor og far. I tillegg er far enig i omsorgsovertagelsens grunnlag, som igjen gjør at far står i en annen samarbeidsposisjon med barnevernet sammenlignet med mor. Mors uenighet i omsorgsovertagelsens grunnlag kan uttrykke at mor og barnevernet mangler en fellesforståelse av mors utfordringer og barnets behov. Mangel på fellesforståelse kan gjøre både endringsarbeidet og dermed samarbeidet mellom mor og barnevernet utfordrende.

Figur 3 Tabellen viser foreldrenes holdninger til omsorgsovertakelsen

Uenighet om omsorgsovertakelsens grunnlag	Kommer ikke tydelig frem hva foreldrenes holdning er til omsorgsovertakelsen	Foreldrene erkjenner omsorgsovertagelsens grunnlag	Uenighet mellom biologiske mor og fars holdning til omsorgsovertagelsens
<ul style="list-style-type: none"> • Vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA) • Vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE) • Vedtak 5 (FNV-2021-216-FRO) • Vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF) • Vedtak 4 (FNV-2021-203-FNO) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vedtak 8 (FNV-2022-162-FHS) Mor er uenig og far er enig i omsorgsovertagelsen.

Merk at det er kun vedtak 7 som ender med tilbakeføring av omsorg.

5.3 Del 2: Elementer i samarbeidet i tiden mellom omsorgsovertakelsen og tilbakeføringssaken

Barnevernstjenesten og biologiske foreldrene er to av de viktigste leddene i samarbeid om tilbakeføring og samvær. I denne delen blir det derfor trukket frem sentrale elementer fra partenes situasjonsbeskrivelse som omhandler samarbeid. Det blir utover det sett på hvordan nemnda forholder seg til informasjonen som kommer frem om samarbeidet. Som et nytt sentralt ledd i samarbeidet, inngår samarbeidet med fosterhjemmet under denne delen. I funnene kommer det frem variasjon av nemndas vektlegging av fosterhjemmets uttalelser og vurderinger.

5.3.1 Samarbeid ble vurdert som nødvendig for tilbakeføring

I fler av vedtakene fremkommer det elementer som viser positive opplevelser i samarbeidet mellom barnevernstjenesten og biologiske foreldre¹³. Eksempelvis ser barnevernstjenesten i vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF) det som positivt at foreldrene nå er mer innstilt på og

¹³ Gjelder for vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF), 4 (FNV-2021-203-FNO) og 7 (FNV-2022-122-FBV).

mottakelige for hjelpetiltak enn tidligere. Foreldrene mener på sin side at de har dratt nytte av den veiledning de har mottatt i forbindelse med samvær, og at samværene har blitt bedre også på det emosjonelle plan. De er innstilte på å ta imot veiledning etter tilbakeføring også. Foreldrene fremhever ved forklaring fra tilsynsfører at særlig mor, men også far, har nyttiggjort seg veiledning.

I dette vedtaket påpeker nemnda (vedtak 3, FNV-2020-217-FTF) i sin vurdering at *«omså det ikke hersker tvil om foreldrenes vilje til å ta imot hjelpetiltak, så er det i alle fall tvil om Mors evne og vilje til å håndtere vanskelige følelser og tåle belastningen ved å ta inn over seg egen historie»*. Utdraget kan uttrykke at nemnda i dette vedtaket vurderer det positivt at foreldrene vil ta imot hjelpetiltak, men at det er i tvil om hjelpetiltak og veiledning er tilstrekkelig nok for å oppnå ønsket effekt. Nemnda trekker også fram rapporten fra sakkyndige, der det vises til at foreldrene har hatt noe positive endringer i sin funksjon siden omsorgsovertagelsen. Samtidig blir det vurdert at foreldrene har redusert omsorgsevne med bakgrunn i helseproblemer og umodne personlighetstrekk. Nemndas vurdering kan handle om at de ser forelderens utfordringer til å ligge hos dem selv og vanskelig å endre på gjennom samarbeidet. Det fremgår midlertidig ikke hvilke kunnskaps- og verdigrunnlag nemnda bruker til å betvile foreldrenes endringspotensial. Hvordan foreldrenes utfordringer ble definert og dermed hvordan endringspotensial foreldrene har, ble i dette vedtaket et sentralt element som ble vektlagt høyere enn forelderens vilje til å samarbeide og motta veiledning fra barnevernet. Tvilen nemnda fremstiller om mors evne og vilje til å håndtere utfordringer, kan også legge store føringer for barnevernets endringsarbeid og samarbeid med foreldrene videre.

I likhet med vedtak 3 blir det også i vedtak 4 (FNV-2021-203-FNO) vurdert som positivt fra både barnevernstjenesten og nemnda at mor er åpen og viser vilje til samarbeid. I gjeldene vedtak har mor selv tatt kontakt med barnevernstjenesten for hjelpetiltak og veiledning for søsken til barnet. Mor forteller at hun og ektefellen tok kontakt *«fordi mor følte på en usikkerhet og utilstrekkelighet etter tidligere å ha bli fratatt omsorgen for et barn, og at partene ønsket å gjøre det de kunne for å være så trygge og gode omsorgsgivere som mulig for søsken til barnet»*. Den lokale barnevernstjenesten beskrev et tett og godt samarbeid med mor og ektefellen. Nemnda vektlegger det positivt at mor og ektefellen søkte hjelp fra barnevernstjenesten for omsorg av barnets søsken. Nemnda fremhever at mor fremstår som

veiledningsbar, samt at veiledningstiltak vil ikke være tilstrekkelig i denne sammenheng grunnet barnets tilknytning og behov. I likhet med vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF) er foreldrenes vilje til samarbeidet vurdert som noe positivt, samt at effekten av hjelpetiltak og veiledning er vurdert til å være utilstrekkelig. Foreldrenes endringspotensialt ble i begge vedtakene vurdert til å ikke være godt nok for å ivareta barnets behov, selv om mor i vedtak 4 (FNV-2021-203-FNO) har god nok omsorg for å ivareta behovet til søsknene av barnet.

I vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV) ble et godt samarbeid trukket frem som en av de viktigste faktorene i prosessen for tilbakeføringen og som en forutsetning for tilbakeføring. Nemnda trekker frem at mor og far over tid har vist at de ønsker endring. Tverrfaglig samarbeidet med flere instanser som DPS i forhold til mors psykiske helse, rustesting og samtaler ved familievernkontoret, ble også fremmet som noe helt sentralt for å muliggjøre tilbakeføringen. Nemnda har konkludert, i samsvar med barnevernstjenesten og foreldrene, at når omsorgen for barnet blir tilbakeført til foreldrene, er det viktig at foreldrene fortsette å ha kontakt og samarbeider med de ulike hjelpeinstansene.

Til forskjell fra vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF) og vedtak 4 (FNV-2021-203-FNO), der det også ble vist til godt samarbeid, er effekten fra samarbeidet i vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV) vurdert slik hen at den er god nok for å ivareta barnets behov. Her må det merkes at ved sammenligning kom det i både vedtak 4 og 3 til uttrykk mindre opplysninger om oppfølging, samt ingen opplysninger om tverrfaglig samarbeid med familien. Samtidig la nemnda i vedtak 7 vekt på at andre instansers deltakelse og samarbeid var essensielt og muligens avgjørende for å muliggjøre tilbakeføringen. Dette kan uttrykke at nemnda vektlegger også andre instansers samarbeide med familien som noe helt sentralt i tilbakeføringen. Det forutsetter i praksis at barnevernstjenesten ser det nødvendig å samarbeide med andre instanser, samt at det tverrfaglige samarbeidet fungerer godt dem imellom. En annen faktor som kan ha påvirket samarbeidet i vedtak 7, var at barnevernet aktivt arbeidet mot en tilbakeføring tidlig etter omsorgsovertagelsen. Barnevernets holdning til varigheten av plasseringen kan være et element som potensielt påvirke prioriteringene i endringsarbeidet, her under tidsbruken og kvalitet i arbeidet. Til sammenligning kom det mer utydelig frem i vedtak 3 og 4 hva som var holdningen og målsettingen til barnevernets arbeid i samarbeidet med familiene.

5.3.2 Ved utfordringer i samarbeidet, legges det mer ansvar på biologiske foreldre

I vedtak som viser utfordringer i samarbeidet mellom barnevernstjenesten og biologiske foreldre, kommer det til syne flere utfordringer¹⁴. Det blir blant annet trukket frem mangel på foreldrenes vilje til å gjennomføre veiledning, som igjen har resultert i lite endring i foreldrenes omsorgsevner. Nemnda har i disse vedtakene vektlagt barnevernstjenestens vurderinger av foreldrene, fremfor det foreldrene selv fremlegger. Nemnda har også i flere vedtak trukket frem rapporter fra barn- og familiesenter, der foreldrene oppleves som lite «veiledbare». Et gjennomgående funn som i vedtak der det fremkommer flere utfordringer i samarbeidet mellom biologiske foreldre og barnevernet, er at ansvaret for å forbedre samarbeidssituasjonen blir pålagt de biologiske foreldrene. Desto større utfordringer som framkom i samarbeidet, desto større ansvar ble pålagt foreldrene. Fokus på elementene som direkte omhandlet barnet og barnets behov fikk også mindre plass i vedtak der det fremkom store samarbeidsutfordringer.

Uenighet om foreldres omsorgskompetanse og foreldre som har takket nei til veiledning

Uenighet om effekten av endringsarbeid gjør samarbeidet mer utfordrende, fordi partene vil ha ulike syn på hva som må endres. Denne type uenighet kommer frem i fler av vedtakene. Eksempelvis bemerker barnevernstjenesten i vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO) at foreldrene har vært passive overfor både barnevernstjenesten og fosterforeldrene, og at de mangler "drive". Barnevernet viser til eksempler fra gjennomførte samvær, der foreldrene har behov for mye støtte og praktisk hjelp. Barnevernstjenesten viser også til at foreldrene, særlig far, viser en mistillit til barnevernstjenesten. Foreldrene har takket nei til veiledning helt fram til krav om tilbakeføring ble framsatt. Fra foreldrenes side mener mor at de har mottatt veiledning, og at de har hatt utbytte av det. Foreldrene trekker også frem oppholdet på barn- og familiesenter som en svært vanskelig tid, da foreldrene opplevde det som tvang, selv om de hadde samtykket til oppholdet. De er villige til å ta imot hjelpetiltak, og viser til at de profiterer på veiledning som ble gjennomført i høst. De opplever at barnevernstjenesten har valgt å trekke seg bort, og at de ikke har gjort det de er forpliktet til etter loven.

Nemnda viser til at selv om foreldrene etter hvert samtykket til veiledning, ble det vektlagt at foreldrene har vært motvillige til det. Det er to elementer det kan stilles spørsmål ved i denne vurderingen. Nemnda vektlegger at foreldrene bør ha mer selvinnsikt i deres rolle som

¹⁴ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

omsorgspersoner. Det kan være svært utfordrende å være bevisst på, spesielt med liten erfaring. I vedtaket ble barnet omplassert bare noen måneder gammel, og foreldrene har hatt lite samvær samlet sett. Det andre er at foreldrene tidligere har vært motvillige til å samtykke til veiledning. Hvorfor nemnda argumenterer for at det må legges til grunn at det har vært en motvillige til veiledning tidligere, blir ikke forklart ytterligere. Foreldrene har selv sagt at de har negative opplevelser i samarbeidet med barnevernstjenesten, der de følte seg tvunget og presset til å takke ja til barn- og familiesenteret. Nemnda viser ikke til disse opplysningene, samtidig som de vurderer det som negativt av foreldrene ikke ga samtykke til veiledning umiddelbart etter omsorgsovertagelsen.

Et annet eksempel på at foreldrenes tidligere motvillige til veiledning blir vurdert som en negativ implikasjon fremtrer i vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA). I vedtaket vektlegger nemnda barnevernstjenestens opplysninger om at mor har vært krevende å samarbeid med. Nemnda viser til at mor både har takket nei til hjelpetiltak, har ofte kommet for sent til møter og samvær og ikke har vært mottagelig for veiledning i forbindelse med samværet. Mor og far hevder på sin side at mor har mottatt veiledning og hatt nytte av den. De påpeker at de har vært høflige og hensynsfulle i møte med barnevernstjenesten og fostermoren. Nemnda ser på mors opplevelse opp mot det veileder har formidlet: *«Ifølge Barnevernkonsulent D gir mor uttrykk for at hun vet best, og handler ofte motsatt av det hun anbefales gjennom veiledningen. Dette samsvarer i stor grad med det som ble observert da mor var på barn og familiesenteret, hvor hun beskrives som lite veiledbar.»* Nemnda diskuterer ikke barnevernstjenestens veiledning, men vektlegger den slik den blir presentert. Her viser også nemnda til at samarbeidet både før og etter omsorgsovertakelsen ble vektlagt i vurderingen om tilbakeføring.

Et spørsmål som kan reises her, er om foreldrene faktisk opplever det de beskriver i sin situasjonsbeskrivelse, eller om de ikke vil fremlegge noe annet, fordi det vil fremstå som negativt å ikke være samarbeidsvillig med barnevernstjenesten. Begge foreldrene blir også vurdert av nemnda til å ikke være veiledningsbare, og at de har utfordringer som *«erfaringsmessig er vanskelig å lære seg, selv med tett veiledning»*. Nemnda gir både foreldrene og barnevernstjenesten indikasjoner på at videre samarbeid ikke har mye effekt, da endringspotensialet er vurdert til å være svært lite. Hvilket kunnskapssyn som ligger bak denne vurderingen, er ikke synliggjort av nemnda. Nemndas definisjon og vurderingen av utfordringene til foreldrene kan uttrykke et krevende utgangspunkt for endringsarbeidet i

samarbeidet, da nemnda vurderer det som lite hensiktsmessig og jobbe med familien på den måten barnevernet har ressurser til. Samlet sett vektlegger nemnda i både vedtak 1 og vedtak 6 det foreldrene gjør fremfor det de sier.

Trusler og truende atferd i samarbeidet

Andre typer av samarbeidsutfordringer som kom frem i vedtakene var trusler og truende atferd i samarbeidsrelasjonen mellom foreldre og barnevernet. I vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE) beskrev barnevernstjenesten en far som har forsøkt gjennom både mas og trusler mot barnevernsansatte å få opplyst hvor barnet befinner seg (som bor på sperret adresse grunnet bortføringsfare). Far er av den oppfatning at barnevernstjenesten ulovlig har bortført barnet. Barnevernstjenesten mener begge foreldrene *«har liten kapasitet til å endre seg, og de ser heller ikke behovet for det»*. Barnevernstjenesten har besluttet samværsnekt, og begrunnet det med nødrett. Foreldrene på sin side aksepterer alle tiltak, så lenge de får se barnet sitt. Foreldrene ønsker og mener de bør ha rett til å vite hvor barnet befinner seg, slik at de kan få svar på alle spørsmålene de har. De forklarer at det er utfordrende å oppnå samarbeid med barnevernstjenesten når samværet allikevel skal være null. Foreldrenes forklaring kan være et uttrykk for avmakt i relasjonen, mens barnevernets opplevelser med truende atferd fra far gjør at samarbeidssituasjon blir så krevende at de ser ingen annen utvei enn å avslutte den.

Vedtaket er gjennomgående preget av store og eksplisitte samarbeidsutfordringer. Nemnda vurderer det slik at fars oppførsel er egnet til å framkalle frykt og ubehag, og at det er usikkert i hvilken grad han faktisk har hemninger som hindrer ham i å følge egne impulser. I samarbeidet med barnevernstjenesten har far oppført seg truende mot flere barnevernsansatte, og i ett tilfelle har en ansatt fått voldsalarm etter at far hadde kontaktet personer i hennes nettverk for å finne ut hvor hun bodde. Samarbeidet har dermed også eskalert til en utfordrende og belastende arbeidssituasjon for den ansatte utover arbeidstiden og beskrivelsen. Hvilke ringvirkninger dette vil få for samarbeidet i nær og fjern framtid er utfordrende å predikere, samt viktig å være bevisst på i det videre samarbeidet. En annen mulig konsekvens av det konfliktfylte samarbeidet kan ses i at vedtaket i seg selv preges av et overfladisk fokus på elementer som dirkete omhandler barnet. Eksempelvis viser både barnevernstjenesten og nemnda til at det ikke var noen andre grunner til å stanse samværet enn bortføringsfaren.

Om videre samarbeid vurderer nemnda (FNV-2021-14-FTE) det slik: «Foreldrene har framholdt at bortføringsfaren som barneverntjenesten viser til, er oppkonstruert. For å skape større grad av tillit til at det er sant, må far vise at han klarer å respektere avgjørelser som er og blir truffet om A, og at han for framtiden makter å forholde seg til barneverntjenesten og andre instanser på en måte som ikke skaper frykt og ubehag.» Utdraget kan gir inntrykk av at nemnda vurderer det slik at foreldrene selv må forme seg etter det samarbeidet barnevernet setter, isteden for at samarbeid kan formes i samsvar med foreldrene og barnevernet.

Nemnda konkluderer med, i motsetning til barnevernstjenesten, at samvær bør opprettholdes nettopp i den grunn av at de vurderer bortføringsfaren som større enn om samværet hadde utgått. Riktignok finnes det ikke fremstilling av krav eller diskusjon rundt barnevernets ansvar for videre samarbeid i vedtaket. Det kan stilles spørsmål rundt sannsynligheten for at foreldrene og spesielt far, kan klare på egenhånd å håndtere og bedre de store utfordringene i samarbeidet som har blitt tematisert i vedtaket. Nemndas vurdering uttrykker at ansvaret for forbedring av samarbeidet legges til foreldrene, som utafra opplysninger i vedtaket, allerede har en rekke omfattende utfordringer.

Samarbeidet ved uenighet om barnets plasseringssted

Andre type vanskeligheter som fremtrede i vedtakene og som kan påvirke samarbeidsrelasjonen er uenighet mellom foreldre og barnevernstjenesten da det gjelder barnets plassering. I vedtak 5(FNV-2021-216-FRO) vil mor at barnet uansett flyttes, uavhengig om hun tilbakeføres til mor eller ikke. Mor anfører at fosterhjems plasseringen (slekts plasseringen) er svært uheldig, og at det ødelegger forholdet hennes til barnet.

Barnevernet på sin side har valgt og vurdert fosterhjemmet som bra nok for barnet. I sin forklaring viser mor til at det er svært utfordrende å jobbe med fosterforeldrene, som er mors far. Mor beskriver også andre samarbeides utfordringer som at hun har også etterspurt mer veiledning utover samvær, sånn som den fosterforeldrene har fått av barne- og ungdomspsykiatri (BUP). Mor har også bedt om informasjon om barnehage og helse, men opplever å ikke få det fra barneverntjenesten.

I nemndas vurdering bil det vist til at mor har negative holdninger til barnevernstjenesten, veiledere, tilsynsførere og fosterhjemmet, samt at hun har manglende evne til å reflektere og ta andres perspektiver. Nemnda vurderer at mor ikke klarer å møte barnets behov, og i stedet legger skylden på andre for situasjonen. På den ene siden viser nemnda at det relasjonelle aspektet mellom mor og samarbeidsinstansene er selve kjernen til hvorfor mor blir vurdert

med svake samarbeidsevner og deretter lite endringspotensial. Mor er blitt beskrevet med flere utfordrende personlige egenskaper som påvirker vurderingen av «samarbeidsevnen» i nemndas vurdering. Nemnda peker på at flere har vurdert mor over tid som rigid, impulsiv, mangel på refleksjonsevne, lett stresset og defensiv. På den andre siden blir det utelatt en klargjøring av hvilke vurderinger som ligger bak samarbeidet, som hva som fungerer godt og hva som konkret er utfordrende i samarbeidet. Nemnda trekker barnevernets rolle frem som noe stabilt over tid, der det har blitt gjort justeringer og tilpasninger etter mors ønske, men det ble ikke trukket frem hvordan mor reagerer på disse justeringene. Nemnda vurderer at utfordringen ligger hos mors personlige egenskaper. Nemnda viser ikke til sammenhengen i situasjonen, som eksempelvis at det finnes særskilte familiære utfordringer i slektsplasseringen. I likhet med flere av utvalgets vedtak kan nemndas vurdering tolkes slik hen at ansvaret for det dårlige samarbeidet blir hovedsakelig lagt på mor.

6.3.3 Fosterhjemmet fikk stor betydning for samarbeidskulturen

Denne delen omhandler hvordan nemnda forholder seg til opplysninger om samarbeid mellom biologiske foreldre og fosterforeldre. Det fremkommer stor variasjon i hvordan samarbeidet mellom biologiske foreldre og fosterforeldre blir vektlagt og diskutert av både barnevernstjenesten og nemnda. Samvær er et svært viktig element i samarbeidet i seg selv og i samarbeidet mot en tilbakeføring. På den ene siden skal foreldrenes samværskompetanse styrkes. På den andre siden kan samværsformen i seg selv styrke samarbeidet. Egenskapene formes etter samværsrammene som blir satt, det kontekstuelle. Om samværet skjer sjelden, måten tingen skjer på og om noe blir gjort til fest eller hverdag, har også betydning for samværet og samarbeidet. Vedtakene samlet sett viste at fosterhjemmet fikk stor betydning for samarbeidskulturen mellom biologiske foreldre, fosterforeldre og barnevernet.

Betydningen av gode samarbeid mellom biologiske foreldre og fosterforelder

I vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV) legges det frem opplysninger fra barnevernstjenesten, der samarbeidet mellom fosterforeldrene og foreldre ble beskrevet som godt. I vedtaket ble det vurdert at barnet forholder seg fint til begge hjem, og at samværet med foreldrene har fungert godt hele veien. I nemndas vurdering legges det «*stor vekt på at alle involverte parter, herunder besteforeldrene, som har vært fosterforeldre i vel 1 ½ år, barnevernstjenesten og foreldrene, er enige om at Gutt kan tilbakeføres til foreldrene nå*». Et godt samarbeid virket i dette vedtaket å være svært viktig i forkant av tilbakeføringen. Samværets betydning, barnets reaksjon til samværet og at både barnevernstjenesten og fosterforeldrene har vært innstilt fra

start på en tilbakeføring, virker som å være avgjørende faktorer mot at nemnda kunne besluttet tilbakeføring. Det må merkes at nemnda ikke viser til vurderinger rundt nøytraliteten til fosterforeldrene i fremleggelsen av opplysninger og vurderinger i vedtaket.

I vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO) fremheves også samarbeidet som noe positivt i biologiske foreldres favør, samt at nemnda oppfordrer til tettere samarbeid. Nemnda vektlegger at både mor og far er hyggelige og vennlige ovenfor fosterfamilien, og at dette er en svært viktig faktor som gagnar barnet også. Nemnda viser videre til forslag fra fars prosessfullmektige om at det kan være positivt at foreldrene kan inviteres til enkelte begivenheter som er av betydning for barnet. Eksempelvis kan det være noen timer sammen med fosterfamilien på 17. mai, eller at de inviteres til en bursdagsfeiring utenom samværene. Nemnda påpeker at ved å skape slike muligheter, kan barnet også se på foreldrenes tilstedeværelse som mer vanlig, enn hva situasjonen er i dag. Nemnda vektlegger viktigheten av å legge enda mer til rette for samarbeidet mellom foreldrene og fosterforeldrene, og at det ikke bare vil styrke samværskompetansen til foreldrene, men også gjøre at barnet kan oppleve at begge foreldrene er en del av barnets familie. Forslagene nemnda trekker frem kan bidra til å sammen styrke nettverket rundt barnet, isteden for å fremstille fronter eller legge opp til at en av aktørene i nettverket skal faller bort. Samarbeidet om å se barnet og barnets behov kan dermed også bli lettere hvis begge aktørene får en mer naturlig rolle i nettverket rundt barnet.

I vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF) blir det også beskrevet et godt samarbeid mellom biologiske foreldre og fosterforeldre, med noen utfordringer. Nemnda trekker frem et konkret eksempel på et samvær som ble vurdert som uheldig. Samværet var planlagt på en etnisk merkedag. Barnet var syk på dagen, og far ble svært opprørt og krevde fremlagt legeerklæring. Det førte til at fosterforeldrene måtte ta med seg barnet, som var syk uten å trenge legehjelp, til lege. I forhandlingsmøtet forklarte far flere grunner til sitt krav. Det framkom at han var blitt svært provosert over avlysningen, fordi hans far fylte 50 år samme dag, og hans farmor skulle også komme. Nemnda vurderer det som svært viktig at barnevernstjenesten aktivt veileder foreldrene til å forstå barnets primære behov. Eksempelen barnevernet og nemnda trakk frem kunne har blitt vurdert på flere måter, alt etter som hvilke «briller» man ser med. Har far liten tillit til fosterhjemmet? Har fosterforeldrene en skjult agenda og vil ha biologiske foreldre ut av bildet? Kan det være snakk om kommunikasjonssvikt eller mangel på forklaring? Eller er det slik nemnda konkluderte med, at far har utfordringer med å se barnets behov? Kjemi

mellom biologiske foreldre og fosterforeldre, samt rammen i samværsituasjonen, blir avgjørende i tilbakeføringssaker. Det er under samværet biologiske foreldre kan vise utvikling.

En annen faktor nemnda trekker frem som utfordrende i vedtak 3, er at foreldrene, og særlig far, har uttrykt og vist et tydelig ønske om at barnet skal omtale dem som mamma og pappa. Foreldrene har dels korrigert barnet da hen brukte disse ordene om fosterforeldrene. Det kan utrykke at foreldrene muligens har noen utfordringer med å akseptere at fosterforeldrene på nåværende tidspunkt er de primære omsorgspersonene til barnet. Nemnda har vurdert disse utfordringen til å omhandle mangler i foreldrenes evner til å se barnets behov. Nemnda kunne også valgt å se dette i sammenheng med barnets alder. Barnet er kun to og et halvt år og har levd borte fra de biologiske foreldrene nesten hele livet sitt. Når så små barn blir plassert, kommer det frem andre typer utfordringer som påvirker samarbeidet med fosterforeldrene enn ved større barn. Det at de biologiske foreldrene ikke opplever at barnet deres vet eller ser de som sine foreldre, kan oppleves som en stor sorg, som kan være en faktor som påvirker samarbeidet med fosterfamilien. Igjen kan denne utfordringen eller atferd hos foreldrene tolkes forskjellig, alt ut ifra hvilke «briller» nemnda og barnevernstjenesten bruker i møte med familien.

Når slektplasseringen oppleves utrygt for biologiske foreldre

I vedtak 5 (FNV-2021-216-FRO) kommer det frem ulike oppfatninger av hvorfor samarbeidet mellom mor og fosterfamilien er krevende. Mor uttrykker høy bekymring for at barnet har blitt fosterhjemsplassert hos morfaren og hans samboer. Mor har hatt en svært vanskelig oppvekst grunnet farens alkoholproblemer og blitt utsatt for grov omsorgssvikt. Mor mener barnevernstjenesten ikke har tatt hensyn til dette når de har plassert jenta hos morfar. Ifølge mor mener barnevernstjenesten at mors bekymring for at barnet bor der ikke er berettiget. Til tross for at fosterfaren ikke lenger har et alkoholproblem, er mor bekymret for at han kan få tilbakefall, og at jenta skal oppleve det samme som hun selv opplevde i sin barndom.

Barnevernstjenesten har satt opp flere samvær hjemme i fosterhjemmet, men mor mener dette skaper usikkerhet for mor, og hun klarer ikke å være seg selv sammen med barnet. Mor er svært bekymret for jentas trivsel og velvære, og har påklaget fosterhjemspllasseringen til statsforvalter (tidligere det som het fylkesmann).

Nemnda beskriver selv at mor er preget av sin egen barndom og ungdomstid, hvor hun har vært på en rekke institusjoner, blitt dømt for voldskriminalitet og hatt tilhold til et rusbelastet miljø. Verken nemnda eller noen dokumentasjon som blir lagt frem betviler mors utfordrende barndom, herunder med barnets morfar (fosterfar). Nemnda viser i sin vurdering ingen forståelse rundt mors bekymringer for fosterhjemmet. Nemnda vurderer mor som *«...selvopptatt, har fokus på seg selv og viser i liten grad evne til å prioritere...»* barnets behov og se hva som er best for barnet. Det må bemerkes at nemnda har satt av en egen sak som skal diskutere samvær, der det kan komme frem andre eller flere bemerkninger rundt fosterhjems plasseringen. Nemnda bruker og vektlegger mange av fosterhjemmets forklaringer på områder som omhandler samvær, omsorgsbehovet til barnet og mors omsorgskompetanse. Uavhengig av mors oppførsel mot andre, står mor i en vanskelig samarbeidsposisjon med fosterhjemmet og barnevernstjenesten grunnet plasseringen, noe som nemnda ikke vektlegger. Nemnda vurderer utfordringer ved fosterhjems plasseringen til å omhandle hos mors personlighet og atferd.

Fosterforeldre som tilsynsfører under samvær

I vedtak 8 (FNV-2022-162-FHS) vurderer barnevernstjenesten at det er *«nødvendig med tilsyn under samvær med mor, og dette gjennomføres nå av fosterforeldrene...Tilsyn handler også om en vurdering av Gutts sikkerhet. Mor kan under samvær bli så opptatt av egne ting, at det er risiko for at hun kan glemme å følge med på ham»*. Fosterforeldre fungerer derfor som både fosterhjem og som tilsynsførere som skal passe på barnet, samt at de skal samarbeide med foreldrene under samvær. Barnet er plassert hos slekt, farfar og hans samboer (fosterhjemmet), noe som kan gjøre sammenhengen mellom fosterhjemmet og tilsynsfører under samvær ytterligere komplisert. Far mener barnet har det best i det offentlige omsorg (som er hos fars far), og at barnet er sterkt knyttet til fosterforeldrene. Det fremkommer ikke i vedtaket hva mor tenker om samarbeidet med fosterfamilien, men mor har fremmet ønske om omsorgen for barnet og eventuelt mer samvær.

I vedtaket kommer det ikke frem opplysninger om hvordan mor responderer på veiledning og hvem som gir veiledning, eller om hun i det hele tatt har fått veiledning til å styrke sine omsorgsferdigheter. Hvem som skriver eller hvor vurderingene i rapporten har blitt hentet fra kommer ikke direkte frem, men det kan tenkes at vurderingen har blitt gjort av fosterhjemmet selv, siden det der de som fungerer som tilsynsførere. Nemnda vektlegger samværsrapporter i

sin vurdering. Nemnda trekker også frem fosterfamiliens opplysninger om at de ikke opplever noe konstruktivt samspill mellom mor og sønn. Fosterforeldrene mener samværene derimot virker utmattende på barnet. I vedtaket kommer det frem at fosterforeldrene har gitt uttrykk for at de mener det vil være en «katastrofe» for barnet å måtte flytte, uavhengig av hvem han eventuelt skulle flytte til. Fosterforeldrene begrunner dette i barnets ekstreme sensitivitet for endring. Det er flere elementer som kan diskuteres ved nemndas vurderinger i denne saken.

Gjennomgående i de andre vedtakene har nemndene vurdert viktigheten av at biologiske foreldre positivt omtaler og samarbeider med fosterhjemmet. I gjeldene vedtak diskuterer derimot ikke nemnda viktigheten av hvordan fosterforeldrene samarbeider og omtaler de biologiske foreldrene. Nemnda vektlegger også fosterhjemmets rolle, uttalelser og atferd som noe nøytralt og at deres vurderinger er godt legitimerte. Nemnda unnlater diskusjon i vedtaket av hvordan og hvilke konsekvenser som kan følge av at fosterforeldrene har en trippel rolle som både fosterhjem, slektsplassering og tilsynsfører for barnet, samt hvordan alle disse rollen kan påvirke samarbeidet med mor.

5.3.4 Bruk av ord og fagbegrep som ikke blir redegjort for eller forklart i kontekst

Fagbegrep og ord har betydning for utviklingen av fellesforståelse i samarbeidet. Vedtakets begrepsbruk kan også være et uttrykk for den bruken av begreper som brukes i barnevernet. I alle faser av barnevernssaken skal barnevernet og nemnda sammen med biologiske foreldrene og fosterforeldrene få en fellesforståelse av samarbeidet og endringsarbeidet. De må derfor kunne « snakke samme språk ». I 6 av 8 vedtak¹⁵ finnes det flere eksempler på bruk av fagbegrep som ikke blir redegjort for eller forklart i en kontekst der vurderingene som er gjort kommer frem. Gjennomgående finnes det stor variasjon i vedtakenes utforming, valg av ord og hvor nøye både barnevernstjenesten og nemnda er på å forklare vurderingen som ligger bak fagbegrepene. Mangel på konkretisering av vurderinger og bruk av fagbegreper, kan virke fremmedgjørende for foreldrene. Hvis ikke foreldrene forstår det som blir skrevet, eller ikke kjenner seg igjen i vedtaket, vil det kunne skape avstand i samarbeidet. I denne delen blir det gjennomgått to fagbegrep som har blitt brukt i vedtakene.

¹⁵ Det gjelder for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE), 3 (FNV-2020-217-FTF), 4 (FNV-2021-203-FNO), 5 (FNV-2021-216-FRO), 6 (FNV-2021-225-FNO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

Mentaliseringsevne

Vurdering av foreldrenes «mentaliseringsevne» fremtrer i flere av vedtakene¹⁶. Felles for bruken av begrepet, er mangel på fremvisning av hvilke konkrete vurderinger som har blitt gjort i forkant av å sette begrepet. Det mangler også konkrete forklaringer på hva som menes med og hva som legges i begrepet. I vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF) brukes det av nemnda, og i vedtak 4 (FNV-2021-203-FNO) ble det brukt av barnevernstjenesten, ved å gjengi sitater fra sakkyndiges rapport. I vedtak 5 (FNV-2021-216-FRO) blir begrepet brukt seks ganger. I likhet med de andre vedtakene, blir det ikke forklart hva som legges i begrepet eller vurderingsgrunnlaget. I vedtak 5 blir det brukt i forklaringen fra tidligere veiledere i barnevernstjenesten, i rapport fra barn- og familiesenteret, av barnevernstjenesten og av nemnda i sin vurdering. Barnevernstjenesten bruker det slik: «*Hun viser manglende refleksjonsevne, innsikt og evne til mentalisering overfor A.*» I nemndas vurdering fremtrer det slik: «*Hun har begrensninger mht. mentalisering og har vist lite sensitivitet i samspillet med A.*» En annen betraktning ved bruk av fagbegrepet, er at det settes krav til at foreldre skal klare å analysere og sette ord på sine egne foreldrekompeteranser. I samarbeidet med barnevernstjenesten legger bruken av begrepet opp til et krav om at foreldrene må ha en akademisk tilnærming til sin omsorgsrolle.

Toleransevidu

«Toleransevidu» er et annet begrep som blir brukt flere ganger i vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE). I vedtaket mangler det en forklaring av begrepets betydning. Barnevernstjenesten bruker det slik: «*Det er sannsynlig at far ved flere anledninger har utsatt mor for vold; noe som også er skadelig for barnet å være vitne til. Ingen av foreldrene kan gi barnet nødvendig reguleringsstøtte når de selv er utenfor sitt toleransevidu.*» Barnevernstjenesten bruker det også i sammenheng med at de ønsker fratakelse av samværsretten: «*Konsekvensene ved en bortføring vil være alvorlige, ettersom barnet da vil bli utsatt for omsorgssvikt ved å være sammen med foreldrene, som da vil være under stress og utenfor sitt toleransevidu.*» Begrep og mangel på å redegjøre for slike vurderinger kan bidra til å skape en mer utfordrende samarbeidskultur. Manglende klarhet og misforståelser i samhandlingen kan resultere til en større avstand i samarbeidet mellom biologiske foreldre og barnevernstjenesten.

¹⁶ Det gjelder for vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF), 4 (FNV-2021-203-FNO) og 5 (FNV-2021-216-FRO).

5.3.5 Mangel på konkretisering av vurdering

Det fremgår i flere vedtak mangler på tilgang til vurderingene som danner grunnlaget for mye av argumentasjonen i vedtakene. Eksempelvis kommer det frem i nemndas vurdering i vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA): «*Barnevernkonsulent D opplever at A reagerer på mors invaderende stil med subtile stress-signaler som å bli frakoblet og overdrevent tilpasset.*» I vedtaket blir det ikke forklart eller vist til hva barnevernskonsulenten mener med stress-signaler fra barnet. Et annet eksempel finnes i vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO), der barneverntjenesten «*mener at begge foreldrene har et noe avflatet emosjonelt uttrykk. Dette er en hemmende faktor da det gjør det vanskelig for A å forstå dem.*». Hva barnevernstjenesten ser som danner grunnlaget for et «*avflatet emosjonelt uttrykk*» i møte med barnet, kommer ikke frem i vedtaket. Det kan dermed bli vanskelig for mor og far å både forstå og forholde seg til vurderingen. Vurderinger som blir gjort uten å vise til informasjonen bak vurderingene, er vanskelige å endre, snakke og samarbeide om.

5.4 Del 3: Vektlegging av samarbeidskulturer i nemndas beslutning

I del 3 blir det først vist til hvordan elementene som omhandler samarbeidet i vedtaket har blitt vurdert og vektlagt med tanke på nemndas beslutning. Avslutningsvis vil det bli presentert funn i vedtakene som viser nemndas vurdering av plasseringens varighet. Denne predikasjonen kan i stor grad forme forventinger og samværets hyppighet, som igjen kan påvirke videre samarbeid mellom barnevernstjenesten, biologiske foreldre og fosterforeldre.

5.4.1 Sammenhengen mellom nemndas beslutning og samarbeidet

I vedtakene fremtrer det at biologiske foreldres holdning til omsorgsovertagelsen gis vesentlig betydning i nemndas beslutning. I vedtak der det var sterk uenighet i omsorgsovertagelsen, ble det brukt av nemnda som et negativt argument mot å ikke beslutte tilbakeføring¹⁷. I vedtaket der foreldrene viste enighet i omsorgsovertakelsen, ble det brukt av nemnda som et sentralt og viktig argument for å muliggjøre tilbakeføring¹⁸. Nemnda vektla dermed det som positivt i vedtak der foreldre hadde akseptert plasseringen. Gjennomgående i vedtakene la nemnda ansvaret for å håndtere følelser og reaksjoner rundt plasseringen på foreldrene. Om det framkom opplysninger som viste til at foreldrene var sterkt uenig og håndterte

¹⁷ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

¹⁸ Gjelder for vedtak 7, (FNV-2022-122-FBV).

plasseringen i form av uønsket oppførsel i samarbeidet, vektla nemnda det til å omhandle foreldres manglende kognitive evner og vilje. Det framkom ingen vurderinger og diskusjon rundt barnevernets ansvar for oppfølging og hjelp. Samt heller ikke barnevernets vilje og plikt til tilrettelegging og oppfølging etter omsorgsovertagelsen. Nemnda vektla ikke opplysninger fra foreldrene som viste utfordringer i samarbeidet med barnevernet eller fosterhjemmet. Tidligere opplysninger og vurderinger fra barn- og familiesenter ble også en faktor som flere nemnder vektla og som dermed fulgte foreldrene videre inn i samarbeidet etter omsorgsovertagelsen¹⁹. Disse vurderingene fikk også dermed betydning for beslutningsprosessen i nemndas vurdering av tilbakeføring, fordi det formet endringsgrunnlaget i samarbeidet mellom foreldrene og barnevernet.

Andre viktige faktorer som formet nemndas beslutning, var om det var enighet om samarbeidet var godt eller dårlig. I vedtak der det var uenigheter om samarbeidet mellom barnevernstjenesten og biologiske foreldres opplevelse av samarbeid, ble det trukket frem mangel i forelderens vilje til å gjennomføre veiledning, og at det derfor har resultert i lite endring i foreldrenes omsorgsevner.²⁰ Nemnden legger igjen ansvaret for samarbeide og effekten av den, hovedsakelig på de biologiske foreldrene alene. Nemnda har også i disse vedtakene vektlagt barnevernstjenestens og fosterforeldrenes vurderinger av foreldrene, fremfor å vektlegge opplevelser biologiske foreldre hadde i samarbeidet. Nemnda vektlegger det negativt i alle vedtak der biologiske foreldre viser motstand til veiledning og samarbeid med barnevernstjenesten. Samtidig mangler nemnda diskusjon og refleksjon ovenfor barnevernets egen rolle og posisjon i samarbeidet.

I flere av vedtakene kommer det frem at nemnda i stor grad vektlegger hvordan biologiske foreldre omtaler og samhandler med fosterhjemmet. God samhandling med fosterhjemmet blir trukket frem som noe avgjørende for tilbakeføringen²¹. I likhet med manglende refleksjon ovenfor barnevernstjenestens rolle, blir heller ikke fosterforeldrenes posisjon, nøytralitet og negativ omtale av biologisk foreldrene vektlagt eller diskutert som viktige elementer i samarbeidet. Eksempelvis har fosterforeldre forklart at det ville vært en «katastrofe» om det hadde blitt tilbakeføring til biologisk mor eller far²². I vedtakene blir det dermed vektlagt

¹⁹ Gjelder for vedtak 1(FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 3(FNV-2020-217-FTF) og 5(FNV-2021-216-FRO).

²⁰ Gjelder for vedtak 1(FNV-2020-198-FOA), 2(FNV-2021-14-FTE), 5(FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

²¹ Gjelder for vedtak 7(FNV-2022-122-FBV).

²² Gjelder for vedtak 8(FNV-2022-162-FHS).

hvordan biologiske foreldre snakker og handler med fosterhjemmet, men ikke hvordan fosterhjemmet samarbeider og omtaler biologiske foreldre. På andre siden vektlegger nemnda biologisk foreldres atferd ovenfor fosterhjemmet. Eksempelvis ser de det som positivt når biologiske foreldre omtaler og oppfører seg høflig og positiv ovenfor fosterfamilien. Nemnda vektlegger i stor grad i flere av vedtakene vurderinger og opplysninger som kommer direkte fra fosterhjemmet. Det virker som nemnda ser på fosterforeldrene som en nøytral part, som kan tolkes som en forlengelse av barnevernstjenestens arm. Fosterhjemmets uttalelser, vurderinger og samarbeid med biologiske foreldre blir i ingen av vedtakene diskutert kritisk av nemnda i vedtaket. Nemnda omtaler heller opplysningene og fosterhjemmet i en støttende, positiv og bekreftende retning.

Samlet betydning av samarbeidet for beslutningen i nemnda

Samarbeidet fikk en stor betydning for beslutningen i vedtakene. Som vist til over, får samarbeidet som fremkommer i vedtakene en direkte betydning for fellesforståelsen av utfordringene, som deretter former endringspotensialet og arbeidet mot endring. Nemnda vektlegger enighet om godt samarbeid fra alle parter. Ved uenighet eller dårlig samarbeid blir biologisk foreldres rolle trukket frem som årsak. Manglende samarbeidsvilje, lite «veiledbar» og negativ oppførsel som sinne og frustrasjon fra biologisk foreldre, ble vurdert til å være hovedgrunner for dårlig samarbeid i vedtakene. Nemnda krever ikke i noen av vedtakene en opptrapping av oppfølgingen fra barnevernstjenesten som en nødvendighet for tilbakeføring. Dårlig samarbeid mellom aktørene resulterte også til mindre samvær i nemndas beslutning, noe som gjør en tilbakeføring mindre sannsynlig i nærmeste fremtid. Gjennomgående i vedtakene legger nemnda ansvaret for forbedringen av samarbeidet på foreldrene, om en tilbakeføring og/eller opptrapping av samvær skal være mulig.

5.4.2 Vedtakene tilsier langvarige plasseringer

I EMD-dommen har Norge fått kritikk for å ikke synliggjøre varligheten på plasseringen. I prosjektets vedtak, der opphevingen av omsorgsovertagelsen ikke tas til følge (i 7 av 7 vedtak), gjør nemnda en vurdering av plasseringens varighet. Nemnda predikerer i disse vedtakene at omsorgsovertagelsen blir vurdert til å enten være for tidlig å fastslå at gjenforening *kan* skje, og i tilfelle når²³, en langvarig plassering²⁴ eller en plassering for resten

²³ Gjelder for vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF).

²⁴ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 4 (FNV-2021-203-FNO), 5 (FNV-2021-216-FRO), 6 (FNV-2021-225-FNO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

av barnets oppvekst²⁵. Nemnda har dermed samlet vurdert plasseringene som langvarige, med noe variasjon i vurderingenes tyngde. I disse vedtakene fikk de biologiske foreldrene en form for samvær. Barna i prosjektets vedtak er under syv år, som betyr at det er mange år til de blir myndige. En langvarig plassering av disse barna med en samvørsordning, vil derfor potensielt bety flere år med samarbeid mellom biologiske foreldre, barnevernstjenesten og fosterfamilien. Flere barnevernstjenester har i ny, upublisert, norsk kartlegging rapportert at føringer fra nemnda er styrende for hvorvidt tilbakeføring vurderes i arbeidet (Statsforvalterne, henvist i NOU, 2023, s.267-268). Nemndas vurdering av plasseringens varighet, samt fastleggelse av samvørsordninger, får dermed stor betydning for videre samarbeid mellom barnevernstjenesten og foreldrene. Samtidig som den former forventninger og samarbeidet mellom barnevernstjenesten og fosterhjemmet.

²⁵ Gjelder for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE).

6. Diskusjon

I dette kapittelet blir funnene fra analysen diskutert i lys av tidligere forskning og relevante teoretiske perspektiver. Kapittelet er inndelt i fem hoveddeler, hvor «Samarbeidskultur i vedtak om tilbakeføring» er første del. Dette kapittelet inneholder en introduksjon for videre diskusjon. Her blir det kort presentert hva som kan påvirke samarbeidskulturene mellom sentrale aktører i saker om tilbakeføring. I tillegg vil det bli presentert en figur som er basert på funn fra analysen, som benyttes i videre deler av diskusjonen. I andre delkapittel «Samarbeidet gjennom forventninger» og tredje delkapittel «Samarbeidet gjennom holdninger» blir det diskutert hvordan nemnda omtalte og vektla det som fremkom av aktørenes holdninger og forventninger i utvalgets vedtak. I denne delen blir det også reflektert rundt hvordan aktørenes holdninger og forventninger kan påvirke, samt bli påvirket, av samarbeidskulturene mellom aktører før og etter omsorgsovertagelsen. Videre, vil det i fjerde delkapittel «Samarbeidet gjennom reaksjoner og handlinger» bli diskutert hvordan nemnda har omtalt og vektlagt disse to elementene i lys av funn fra prosjektets utvalgte vedtak. Her blir det også reflektert rundt hvordan aktørenes reaksjoner og handlinger kan påvirke, samt bli påvirket, av samarbeidskulturene mellom aktører etter omsorgsovertagelsen. I siste og femte delkapittel «Samarbeidets betydning» blir det diskutert mulige konsekvenser og sammenhenger samarbeidet kan få for de involverte aktørene, samt for nemndas vurdering og slutningen i vedtak om tilbakeføring av omsorg. Samlet sett søker alle delkapitler å belyse hvordan nemnda omtaler og vektlegger samarbeidskulturen mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring av omsorg.

6.1 Innhold om samarbeid i vedtak om tilbakeføring

Forskningslitteratur (Gerds-Andresen et al., 2022) viser at det finnes flere avgjørende faktorer som påvirker samarbeidsklimaet i saker som omhandler tilbakeføring av omsorg. De mest sentrale faktorene inkluderer etablering av en god relasjon mellom barnevernstjenesten og foreldrene. Videre er det viktig å ha en systematisk tilnærming til arbeidet, tydeliggjøre hvilke områder av foreldrenes omsorgskompetanse som trenger endring, koordinere tilbud og tilgang til passende tiltak, samt sørge for oppfølging etter tilbakeføring for å stabilisere situasjonen. Alle disse faktorene krever en form for samarbeid, og samarbeidet blir derfor en essensiell ramme for tilbakeføringsarbeidet.

I den videre diskusjonen blir det henvist til min analyse som er basert på vedtak som inneholder og baserer seg på dokumenterte observasjoner, rapporter og vurderinger. Disse vedtakene kan inneha begrensninger når det gjelder å fange opp alle aspekter ved samarbeidet. Samarbeid innebærer komplekse prosesser som kan være utfordrende å belyse (Hartviksen & Kversøy, 2018). Til tross for kompleksiteten i samarbeidet, er en klargjøring av de ulike samarbeidskulturene mellom aktørene en viktig del av vurderingen i vedtak som omhandler tilbakeføring. Det inkluderer også hvordan samarbeidskulturen påvirkes og påvirker den enkelte situasjon, i den enkelte sak.

Jeg vurderer det slik hen at dokumentasjon av viktige faktorer som påvirker de ulike samarbeidskulturene bør fremtre tydelig i vurderingene i vedtak som blir fremlagt av den offentlige part (barnevernet). På samme måte bør dette også bli synliggjort i nemndas egne vurderinger i vedtaket. Ved og eventuelt utelate opplysninger om samarbeidet, enten ved og ikke nevne det eller ikke fremheve det tilstrekkelig, fjerner man en vesentlig del av rammeverket for prosessen og vurderingene i tilbakeføringsarbeidet. I verste fall kan det resultere i at avgjørende informasjon uteblir fra nemndas vurdering av tilbakeførings-spørsmålet. Ved mangel på informasjon og refleksjon rundt rammeverket av vurderingene, kan vedtakene også bli vanskelig å etterprøve. Norge har tidligere fått kritikk for mangelfull saksbehandling gjennom EMD-dommer, der det ble lagt særlig vekt på at de rettslige beslutningsorganene (nemndene) må etablere et bedre og mer forsvarlig beslutningsgrunnlag, samt at vedtak må kunne etterprøves (Andersland, 2022).

For å sikre rettspraksis i tråd med føringer fra EMD-dommene mot Norge, jf. Strand Lobben-dommen mfl, bør samarbeidskulturene mellom sentrale aktører etter en omsorgsovertagelse bli tilstrekkelig opplyst i vedtak om tilbakeføring av omsorg. Eksempelvis presiserte EMD i Strand Lobben-dommen mot Norge, at det var gjort lite for å finne alternative måter å gjennomføre samværene på, selv om samværene ofte ikke fungerte godt. Gjennom denne kritikken kaster EMD lys over barnevernets rolle i samarbeidet og fremhever dens betydning. Slik jeg forstår dette kan denne kritikken også tolkes dit hen at tidligere vurderinger utført av de norske rettslige beslutningsorganene, ikke inkluderte tilstrekkelige vurderinger av barnevernets rolle i samarbeidet med biologisk mor. I tråd med disse føringene, bør det derfor fremtre tilstrekkelige vurderinger av barnevernets rolle med tanke på samarbeid i utvalgets vedtak.

6.1.1 Samarbeid i lys av kompleksitetsteori

I prosjektets utvalgte vedtak handler samarbeidskulturene om samspillet mellom de sentrale aktørene, som hovedsakelig er barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldre. Hartviksen og Kversøy (2018) viser at generelle samspill som oppstår mellom mennesker i samarbeid, herunder samspill mellom nevnte aktører, er meget komplekse. Hartviksen og Kversøy (2018) presiserer at begrepet kompleks skiller seg fra begrepet komplisert. Hvis samspill mellom mennesker kun hadde vært komplisert, ville vi kunne løst problemer når noe gikk galt. Vi kunne nøstet opp flokene, fått kontroll over de mindre elementene og organisert hendelsene systematisk. Til slutt ville vi kunne montere alt sammen i riktig rekkefølge for å oppnå et godt og optimalt samarbeid.

Hartviksen og Kversøy (2018) viser at samspill mellom mennesker ikke er som en komplisert bilmotor. I et mellommenneskelig samspill har ikke alle delene klart definerte oppgaver med bare én uforanderlig funksjon. I mellommenneskelige samspill eksisterer det en dynamisk natur, der det oppstår refleksjoner og individer endrer seg underveis. Samtidig vil disse endringene kunne skape nye og uventede effekter. På denne måten går kompleksiteten utenfor det som kan fikses rent teknisk (Hartviksen & Kversøy, 2018). I en tilbakeføringssak er det få elementer ved samhandlingen mellom aktører som kan fikses rent teknisk. Eksempelvis skal barnevernet jobbe mot tilbakeføring, med mindre dette ikke er til barnets beste. For at dette skal være til barnets beste, forutsetter det at foreldrene opprettholder kontakten med barnet og at denne er god og i positiv utvikling. Samværet og kontakt med biologiske foreldre skal heller ikke gå på bekostning av barnets beste. Samtidig er det nødvendig at foreldrene inngår i positive relasjoner til menneskene rundt barnet, som barnevernet og i særdeleshet fosterforeldrene.

Som Slettebø (2008, s. 245) påpeker, kan en alternativ forståelse av relasjonen mellom brukere og fagfolk være at de er gjensidig avhengige av hverandre, uten at det nødvendigvis betyr at avhengigheten er lik. Gjennom ulike relasjoner mellom barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldre oppstår det maktdynamikk, og Slettebø (2008) setter ord på kompleksiteten rundt slike typer relasjoner. Ifølge Feyling og Øfsti (2023) har dynamikken av emosjonelle responser mellom foreldre og barnevernstjenesten også potensial til å forsterkes i et maktspill, selv om partene befinner seg i svært ulike maktposisjoner. Begge parter kan føle seg misforstått og avvist. Feyling og Øfsti (2023) påpeker at praksisen derfor bør anerkjenne kompleksiteten i en slik dynamikk. Etter en omsorgsovertakelse er ikke barnevernet

nødvendigvis avhengig av de biologiske foreldrene i ivaretakelsen av barnets daglige omsorg. Den daglige omsorgen blir nå ivaretatt av fosterhjemmet, og dermed blir barnevernet avhengig av at denne nye relasjonen fungerer godt for å sikre barnets beste gjennom stabilitet. Samtidig skal det jobbes med biologiske foreldrene mot en tilbakeføring, om det vurderes å være til barnets beste. Disse nevnte relasjonene mellom aktørene kan både påvirke og påvirkes av utfordringer som maktdynamikk og emosjonelle responser. Dermed kan det eksistere et komplekst samspill både i relasjonen mellom aktørene og i de ulike relasjonenes samspill og samhandling med hverandre.

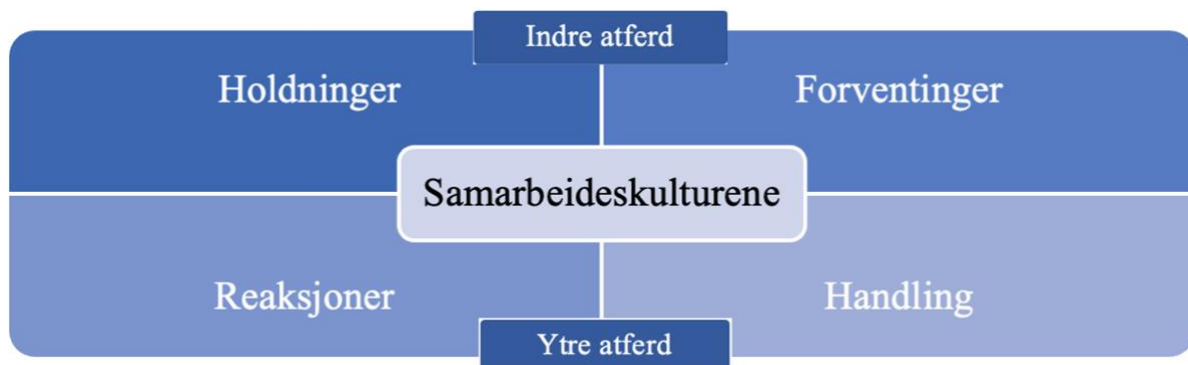
Kompleksiteten som oppstår i samspill i samarbeidskulturene i tilbakeføringsaker, kan berikes ved bruk av kompleksitetsteorien til professorene Horst W. Rittel og Melvin M. Webber (1973). Rittel og Webber (1973) argumenterer for at samfunnets planlegging av løsninger domineres av og treffer først og fremst det de kaller for «tamme» samfunnsproblemer. «Tamme» problemer blir det som Hartviksen og Kversøy (2018) omtaler som komplisert samspill. «Tamme» problemer kjennetegnes ved at problemet i seg selv og dens løsning kan relativt enkelt bli identifisert og dermed håndtert. Som bilmotoren Hartviksen og Kversøy (2018) bruker som eksempel. Slike problemer kan være meget kompliserte, samtidig som de skiller seg fra problemer som er komplekse. Ved bruk av kompleksitetsteorien kan Rittel og Webbers (1973) begreper «tamme» og «gjenstridig» (engelsk: «wicked») problemer hjelpe til å forklare komplekse utfordringer og samspill som oppstår i samarbeid mellom sentrale aktører i en tilbakeføringssak. Kjennetegn på gjenstridig problemer er at de er vanskelige å definere, vanskelige å lokalisere, vanskelige å implementere, de er også kontinuerlige og har ingen objektivt riktig løsning (Rittel & Webber, 1973).

I lys av både perspektiver fra Hartviksen og Kversøy (2018), Rittel og Webbers (1973) kompleksitetsteori og funn fra min analyse, er samarbeidskulturene som oppstår mellom aktørene i vedtak om tilbakeføring meget komplekse samspill og inneholder flere gjenstridig problemer. Funnene fra min analyse avdekket at samarbeidet mellom biologiske foreldre, barnevernet og fosterhjemmet var preget av ulike interesser, perspektiver, makt og utfordringer. Med mål om å bedre forstå det komplekse samspillet som oppstår i samarbeidet mellom foreldrene, barnevernet og fosterforeldrene, vil kompleksitetsteorien av Rittel og Webber (1973) bli benyttet videre i diskusjonen.

6.1.2 Forventninger, handlinger, reaksjoner og holdninger

Samarbeidskulturene nemnda vektlegger i prosjektets utvalgte vedtak er som vist til meget komplekse. Samarbeidet i vedtakene inneholder flere komponenter som også er vanskelig å definere, samtidig som de påvirker og påvirkes av hverandre. For å kunne diskutere og forstå disse vurderingene i lys av funn fra prosjektets analyse og kunnskapsstatus, har det blitt utarbeidet en figur (se figur 4) som baserer seg på resultatet fra prosjektets analyse. Figuren samler hovedfunn og delfunn som ble presentert i kapittel 5, "Fremstilling av funn". I figuren blir resultatene fra analysen kategorisert inn i to deler; indre atferd og ytre atferd. Indre atferd omfatter elementene holdninger og forventninger. Disse elementene oppstår i aktørenes indre. Mens ytre atferd omfatter elementene reaksjoner og handling. På samme måte er disse elementene kategorisert sammen da de oppstår i kraft av aktørenes ytre atferd. Målet med figuren er å vise hvilke elementer som påvirker og utgjør samarbeidet som nemnda vektla og omtalte i vedtak om tilbakeføring av omsorg. Figuren er utformet for både å sette lys på prosjektets funn og for å gjøre diskusjonen av funnene mer oversiktlig for leseren.

Figur 4 Samarbeidskulturene gjennom holdninger, forventninger, reaksjoner og handling.

Forventninger, handlinger, reaksjoner og holdninger er alle ulike elementer som kan påvirke de forskjellige samarbeidskulturene mellom de sentrale aktørene, samtidig som de kan påvirke hverandre. Eksempelvis kan holdninger påvirke handlinger og handlinger kan påvirke holdninger. Samtidig som elementene påvirker samarbeidskulturene og hverandre, eksisterer selve samarbeidskulturen gjennom elementene. Med andre ord var det disse elementene som utgjorde samarbeidskulturene i vedtakene jeg analyserte. Disse elementene var også gjensidig sammenkoblet i samarbeidssituasjoner. Elementene kan derfor ikke vurderes og diskuteres, uten å se de i sammenheng med hverandre. For eksempel kan forventninger påvirke handlingene man tar, og handlingene kan igjen påvirke reaksjoner og holdninger hos aktørene i samarbeidet. Et positivt samspill mellom disse elementene kan bidra til et vellykket samarbeid, mens et negativt samspill kan føre til utfordringer og konflikter.

Videre i diskusjonen vil disse elementene bli diskutert i lys av funn, kunnskapsstatus og rettslig grunnlag. Elementene vil også bli sett i lys av relevant teori, herunder kompleksitetsteori. Det ligger mye makt i disse elementene, mellom elementene og i relasjonen mellom aktørene i samarbeidet. Samtidig eksisterer det mye makt ved nemndas omtalelse og vektlegges av elementene av samarbeidet i vedtakene. For å belyse disse aspektene i videre diskusjon trekkes det frem relevant maktteori fra den franske filosofen Michel Foucaults (1926-1984). Michel Foucault (1926-1984) viktigste arbeid var historiske studier, som ble skrevet i et bestemt perspektiv. Dette forstås som at Foucault satt sentrale begreper som styring, makt og motstand i historisk sammenheng (Grimen, 2010), i motsetning til Jürgen Habermas, John Rawls eller Robert Nozick som utviklet en normativ politisk filosofi (Grimen, 2010). Foucaults begreper og perspektiver er relevant å bruke til å belyse samarbeidsrelasjonene mellom aktørene, fordi Foucault hevder at makt er noe relasjonelt. Snarere viser han til at makt er en kompleks strategisk situasjon som oppstår i ulike relasjoner mellom mennesker og grupper (Sandmo 1999).

6.2 Samarbeidskulturer gjennom forventninger

I denne delen blir det diskutert hvilke forventninger som fremkommer i de utvalgte vedtakene, samt hvordan nemnda omtaler og vektlegger disse. Forventninger er de forutsetningene eller antagelsene vi har om hvordan samarbeidet vil utvikle seg eller hvordan de involverte parter vil handle. Forventninger kan være basert på tidligere erfaringer, kommunikasjon eller oppfatninger av hverandre (Hartviksen & Kversøy, 2018). I saker som omhandler tilbakeføring av omsorg ble det derfor sentralt å trekke frem resultater fra min analyse som sier noe om tidligere tiltak og hvilke opplevelser aktørene hadde til dem. Derfor blir resultater fra analysen i kapittel 5.2.1 «Omsorgsovertagelsens grunnlag» trukket frem i dette delkapittelet.

6.2.1 Tidligere erfaringer i lys av maktperspektiv fra Foucault

Forventninger har en dobbel kraft. Den kan både skape en kraft til å lage et uoverstigelig fjell i seg selv, samtidig som den kan skape energi som bidrar til å flytte fjell. Forventninger spiller derfor en viktig rolle i samarbeidet i tilbakeføringsaker. Forventninger kan være basert på grunnlag av tidligere erfaringer og oppfatninger om hverandre (Hartviksen & Kversøy, 2018). Derfor ble det sentralt å trekke frem tidligere erfaringer som fremkom i vedtakene som kan ha betydning for samarbeidet etter omsorgsovertagelsen. Et tiltak som ofte går igjen i flere

vedtak i min analyse var opphold på barn- og familiesenter. Det gjaldt for 6 av i alt 8 vedtak²⁶. Oppholdet på senteret viste seg å være et skjebnesvangert tiltak for flertallet av familiene i vedtakene, da 5 av 6 familier opplevde akutt plassering av barnet eller omsorgsovertagelse på grunnlag av oppholdet²⁷. Oppholdet på senteret fikk avgjørende betydning for hvilket grunnlag som ble lagt i vurderingen av foreldrenes endringspotensial. Vurderingene fra oppholdet fulgte saken videre.

Foucaults perspektiv på makt og disiplinering kan åpne opp for nye perspektiver om samarbeidet mellom foreldrene og ansatte på barn- og familiesenteret før omsorgsovertagelsen. Foucault (2004) hevder at moderne styringsmåter innebærer en overvåking av egenskaper til medborgere og disiplinering av borgerne (Grimen, 2010). I sammenheng med oppholdet på barn- og familiesenter, bor familien på senteret og de kan bli observert og veiledet til alle døgnets tider. Oppholdet er et inngripende tiltak som kan betraktes som en form for overvåking og disiplinering av foreldrene for å evaluere deres omsorgsevner og samarbeidsevner. Gjennom kontinuerlig observasjon og veiledning blir foreldrene underlagt et regime av kontroll og normalisering (Grimen, 2010). Hvordan foreldrene håndterte oppholdet på senteret kan dermed påvirke samarbeidet med ansatte. Dersom foreldrene avviker fra normaliteter som defineres av ansatte på senteret, som at de oppfattes som motvillige, vanskelige eller ikke tilpasser seg forventningene og kravene fra ansatte, kan det vanskeliggjøre samarbeidssituasjonen, som igjen kan føre til større bekymring og utløse akutte beslutninger.

Funn fra min analyse viser at i tre av vedtakene²⁸ ble barnet omplassert akutt underveis i oppholdet. Det ble også begjært omsorgsovertakelse for barnet underveis i oppholdet på senteret i flere vedtak²⁹. Begge handlingene indikerer store maktforskjeller i samarbeidet. I disse handlingene kommer maktrelasjonene tydelig frem og ansattes påvirkning tydeliggjøres ved slike avgjørelser ettersom plasseringene er utført basert på ansattes vurderinger av barnet, foreldrene, samarbeidet og foreldrenes evne til å håndtere situasjonen. Funn fra min analyse viser at flere av foreldrene på sin side opplevde oppholdet som meget uheldig³⁰. I vedtakene

²⁶ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 3 (FNV-2020-217-FTF), 5 (FNV-2021-216-FRO), 6 (FNV-2021-225-FNO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

²⁷ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 3 (FNV-2020-217-FTF), 6 (FNV-2021-225-FNO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

²⁸ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE) og 3 (FNV-2020-217-FTF).

²⁹ Gjelder for vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

³⁰ Gjelder for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE), Vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF) og Vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO).

kom det også frem opplysninger om ytterligere utfordringer i samarbeidet i tiltaket. To av fedrene måtte underveis forlate oppholdet på senteret³¹. Til tross for at det framkom flere opplysninger om utfordringer under oppholdet, ble forelderens opplevelser kun vist til i et av utvalgets vedtak. Nemnda gjenga fra omsorgsovertakelsen: «*Nemnda vurderer foreldrenes nevnte opplevelser som et utslag av vansker i deres egen fungering. Når de kommer i en presset situasjon, eller må nedprioritere egne behov, så har de ikke kapasitet til å ta imot veiledning.*»³². Jeg vurderer dette som at nemnda vurderer forelderens negative opplevelser til å omhandle svikt i deres egen fungering, fremfor en svikt i samarbeidet mellom foreldrene og ansatte på barn- og familiesenteret.

Diskurser om makt og disiplinering kan påvirke hvordan nemnda omtaler og vektlegger foreldrenes opplevelse av tiltaket, slik som i utdraget over. Foucault (2004) viser at maktformer manifesterer seg gjennom ulike institusjoner og praksiser i samfunnet, og at det er disse som definerer og styrer hvilken kunnskap og diskurser som dominerer (Hulqvist 2004). På barn- og familiesenteret innehar de ansatte en betydelig makt og autoritet i relasjonen med foreldrene, da de har myndighet til å observere og veilede familien til alle døgnetstider. Denne maktposisjonen kan påvirke samarbeidskulturen på flere måter. Foreldrene kan oppleve å bli underlagt og «kontrollert» av de ansatte. Det kan igjen føre til at de er forsiktige med å uttrykke seg eller ta beslutninger som avviker fra forventningene. I praksis kan det skape en hierarkisk dynamikk i samarbeidet. I utdraget over vurderer nemnda at det er foreldrene som mangler kapasitet til å ta imot veiledning som er gitt og vurdert av ansatte på barn- og familiesenteret. Nemndas perspektiv og vurdering kan være formet av de dominerende diskursene om foreldreansvar og barnevernets autoritet. Som igjen kan påvirke deres syn på foreldrenes evner og samarbeidsevne.

Nemnda og barnevernet har også i flere vedtak trukket frem rapporter fra barn- og familiesenter der foreldrene oppleves og vurderes som lite *veiledbare*³³. Hvis barnevernet og nemnda tar med seg videre en forventning om at foreldrene er lite veiledbare, kan dette legge store begrensninger på videre veiledning. Samtidig kan denne forventningen potensielt fjerne barnevernets rolle og ansvar i samhandling med foreldre i nemndas vurdering av veiledningen eller av samvær. Det kan gjøres ved å legge ansvaret for et uheldig samvær eller samarbeid på

³¹ Gjeldene for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

³² Gjelder for vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF).

³³ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

tidligere vurderinger av forelderens egenskaper. Andre konsekvenser som kan komme av å plassere ansvaret for negative opplevelser hos foreldrene selv, er at nemnda kan stå i fare for å unngå et kritisk blikk på samarbeidsdynamikken og de maktforskjellene som eksisterer på senteret. Dette kan videre føre til opprettholdelse og forsterkning av den asymmetriske maktutøvelsen og undertrykkelsen av foreldrenes perspektiver. I motsetning til dette, viser et funn fra min analyse at nemnda velger å gjengi i samme vedtak (utdraget over) andre deler av omsorgsovertagelsen, der nemnda anerkjenner at foreldrene fant det vanskelig å bli observert under oppholdet: *«Fylkesnemnda har forståelse for at foreldrene fant det vanskelig å bli observert under oppholdet på [barne- og familiesenteret]. Det legges imidlertid til grunn at [barne- og familiesenteret] er vel kjent med de påkjenninger som et opphold på et barn- og familiesenter kan medføre, for foreldrenes utøvelse av omsorg for et barn.»*³⁴.

På den ene siden kan det argumenteres for at nemnda anerkjenner foreldrenes opplevelser under oppholdet. På den andre siden viser dette utdraget at nemnda vurderer det slik hen at ansatte på senteret er kjent med disse påkjenninger. Dermed legitimeres ansattes vurderinger og opplysninger slik de fremstår. Nemndas vurdering (utdraget over) kan belyses ytterligere gjennom det Foucault (1995) omtaler som skjult makt. Ifølge Foucault (1995) er det nettopp den skjulte makten som har størst innvirkning, og han relaterer denne blant annet til konstruksjonen av «normaliteter». Fra samfunnets side kan det ligge en implisitt tillit til at barnevernsarbeidernes og ansatte på senterets skjønnspregede vurderinger foregår på en rasjonell og fornuftig måte. Nemnda kan legge ukritisk til grunn ansattes «riktige» kunnskap om påkjennelsen til foreldre når de vurderer situasjonen. I utdraget tolker jeg det slik at nemnda legger til grunn at ansatte har kunnskap om hva som er «normaliteten» for foreldrenes påkjenninger på senteret når de blir vurdert.

Ved bruk av slike normalitetsvurderinger, uten noen nærmere føringer for hvordan disse bør tolkes eller vektas, blir vurderingen vanskelige å etterprøve. Det blir også vanskelig å forstå og argumentere imot for de foreldrene som ikke blir vurdert til å «ha kunnskap» eller vurderingskraft ovenfor normaliteter i slike situasjoner. Ved at nemnda innehar en slik holdning og forventning til vurderingen, kan det føre til at konklusjonene hviler på svake argumentative holdepunkter, fordi foreldrenes opplevelser står i fare for å automatisk bli neglisjert ved en slik inngang til vurderinger av opplysninger. Svak argumentasjon og

³⁴ Gjelder for vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF).

mangelfull saksbehandling er nettopp en av hovedkritikkene fra EMD-dommene (NIM, 2020; Andersland, 2022).

I utvalgets vedtak finnes det noe variasjon i nemndas bruk og vektlegging av barn- og familiesenterets vurderinger og beskrivelser. I flere av vedtakene³⁵ har nemnda vektlagt opplysninger og vurderinger fra barn- og familiesenteret. Nemnda velger å gjengi i to av vedtakene³⁶ deler av omsorgsovertagelsen, der det legges vesentlig vekt på rapportene fra barn- og familiesenteret. I lys av resultatene fra min analyse uteble viktig diskusjon fra nemndas vurdering. Nemnda diskuterer ikke opplysningene kritisk opp mot foreldrenes opplevelser før og under oppholdet, samt hvordan det kunne forme samarbeidet etter oppholdet. Foucault (2004) hevder at makt både kan være produktivt og undertrykkende (Hulqvist 2004). I tilfellet³⁷ der nemnda vurderer foreldrenes opplevelser, samt i de resterende vedtakene der nemnda velger og ikke vektlegge eller omtale foreldrenes opplevelser under tiltaket, tolker jeg det som at nemnda bruker sin makt til å fremheve og validere kunnskapen og perspektivet fra senteret. Mens foreldrenes opplevelser blir i større grad avfeid eller neglisjert.

Foucault (1995) hevder også at makt er knyttet til kunnskap og diskurser. Ifølge Foucault er en diskurs en sosial, historisk og kulturell betingelse som gjør at et narrativ blir ansett som akseptabelt. På denne måten kan en diskurs sette forventninger om hva et narrativ skal være og begrense hva det kan handle om. Dominerende diskurser i samfunnet, også kjent som masternarrativer, er noe som er gjenkjennelig for alle og kan ha stor innvirkning på hvordan vi oppfatter verden rundt oss (Hulqvist 2004). Ved å legge stor vekt på rapportene fra senteret, kan nemnda utøve makt ved å anerkjenne og forsterke den kunnskapen og diskursen som senteret representerer. Foreldrene kan dermed føle seg underlagt og mindreverdige i samarbeidet, da deres egne opplevelser og perspektiver ikke blir tilstrekkelig vurdert eller kritisk diskutert i vedtaket.

En mulig konsekvens av en slik type rettspraksis kan føre til en forsterkning av en hierarkisk dynamikk i samarbeidet og også svekke mulighetene for dialog. Dette vil igjen forme foreldrenes og barnevernets forventninger til det videre samarbeidet etter omsorgsovertagelsen.

³⁵ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2(FNV-2021-14-FTE),3(FNV-2020-217-FTF) og 5(FNV-2021-216-FRO).

³⁶ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA) og 3 (FNV-2020-217-FTF).

³⁷ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA) og 3 (FNV-2020-217-FTF).

Uavhengig om nemnda er enig eller uenig i foreldrenes reaksjoner og omtalelse av oppholdet, kan foreldrenes opplevelser på senteret påvirke forventinger til videre samarbeid. For å kunne vurdere samarbeidet, må foreldrenes opplevelser og omtalelser tas med i betraktningen i vurderingen av det nye samarbeidet, uten å bli avfeid.

Ut ifra funn fra min analyse fremkom det ikke noen opplysninger om foreldrene har fått oppfølging eller fått spørsmål om de ønsker oppfølging til håndteringen av opplevelser fra oppholdet på senteret. Samtidig viser forskning et stort behov for bedre oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertagelsen (Ellingsen, 2007; Olkowska & Aamodt, 2022; Feyling & Øfsti, 2023; Stang et al., 2023; Syrstad, 2020). Om foreldrene ikke har bearbeidet prosessen som førte til omsorgsovertagelsen, kan deres forventning til videre samarbeid inneha et svært utfordrende utgangspunkt. På andre siden viser NOU (2023:7) til at det ligger lite forventninger til innholdet i barnevernstjenestens prioriteringer når det gjelder oppfølging. Det påpekes også at barnevernstjenesten ikke har en lovfestet plikt til å følge opp barn og familier etter en tilbakeføring. Derfor kan dette føre til varierende grad av prioritering av oppfølgingen blant barnevernsansatte og barnevernsledere. Årsakene til dette kan være få og uklare forventninger, usikkerhet rundt oppgavene og mangel på ressurser som tid og bemanning (NOU,2023:7). Disse utfordringene samsvarer også med de utfordringene som ble avdekket i spørreundersøkelse blant norske barnevernsledere utført av SOS-barnebyer (2021), der det også ble etterlyst tydeligere retningslinjer og mer kompetanse om tilbakeføringsarbeidet i barnevernet.

Basert på diskusjonen vurderer jeg at nemnda i utvalgets vedtak har utelukket viktige vurderinger av foreldrenes og barnevernets forventinger til det nye samarbeidet. Barnevernets rolle og ansvar i nemndas omtalelse og vektlegges av veiledning og samvær, bør på bakgrunn av diskusjonen, bli bedre vurdert og belyst opp mot tidligere samarbeid. Det betyr imidlertid ikke å fjerne ansvaret for biologiske foreldres forventninger, holdninger, reaksjoner og handlinger, men at disse i større grad blir sett i sammenheng med tidligere opplevelser. Samarbeid fra tidligere tiltak bør derfor vurderes, og foreldrenes opplevelser bør bedre anerkjennes. Dette bør gjøres uavhengig om mangel i oppfølgingen skylder strukturelle utfordringer eller ikke. Om det så er strukturelle utfordringer i samarbeidet, er det viktig at nemnda belyser disse, da de påvirker samarbeidet og vurderinger av situasjoner. Min tolkning og analyser av nemndas omtalelse og vektlegging strider imot det nemndene selv mener om egen praksis, der de vurderer rettsikkerheten til å være tilfredsstillende (Fylkesnemndene for

barnevern og sosiale saker, 2021 og 2022). Neglisjering av biologiske foreldres tidligere opplevelser før omsorgsovertagelsen, lite opplysninger om oppfølgingsarbeidet etter omsorgsovertagelsen og mangler ved å belyse disse elementenes sammenheng med nåværende samarbeid mellom aktørene, kan ikke, etter mine vurderinger, bli sett på som en tilfredsstillende rettspraksis i norsk nemnd.

6.3. Samarbeidskulturer gjennom holdninger

I denne delen av diskusjonen blir samarbeidskulturene diskutert gjennom å belyse nemndas vektleggelse og omtalelse av aktørenes holdninger som har betydning for samarbeidet. Kapittel 5.2.2 «Betydningen av biologiske foreldres syn på omsorgsovertagelsen» er utgangspunktet for videre diskusjon. Som skissert i kapittel 5.2.2 fremkom foreldrenes holdning til omsorgsovertagelsen som en sentral faktor i vurderingen av samarbeidet mellom barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldrene³⁸. Holdninger handler om de grunnleggende oppfatningene, overbevisningene eller verdiene som aktøren har til samarbeidet. Den kan også påvirke hvordan aktøren nærmer seg samarbeidssituasjonen. Foreldrenes holdning til omsorgsovertakelsen kan derfor si noe om selve inngangen inn i samarbeidet etter omsorgsovertakelsen. Den kan også gi innvirkning på aktørenes engasjement, åpenhet og vilje til å samarbeide (Hartviksen & Kversøy, 2018). Vedtaket om tilbakeføring av omsorg er en skriftlig vurdering. Derfor blir det også i dette delkapittelet satt lys på vedtakets ordbruk og fagbegreper som er blitt skissert i kapittel 5.3.5 «Bruk av ord og fagbegreper som ikke blir redegjort for eller forklart i kontekst». Nemndas og barnevernets ordbruk kan gi et inntrykk av hvordan kommunikasjonen mellom barnevernet, nemnda og biologiske foreldre forløper. Ordbruk og fagbegreper i vedtaket kan si noe om barnevernets og nemndas holdninger til kommunikasjonen med andre aktører.

6.3.1 Nemndas vektlegges av biologiske foreldres holdning til omsorgsovertagelsen

I min analyse av vedtakene fremkom foreldrenes holdning til omsorgsovertagelsen som en sentral faktor i samarbeidet mellom barnevern, biologiske foreldre og fosterforeldre³⁹. Tidligere forskning viser også at grad av enighet om grunnlaget for omsorgsovertagelsene kan påvirke samarbeidet mellom aktørene etter en omsorgsovertagelse (Slettebø, 2009). I

³⁸ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO), 6 (FNV-2021-225-FNO), 7 (FNV-2022-122-FBV), og 8 (FNV-2022-162-FHS).

³⁹ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO), 6 (FNV-2021-225-FNO), 7 (FNV-2022-122-FBV), og 8 (FNV-2022-162-FHS).

resultater fra analysen kom foreldrenes holdning til omsorgsovertagelsen frem som noe nemnda vektla og brukte som et argument i vurderingen av tilbakeføringsspørsmålet⁴⁰. Den fikk direkte implikasjoner for hvordan det slo ut positivt og negativt når det gjelder tilbakeføring. I vedtaket der det fremkom enighet og erkjennelse fra biologiske foreldre om omsorgsovertagelsens alvorlighet (grunnlaget for omsorgsovertagelsen), brukte nemnda dette som et eksplisitt positivt argument i tilbakeføringsspørsmålet⁴¹.

På samme måte ble foreldrenes holdning til omsorgsovertagelsen brukt av nemnda i vedtak der det var sterk uenighet i omsorgsovertagelsen. Nemnda brukte det her som et negativt argument mot å ikke beslutte tilbakeføring⁴². Nemnda vektla det dermed som positivt i vedtak der foreldre hadde akseptert plasseringen, og negativt der foreldrene viste uenighet i plasseringen eller omsorgsovertagelsens grunnlag. Ut ifra min analyse ble både biologiske foreldres uenighet i materielle vilkår for omsorgsovertakelsens grunnlag og/eller hvordan barnevernstjenesten har handlet i møte med familien (det prosessuelle), vektlagt negativt av nemnda. Nemndas bruk av denne type argumentasjon kan være problematisk av flere grunner. For det første er det flere tidligere studier som viser at det kan oppleves svært utfordrende for foreldrene å miste omsorgen for barn. Studier viser at foreldrene kan kjenne på mye skam og skyld som sitter dypt (Ellingsen, 2007; Olkowska & Aamodt, 2022; Feyling & Øfsti, 2023). For det andre må reaksjoner fra foreldre og foreldrenes holdning til omsorgsovertagelsen få et bredere perspektiv (enn den nemndene viser ut ifra prosjektets funn) for at det kan brukes som et argument og vektlegges av nemnda.

Det å miste omsorgen for et barn kan oppleves svært belastende for foreldrene og derfor kan aksept av plasseringen være meget utfordrende (Ellingsen, 2007; Olkowska & Aamodt, 2022; Feyling & Øfsti, 2023). Funn fra min analyse viser at majoriteten av foreldrene var uenig i omsorgsovertagelsens grunnlag⁴³. I disse vedtakene kom det frem opplysninger om at flere av foreldrene var sinte og opplevde omsorgsovertagelsen som en «*urett mot dem*»⁴⁴ selv og familien. Nemnda vektla og argumenterte i disse vedtakene for at foreldrenes uenighet ble en

⁴⁰ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO), 6 (FNV-2021-225-FNO), 7 (FNV-2022-122-FBV), og 8 (FNV-2022-162-FHS).

⁴¹ Gjelder for vedtak 7, (FNV-2022-122-FBV).

⁴² Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

⁴³ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO), 6 (FNV-2021-225-FNO) og i vedtak 8 (FNV-2022-162-FHS) var mor er uenig og far er enig.

⁴⁴ Gjelder for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE).

faktor som vanskeliggjorde en tilbakeføring, fordi den viste at foreldrene manglet selvinnsikt i omsorgsevner og innsikt i barnets behov.

Ser vi dette i lys av forskningen til Olkowska og Aamodt (2022) blir det synliggjort at foreldre som har mistet omsorgen for barnet sitt opplevde en betydelig sorgreaksjon i tiden etter omsorgsovertagelsen. Forskningen viste at foreldre kan oppleve ulike former for sorg ved en omsorgsovertakelse og at denne skiller seg fra andre typer sorg. Den er «...*større enn noen annen sorg*...». Forskningen viser også at denne type sorg ofte blir ignorert, og oppleves som tabubelagt og illegitim. Foreldrene i studien opplevde sorgen kontinuerlig, og at den inkluderte både deres egen sorg og sorg på vegne av deres barn. I mange tilfeller ble ikke foreldrenes sorg bearbeidet eller behandlet på en adekvat måte (Olkowska & Aamodt, 2022). Funnene fra prosjektets analyse viser at barnevernstjenesten og nemnda viste liten forståelse eller rom for andre reaksjoner enn aksept av omsorgsovertagelsens grunnlag. Ved uenighet i dette grunnlaget ble det tolket slik hen at foreldrene manglet forståelse for barnets behov, fremfor det som forskning avdekker som en «normal» holdning (reaksjon) på en sorgprosess og som et skamfullt «tap» (Ellingsen, 2007; Olkowska & Aamodt, 2022; Feyling & Øfsti, 2023). Ved å bruke biologiske foreldres holdning som et argument i tilbakeføringsvurderingen, kan andre reaksjoner som skam og skyld knyttet til omsorgsovertakelsen bli oversett. Dette gjelder også andre negative følelser som kan forme og påvirke foreldrenes holdninger til omsorgsovertagelsens grunnlag.

Forskning viser også at prosessen etter omsorgsovertagelsen kan innebære naturlig motstand for aksept eller følelser som hindrer aksept for plasseringen av barnet (Olkowska & Aamodt, 2022; Skilbred & Moldestad, 2010; Feyling og Øfsti, 2023; Ellingsen, 2007). Foreldrene i prosjektets utvalgte vedtak har mistet omsorgen for et barn og plasseringen har skjedd ved tvang. Det kan derfor stilles spørsmål ved hvorfor det i funnene fra analysen blir forventet av både barnevernet og nemnda i sine vurderinger at aksept og tvang er forenelig. Jeg vil også stille spørsmål ved hvorfor funnene fra analysen viser at det å vise motstand til tvang er vurdert som negativt. Nemnda og barnevernet kunne valgt og vektlagt den sterke holdningen om uenighet i omsorgsovertagelsens grunnlag som en «naturlig» reaksjon på tvang. Biologiske foreldres uenighet i omsorgsovertagelsens grunnlag kunne også ha blitt tolket i positiv forstand av nemnda. Sterk uenighet i omsorgsovertagelsen kan uttrykke et sterkt ønske om å være med barnet sitt. Som igjen kan uttrykke foreldrenes omsorg og kjærlighet til barnet. Det kan også finnes andre grunner til at biologiske foreldre er uenig i

omsorgsovertagelsen. De kan for eksempel føle på et «press» gjennom ulike diskurser (Foucault 1995) fra samfunnet om å være uenig i omsorgsovertagelsen, fordi noe annet kunne blitt tolket som en mangel på kjærighet til barnet. I samfunnet kan det ligge flere typer forventninger om at foreldre skal vise motstand i en slik situasjon, for å bevise sin kjærighet ovenfor barna sine, men også ovenfor samfunnet. En aksept av omsorgsovertagelsen vil derfor oppleves vanskelig da det vil stride imot en slik type «press».

Det kan også argumenteres for at nemnda kan bruke biologiske foreldres holdning som et argument med tanke på vurderingen av biologiske foreldres forståelse av barnets behov. Eksempelvis finner Stang et al. (2023) at et av de viktigste fellestrekkene som kjennetegner gode samværsordninger, er at de biologiske foreldrene anerkjenner barnets behov i form av at de trenger å bo i fosterhjemmet en periode. I takt med dette, viste Stang et al. (2023) til at det ble meget betydningsfullt at biologiske foreldre ønsket å bidra til å hjelpe barnet til å tilpasse seg sin nye situasjon. Dette trenger likevel ikke direkte å bety at de biologiske foreldrene som har akseptert plasseringen ikke har vært eller til en viss grad fortsatt er uenig i omsorgsovertagelsens grunnlag. Det kan like gjerne uttrykke at samarbeidskulturen mellom de biologiske foreldrene, barnevernet og fosterforeldrene oppleves god, fremfor en fullstendig enighet i grunnlaget til omsorgsovertagelsen. Det kan også uttrykke at foreldre som har akseptert plasseringen har klart og bearbeide sorgen av å miste omsorgen.

Olkowska og Aamodt (2022) påpeker at barnevernsarbeidere som samarbeider med foreldre i situasjonen etter en omsorgsovertagelse i må være oppmerksomme på de følelsesmessige utfordringene en omsorgsovertakelse medfører. I lys av funn fra min analyse fremkommer ikke denne type tilnærming til uttrykk i utvalgets vedtak. Nemnda bruker biologiske foreldres holdning som et positivt og negativt argument med tanke på tilbakeføring og vurderingen av samarbeidet mellom aktørene. I tillegg trenger ikke enighet fra foreldrenes side nødvendigvis være reell, men foreldrene kan ha utelatt opplevelser. Forskning utført av Syrstad (2020) viser at foreldre som har mistet omsorgen for barnet har vansker med å åpne seg opp for barnevernet om utfordrende temaer i frykt for at det kunne bli brukt mot dem (Syrstad, 2020). Ut ifra min analyse kan nemndas vektleggelser og omtale av foreldrenes holdning til omsorgsovertagelsen forsterke en slik praksis. En praksis der det blir krevende å åpne opp for en dialog som kan forbedre samarbeidet rundt barnet uten at det blir brukt imot biologiske foreldre i spørsmålet om tilbakeføring.

Det vises til i forarbeidet til barnevernloven av 2018 (Prop. 169 L (2016-2017), s. 142) at foreldre skal behandles på en respektfull måte ved at barnevernet skal møte barn og foreldre med verdighet og opptre hensynsfullt og profesjonelt. Det innebærer at foreldrene må bli lyttet til og tatt på alvor. Olkowska og Aamodt (2022) viser til viktigheten av å gi foreldrene muligheten til å anerkjenne sorgen sin, ikke bare for seg selv, men også for å bli møtt med forståelse og støtte fra andre. Det gjelder også for nemnda i sine vurderinger av opplysninger. Ved at både barnevernstjenesten og nemnda anerkjenner og møter foreldrenes sorg, kan det føre til at biologiske foreldre kan føle seg mer forstått og anerkjent. Det kan igjen hjelpe dem til å støtte barnet sitt på en bedre måte – uavhengig av om barnet blir tilbakeført eller skal fortsette å bo i fosterhjem.

Ut ifra min analyse og ut ifra tidligere forskning, vurderer jeg at bruken av biologiske foreldres holdning til omsorgsovertagelsen ikke er et godt nok legitimert argument for å direkte begrunne svikt i forelderens omsorgsevner. Det kan heller ikke brukes som et eksplisitt argument for mangler ved foreldres selvinnsett og innsikt i barnets behov. Nemnda kan i stedet for dette bruke biologiske foreldres uenighet ved omsorgsovertagelsen som et element til å vurdere og reflektere over foreldrenes behov for veiledning og hjelp. Stang et al. (2023) viser at det over tid kan være mulig å oppnå en viss aksept for barnas plassering selv ved tidligere uenighet i omsorgsovertagelsen. Det er først etter en bearbeidelse av prosessen og konsekvensene som kan følge av en omsorgsovertagelse at det kan skapes bedre muligheter for å fokusere på samarbeidet med mål om å ivareta barnets behov. Ifølge Stang et al. (2023) er det viktig å ta hensyn til foreldrenes reaksjoner og ønsker når det oppstår uenigheter av denne typen. På denne måten legges det bedre til rette for et samarbeid mellom barnevernet, fosterforeldrene og foreldrene. Ved å implementere et godt samarbeid har man bedre forutsetninger for å legge til rette for barnets beste både under samværet og i det øvrige samarbeidet rundt barnet (Stang et al.2023).

6.3.2 Barnevernets holdning til samarbeidet og tilbakeføring

I min analyse finner jeg stor variasjon i hvor godt barnevernets holdning til samarbeidet og gjenforenings målsettingen fremtrer (utover generelle føringer fra lovverket) i prosjektets utvalgte vedtak. Gjennom lovverket stilles det blant annet krav og forventinger til at barnevernsarbeideren har en positiv holdning og plikt til å arbeide for gjenforening, samt at de må være realistiske i forhold til hva som er mulig å oppnå. Høyesterett har også bekreftet at

omsorgsovertakelse er et midlertidig tiltak, selv etter norsk rett jf HR-2020-661-S, HR-2020-662-S og HR-2020-663-S (NIM, 2020). I praksis betyr dette at dersom gjenforeningsspørsmålet ikke er oppgitt, vil målet for plasseringen alltid være at barnet skal bli tilbakeført (Gerds-Andresen et al., 2022). I analysen av utvalgets vedtak finner jeg til tross for dette mangler ved nemndas vektlegging og omtalelse av barnevernets holdning. Funn fra min analyse indikerer at i det eneste vedtaket der slutningen ble tilbakeføring, hadde barnevernet aktivt arbeidet mot en tilbakeføring tidlig etter omsorgsovertakelsen⁴⁵. Til sammenligning med resten av prosjektets vedtak, kom det mer utydelig frem hva barnevernets holdning og målsetting til samarbeidet med familiene var, utover det lovverket generelt uttrykker.

Betydningen av barnevernets holdning har blitt påpekt i forskning. Gerds-Andresen et al. (2022) viser gjennom internasjonal forskning at første steget for å muliggjøre en tilbakeføring, er at barnevernet selv har en positiv holdning til selve prosessen etter en omsorgsovertagelse. På andre siden viste også denne forskningen at saksbehandlers holdninger og arbeidskapasitet kan være en faktor som hindrer muligheter for tilbakeføring. Hvilke handlingsmuligheter barnevernsarbeideren har, kan dermed påvirke holdninger til oppfølging og prioriteringen av arbeidet med biologiske foreldre etter en omsorgsovertagelse. Slettebø (2008) har også vist gjennom sin forskning at samarbeid mellom biologiske foreldre og barnevernet var mulig å oppnå, selv der det var stor uenighet om barnevernsfaglige vurderinger. En forutsetning var at det ble prioritert i form av tid, nødvendig oppfølging og ressursbruk av barnevernet. I kontrast til dette behovet påpeker samtidig NOU (2023:7) at det i praksis kan være utfordringer knyttet til å gi tilstrekkelig støtte og hjelp til både barn og foreldre i forbindelse med gjennomføringen av samvær. NOU (2023:7) viser at handlingsrommet til barnevernsarbeideren kan være begrenset i form av tid og ressurser (handling), som igjen kan påvirke barnevernsarbeiderens holdning.

EMD-dommene mot Norge og norsk lovverk stiller også føringer for at barnevernet skal ha en holdning om å genuint forsøke fra sin side å oppnå et godt samarbeid med foreldrene jf. Strand Lobben. Samtidig understreker også EMD at det ikke kan kreves eller forventes endeløse forsøk på å få til samvær eller annet samarbeid jf. Gnahoré v. Frankrike (40031/98) avsnitt 63 (NIM 2020). I praksis viser forskning at denne type samarbeid ofte blir nedprioritert,

⁴⁵ Gjelder for vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV).

både på grunnlag av manglende kunnskap og for lite ressurser (SOS-barnebyer, 2021; Slettebø, 2008; NOU 2023:7). I Slettebøs (2008) forskning beskrev barnevernsarbeiderne en praksis etter omsorgsovertagelsen der oppmerksomheten hovedsakelig ble rettet mot barnet og dets tilpasning til den nye familien, og at biologiske foreldres behov ofte ble oversett. I praksis avtar kontakten med biologiske foreldre etter omsorgsovertagelsen, og foreldrene blir sjelden fulgt opp med omsorg og tilbud om hjelp. Ansatte i forskningen mente foreldrene hadde store behov for noen som kunne lytte til dem i en slik krisesituasjon. Samtidig utalte en ansatt at den eneste muligheten biologiske foreldre har for å få barnevernet til å lytte er ved å fremme klage (Slettebø, 2008). Slettebø (2008) viser gjennom sin forskning til en kompleksitet i relasjonene mellom de sentrale aktørene, der barnevernet og fosterhjemmets kontakt blir prioritert, naturlig nok fordi det er der barnet er. Det er samtidig et paradoks at kontakten mellom biologiske foreldre og barnevernet avtar, da biologiske foreldres behov for å bli lyttet til muligens er større enn noen gang.

Funn fra analysen viser at nemnda vurderer samarbeid med andre instanser som avgjørende for å muliggjøre tilbakeføring⁴⁶. Det betyr at barnevernstjenesten bør inneha både en holdning om tilbakeføring, samt aktivt samarbeide med andre relevante instanser når det er nødvendig. Samtidig bør det tverrfaglige samarbeidet fungere godt (NIM 2020). Basert på diskusjonen viser forskning og resultatet fra min analyse at barnevernets holdning til samarbeidet og tilbakeføringsarbeidet er sentral for å muliggjøre en tilbakeføring eller vurdere samarbeidet. Likevel finner jeg lite eller ingen vurderinger av nemnda rundt barnevernets rolle og holdning i vurderingene av tilbakeføringsspørsmålet eller i vurderingen av samarbeide. Det fremkommer heller ikke diskusjon rundt tiltak eller mulige mangler ved oppfølging. Dette til tross for at forskning viser store utfordringer ved ivaretagelsen av biologiske foreldre etter en omsorgsovertagelse. Barnevernets holdning og rolle bør fremtre mer tydelig i vurderingene nemnda gjør av samarbeidet, samværet og tilbakeføringsarbeidet, for at det kan vurderes som tilstrekkelig rettspraksis.

6.3.3 Barnevernets og nemndas holdninger gjennom ordbruk

Begreper som blir brukt i dokumenter (vedtak), må ikke tas for gitt. Innholdet, betydningen og forståelsen av begrep kan endres og påvirkes blant annet av ny kunnskap, politiske og sosiale føringer. Begrepet og ordvalg dreier seg om definisjonsmakt (Ask & Eide, 2018). Det

⁴⁶ Gjelder for vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV).

å bli bevisst på hvilken makt som ligger i handlingene bak ordbruk og ordvalg, blir en sentral faktor som kan påvirke samarbeid med aktørene i tilbakeføringssaker. Etter en omsorgsovertagelse er det viktig for rettsikkerheten til biologiske foreldre, barnet, samt fosterforeldrene at omsorgsovertagelsens grunnlag og vurderinger som er knyttet til denne er konkretisert og forståelig. I nemndas vedtak skal det fremkomme tydelig hvilket grunnlag som utgjør slutningen for vedtaket. En mangel på konkretisering av vurderinger kan føre til at vedtaket virker uklart i sine vurderinger, samt at det blir utfordrende å skjønne hva som utgjør endringsarbeidet som er forventet mot at en tilbakeføring skal være mulig. Resultatet fra analysen som blir skissert i kapittel 5.3.5 «Bruk av ord og fagbegrep som ikke blir redegjort for eller forklart i kontekst» og kapittel 5.3.6 «Mangel på konkretisering av vurdering» blir derfor utgangspunktet for videre diskusjon. Ordbruk og fagbegreper i vedtaket kan si noe om barnevernets og nemndas holdninger i kommunikasjonen med sentrale aktører.

I flere av utvalgets vedtak ble vurdering av foreldrenes «mentaliseringsevne» fremtredene⁴⁷. Felles for bruken av begrepet i vedtakene er en mangel på fremvisning av hvilke konkrete vurderinger som har blitt gjort i forkant av bruken og vurderingene som ligger bak begrepet. Det mangler også konkrete forklaringer på hva som menes med begrepet. Per Lorentzen (2019) utforsker i sin bok «*Mentalisering og barnevernet - en kritisk drøfting*», viktigheten av å ha en kritisk tilnærming til bruken av mentalisering som begrep. Lorentzen (2019) viser til at mentalisering er ett av flere fagbegrep som har fått solid forfeste i barnevernet. Det kommer også til syne flere ganger i prosjektets vedtak. I et av vedtakene ble begrepet bruk seks ganger⁴⁸. Lorentzen (2019, s.16) viser til at standarddefinisjonen av mentalisering er «*evnen til å se seg selv utenfra, og å se andre innenfra*». Samtidig peker han på at begrepet har endret og utviklet seg siden tidlig 2000-tallet. Hans inntrykk av begrepets definisjon er at begrepet både blir forklart og anvendt ulikt fra fagbok til fagbok.

Lorentzen (2019, s.16) hevder begrepet etter hvert har endt opp med å romme så mangt, at en kritisk drøfting av begrepet blir nesten som å «*skyte på bevegelig blink*». Felles forståelse og god kommunikasjon er viktig i et samarbeid, og bruk av fagbegreper og ord er avgjørende for dette. Vedtakets og dens begrepsbruk blir ikke bare et skriftlig møte i seg selv, men kan også reflektere barnevernets mønster i ordbruk og fagspråk i praksis. Ved bruk av et så omdiskutert fagbegrep som mentalisering i vurderinger, kan det igjen føre til ytterligere avstand mellom

⁴⁷ Det gjelder for vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF), 4 (FNV-2021-203-FNO) og 5 (FNV-2021-216-FRO).

⁴⁸ Gjelder for vedtak 5 (FNV-2021-216-FRO).

biologiske foreldre og barnevernet. Nemnda har også i utvalgets vedtak brukt begrepet ukritisk til å legitimere argumentasjon. I nemndas vurdering fremtrer det slik: «*Hun har begrensninger mht. mentalisering og har vist lite sensitivitet i samspillet med A.*»⁴⁹ Hva som menes med denne vurderingen, fremtrer ikke i vedtaket. I samarbeidet med barnevernstjenesten og spesielt hva gjelder innholdet i vedtak forstås det som om at om at foreldrene må ha en akademisk forståelse av ulike begreper.

Valg av ord hos barnevernet som gjengis i nemndas vedtak og nemndas egen ordbruk kan oppleves som en barriere for mange av de involverte. Barnevernstjenestens ordbruk og fagspråk er et tema som lenge har vært oppe for diskusjon. Barnevernpanelet (2011) viste til at mye av ordbruken i barnevernet bidrar til å skape avstand, motsetninger og stigmatisering, ifølge mange unge og foreldre. Det gjaldt spesielt for barn, unge og foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn. Feyling og Øfsti (2023) viser også til at hvordan man møter familien, i form av ordvalg, kan få stor betydning. Feyling og Øfsti (2023) presiserer gjennom deres resultater fra forskning at ordlegging er en viktig faktor i det direkte møte mellom foreldre og barnevernet, samt på et overordnet samfunnsnivå.

«Toleransevindu» var et annet begrep som blir brukt flere ganger i et vedtak⁵⁰. I vedtaket mangler det en forklaring av begrepets betydning. Barnevernstjenesten bruker det også i sammenheng med at de ønsker fratakelse av samværsretten: «*Konsekvensene ved en bortføring vil være alvorlige, ettersom barnet da vil bli utsatt for omsorgssvikt ved å være sammen med foreldrene, som da vil være under stress og utenfor sitt toleransevindu.*» I utdraget vises at det blir omsorgssvikt fordi foreldrene vil være under stress og utenfor sitt toleransevindu. Hva som menes med toleransevindu fremtrer ikke i vedtaket, noe som viser at det blir forventet av biologiske foreldre at de bør ha kunnskap om begrepet eller tilegne seg dette. I utdraget vises det til at stress vurderes som en utløsende faktor for å være «utenfor sitt toleransevindu», men hvilke konsekvenser vil det få å være utenfor toleransevinduet? Hvis det stilles krav om teoretisk kunnskap for å forstå vurderinger, vil det kunne bidra til å skape enda mer avstand og maktforskjeller i samspillet mellom aktørene. I tillegg fremgår det i flere av utvalgets vedtak mangler på tilgang til vurderingene som danner grunnlaget for mye av argumentasjonen i vedtakene. Eksempelvis kommer det frem i nemndas vurdering i vedtak «*Barnevernkonsulent D opplever at A reagerer på mors invaderende stil med subtile stress-*

⁴⁹ Gjelder for vedtak 5 (FNV-2021-216-FRO).

⁵⁰ Gjelder for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE).

signaler som å bli frakoblet og overdrevent tilpasset.»⁵¹. Hva som menes med utdraget og hvilke vurderinger som ligger bak vurderingen fremtrer ikke. Andersland (2022) påpeker at kravene til rettsikkerhet inkluderer adgang til kontradiksjon. Andersland (2022, s. 38) hevder at «Adgangen til kontradiksjon innebærer at partene skal ha mulighet til å fremlegge andre opplysninger eller bestride alvorlige og kritiske påstander som fremsettes av barnevernet eller andre aktører». Det betyr at ved mangel på tilstrekkelig opplyste vurderinger, minskes eller uteblir adgangen til kontradiksjon.

Mangel på åpenhet kan føre til mistanke om skjevheter eller skjulte agendaer, og samarbeidet kan undergraves. Uten en tilstrekkelig forståelse av vurderingen kan det være vanskelig å forstå eller akseptere begrunnelsen bak en beslutning. Mangel på forståelse kan føre til misforståelser mellom aktører og øke spenninger, og kommunikasjon kan bli utfordrende. Forskning utført av Syrstad (2020) viser at biologiske foreldre opplevde det utfordrende å forstå omsorgsovertagelsens grunnlag i samarbeidet med barnevernet etter omsorgsovertagelsen. De opplevde det som krevende å samarbeide med barnevernet fordi de opplevde å være i en avmaktsposisjon. Det førte til at de biologiske foreldrene fulgte barnevernet instruksjoner, uten å forstå de selv. Tilgang til vurderinger er derfor også svært viktig for å både gi mulighet for faglig diskusjon, læring og forståelse.

Oppnåelse av felles forståelse i samarbeid og endringsarbeidet i alle faser av barnevernsarbeidet er viktig for både barnevernet, nemnda, biologiske foreldre og fosterforeldre. Ved bruk av fagbegrep, som ikke blir forklart, vil det bli vanskelig å forstå vurderingen, og utfordrende å skape diskusjon og dialog mellom aktørene. Fagbegrepene skal i utgangspunktet være et nyttig verktøy for å sett ord på komplekse prosesser og brukes til å bedre forstå kompleksiteten (Ask & Eide, 2018).

For å sikre rettsikkerheten og opplevelsen av rettferdig behandling for alle berørte parter i barnevernssaker, er det viktig å ivareta visse krav og prinsipper. Det er sentralt å ivareta rettsikkerheten og at de berørte parter (uansett utfall) opplever å bli rettferdig behandlet, jf. EMD artikkel 6 (Andersland, 2022). Fagbegrepene kan derfor ikke brukes til å legitimere vurderinger fordi vi har kunnskap om dem, de må bli underbygd av argumentasjon på lik linje med andre vurderinger. Jeg vurderer også at begrepene må forklares på en enkel måte slik at

⁵¹ Gjelder for 1 (FNV-2020-198-FOA).

alle partene (herunder biologiske foreldre), får bedre forutsetninger for å forstå vurderingen. Spesielt må det bli presisert hva den enkelte saksbehandler har lagt i begreper som kan ha flere definisjoner ut ifra hvem som vurderer, jf. mentaliteringsevner. Ut ifra forskning og funn fra min analyse er det svært bekymringsfullt at nemnda og barnevernet bruker vurderinger og fagbegrep uten å sette de i kontekst. I tillegg gjør mangler ved tilgang til tankeprosesser bak vurderingene det vanskelig å argumentere imot eller forstå vurderingene. Nemnda og barnevernet må møte aktørene på en måte som åpner for dialog, forståelse og samarbeid. Det betyr at aktørene i samarbeidet må « snakke samme språk » og oppnå felles forståelse. Felles forståelse må ikke bli forvekslet med enighet.

6.4 Samarbeidskulturer gjennom relasjoner og handling

I denne delen diskuteres funnene som ble presentert i kapittel 5.3 «Del 2: Elementer i samarbeidet i tiden mellom omsorgsovertakelsen og tilbakeføringssaken». I lys av funn og tidligere forskning vil det bli diskutert hvordan nemnda omtaler og vektlegger ulike handlinger og reaksjoner i de forskjellige samarbeidskulturene. Handlingene omfatter kommunikasjon, samarbeidsinnsats, ansvarsfordeling og oppfølging av avtaler (Hartviksen & Kversøy, 2018). I min analyse av utvalgets vedtak kom det til syne ulike typer reaksjoner fra biologiske foreldre, fosterforeldre og barnevernet. Reaksjoner er de følelsesmessige eller atferdsmessige reaksjonene som oppstår som respons på andres handlinger eller til situasjonen generelt. Reaksjoner kan variere fra positiv støtte og oppmuntring til negativ konflikt eller misnøye (Hartviksen & Kversøy, 2018). Derfor bli det i denne delen også diskutert hvordan nemnda omtaler og vektlegger reaksjoner fra aktørene, da reaksjoner er en del av det som utgjør samarbeidskulturene mellom aktørene.

6.4.1 Biologiske forelderens reaksjoner og handlinger i samarbeidskulturene

I saker om tilbakeføring blir nemndas omtalelse og vektlegging av foreldrenes reaksjoner og handlinger sentrale elementer for vurderingen av tilbakeføringsspørsmålet og samarbeidet mellom de sentrale aktørene. Funn fra min analyse som skisseres i kapittel 5.3.2 «Ved utfordringer i samarbeidet, legges det mer ansvar på biologiske foreldre», kommer det til uttrykk flere utfordringer gjennom reaksjoner og handlinger i relasjonen mellom barnevernstjenesten og biologiske foreldre⁵². Det ble blant annet trukket frem mangel på foreldrenes vilje til å gjennomføre veiledning, som igjen har resultert i lite endring i

⁵² Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

foreldrenes omsorgsevner. Nemnda har i disse vedtakene vektlagt barnevernstjenestens vurderinger av foreldrene, fremfor det foreldrene selv fremlegger. Nemnda har også i flere vedtak trukket frem rapporter fra barn- og familiesenter, der foreldrene oppleves som lite «veiledbare». Et gjennomgående funn i vedtak der det fremkommer flere utfordringer i samarbeidet mellom biologiske foreldre og barnevernet, er at ansvaret for å forbedre samarbeidssituasjonen blir pålagt de biologiske foreldrene. Desto større utfordringer som framkom i samarbeidet, desto større ansvar ble pålagt foreldrene.

I utvalgets vedtak der det fremkom store samarbeidsutfordringer mellom biologiske foreldre og barnevernet⁵³ kunne nemnda vurdert biologiske foreldres mangel på vilje til samarbeid som en reaksjon på enten deres holdninger, forutsetninger, forventinger eller motstand mot endringer i omsorgspraksis. De kunne også ha tolket det som en reaksjon på tidligere erfaringer eller barrierer som hindrer foreldrene i å ta imot og implementere veiledningselementene i praksis. Feyling og Øfsti (2023) viser at en omsorgsovertagelse i seg selv gir et signal til foreldrene om at de ikke har klart å oppfylle sin foreldrerolle, og det kan oppleves som en stor belastning. Foreldre som har blitt fratatt omsorgen, ufrivillig, kan reagere på ulike måter, inkludert avvisning av barnevernet og deres begrunnelse for overtagelsen av omsorgen (Feyling & Øfsti, 2023). Forskningen til Feyling og Øfsti (2023) indikerer også at samarbeidet mellom foreldrene og barnevernstjenesten blir påvirket av foreldrenes opplevelse av traumer og skam. I lys av dette er det forståelig at foreldrene, med den opplevelsen de kan ha av seg selv som foreldre og rundt fosterhjems plasseringen, ikke nødvendigvis handler og reagerer med raushet, anerkjennelse og vilje til samarbeid.

Andre typer av samarbeidsutfordringer som kom frem i vedtakene var trusler og truende atferd i samarbeidsrelasjonen mellom foreldre og barnevernet⁵⁴. Dette vedtaket er gjennomgående preget av store og eksplisitte samarbeidsutfordringer. I samarbeidet med barnevernstjenesten har en far oppført seg truende mot flere barnevernsansatte, og i ett tilfelle har en ansatt fått voldsalarm etter at far hadde kontaktet personer i hennes nettverk for å finne ut hvor hun bodde. Om videre samarbeid vurderer nemnda det slik at foreldrene selv må forme seg etter det samarbeidet barnevernet setter, isteden for at samarbeid kan formes i samsvar med foreldrene og barnevernet. Nemndas vurdering uttrykker at ansvaret for forbedring av samarbeidet legges til foreldrene, som ut ifra opplysninger i vedtaket allerede

⁵³ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

⁵⁴ Gjelder for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE).

har en rekke omfattende utfordringer. Selv om plikten til samarbeid ikke er absolutt, skal barnevernet likevel aktivt strebe etter samarbeid i alle saker (Prop. 133 L, (2020–2021)). Om barnevernet har strebet etter samarbeid si denne saken, bør det komme tydeligere frem i vedtaket. Det fremkom blant annet ikke opplysninger om de biologiske foreldrene og da særlig om far har fått oppfølging etter omsorgsovertagelsen.

Trusler og truende atferd fra biologiske foreldre er alvorlige handlinger, der ansvaret for handlingen ligge hos de som utfører den (her biologisk far). Likevel kunne nemnda valgt og omtalt og vektlagt atferden som også en sterk reaksjon og deretter handling, på en svært krevende situasjon. Familien opplever at barnevernet har kidnappet barnet deres, mens barnevernet ikke støtter dette synet⁵⁵. Uavhengig av faktum i saken er opplevelsene foreldrene beskriver meget vanskelig, da den er deres opplevelse og «sannhet» i saken. Selv om ansvaret for handlingene ligger hos foreldrene, kan handlingene (trusler og truende atferd) tolkes som et uttrykk for maktesløshet. Nemnda har uttrykt av foreldre må vise mer samarbeidsvilje med foreldrene, hvis ikke kan de miste samværsretten. Ser vi dette i sammenheng med forskning fra Feyling og Øfsti (2023) fremhever de at foreldrenes emosjonelle reaksjoner i første omgang kan oppfattes som en hindring og utfordring for samarbeidet med barnevernet. De understreker at foreldres reaksjoner etter en omsorgsovertagelse kan forstås som komplekse emosjonelle responser og forsvarsrelaterte mestringsstrategier i en truet situasjon. Ved bruk av et slik perspektiv i vurderingen av biologiske foreldres reaksjoner og handlinger kunne nemnda vurdert og omtalt situasjonen annerledes. Det å legge mer ansvar på foreldrene kan i praksis gjøre foreldrenes situasjon enda mer utfordrende. Jeg setter dermed spørsmål rundt om denne ansvarsfordelingen faktisk vil kunne bedre samarbeidskulturen mellom foreldrene og barnevernet i praksis.

I forskning av Skilbred og Moldestad (2010) forteller biologiske foreldre om opplevelser som at barnevernet forventet at de skulle handle rasjonelt etter en omsorgsovertagelse, til tross for at de befant seg i en situasjon preget av desperasjon, skyldfølelse og maktesløshet. Disse foreldrene opplevde at deres reaksjoner og handlinger, som inkluderte eskalering av rusbruk og aggresjon rettet mot barneverntjenesten, i større grad ble tolket som en bekreftelse på at omsorgsovertakelsen var en riktig beslutning, i stedet for å bli ansett som irrasjonelle handlinger i en krisesituasjon (Skilbred & Moldestad, 2010). Slik jeg vurderer det gjenspeiles

⁵⁵ Gjelder for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE).

også denne forventingen om rasjonelle handlinger og reaksjoner i både barnevernets og nemnda sine vurderinger i vedtak der det blir vist til samarbeidsutfordringer mellom aktørene og biologiske foreldre⁵⁶.

Eksempelvis bruker både nemnda og barnevernet det som et negativt argument i tilbakeføringsprøvmålet når biologiske foreldre tidligere har takket nei til hjelpetiltak⁵⁷. I et av disse vedtakene⁵⁸ viser barnevernstjenesten til at foreldrene, særlig far, viser en mistillit til barnevernstjenesten og at foreldrene har takket nei til veiledning helt fram til krav om tilbakeføring ble framsatt. Foreldrene trekker samtidig frem oppholdet på barn- og familiesenter som en svært vanskelig tid. Bruken av mistillit og foreldrenes tidligere avslag på hjelpetiltak som en eksplisitt negativ argumentasjon i vedtaket, vurderer jeg utafra forskning og funn fra analysen til å være problematisk. Basert på dette og overnevnte vurderer jeg det slik at det er svært viktig med anerkjennelse av flere reaksjoner fra biologiske foreldre i vedtakene. Samt at nemnda bør vise en bredere forståelse av dette i sine vurderinger av biologiske foreldres reaksjoner og handlinger i samarbeidskulturene. Det gjelder også i samarbeidskulturen mellom biologiske foreldre og fosterforeldrene, da et dårlig samarbeidsklima mellom biologiske foreldre og barnevernet kan ha innvirkning på hverandre jf. kompleksitetsteori.

6.4.2 Fosterforeldres reaksjoner og handlinger i samarbeidskulturene

I denne delen blir det diskutert hvordan nemnda forholder seg til opplysninger om samarbeid gjennom reaksjoner og handlinger mellom biologiske foreldre og fosterforeldre. Funn som er presentert fra kapittel 6.3.4 «Fosterhjemmet fikk stor betydning for samarbeidskulturen» anvendes i denne sammenheng. Som skissert fremkommer det stor variasjon i hvordan samarbeidet mellom biologiske foreldre og fosterforeldre blir vektlagt og diskutert av nemnda. Samlet sett viste analysen fra utvalgets vedtak at fosterhjemmet fikk stor betydning for samarbeidskulturen mellom biologiske foreldre, fosterforeldre og barnevernet. Nemnda omtalte og vektla samarbeidet mellom fosterforeldre og biologiske foreldre som en sentral faktor i flere av utvalgets vedtak⁵⁹. I disse vedtakene blir det gitt uttrykk for at samarbeidet anses som en betydningsfull indikator for barnets trivsel og utvikling, selv i

⁵⁶ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

⁵⁷ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

⁵⁸ Gjelder for vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO).

⁵⁹ Gjelder for: Vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF), 6 (FNV-2021-225-FNO) og 7 (FNV-2022-122-FBV).

vedtak der slutningene ikke ble tilbakeføring. I utvalgets vedtak⁶⁰ der slutningen ble tilbakeføring blir det spesifikt fremhevet at samarbeidet mellom fosterforeldrene og biologiske foreldrene er god. Her vektlegger nemnda at alle involverte parter, inkludert besteforeldrene (fosterforeldrene), er enige om at tilbakeføring til biologiske foreldre er det beste for barnet. Dette antyder at nemnda ser på et positivt samarbeidsklima og enighet blant partene som avgjørende faktorer for tilbakeføring. Det må merkes at nemnda ikke viser til vurderinger rundt nøytraliteten til fosterforeldrene i fremleggelsen av opplysninger og vurderinger i vedtaket.

I flere av utvalgets vedtak⁶¹ bruker nemnda samarbeidet mellom biologiske foreldre og fosterforeldrene som et eksplisitt positivt argument i vurderingen av tilbakeføring. Forskning av Stang et al. (2023) har avdekket at et av de viktigste kjennetegn i de sakene der samværene fungerer godt for barnet er at det eksisterer et godt samarbeid mellom de voksne som er involverte, inkludert fosterforeldre, barnevern og biologiske foreldre. Det kan derfor argumenteres for at nemnda kan omtale og vektlegge samarbeidet på denne måten. Likevel kan det diskuteres om nemndas vektlegges av samarbeidet kan bli for smal sett opp mot forskning og ved utfordringer i samarbeidet.

I ett av utvalgets vedtak vektlegger nemnda noen utfordringer i samarbeidet mellom foreldrene og fosterforeldrene, selv om samarbeidet generelt blir vurdert som adekvat⁶². Nemnda vurderer det som svært viktig at barnevernstjenesten aktivt veileder foreldrene i å forstå barnets primære behov ved konflikt med fosterhjemmet. Dette kan indikere at nemnda ser på god veiledning som et viktig verktøy for å styrke samarbeidet mellom foreldrene og fosterforeldrene. Samtidig finner jeg ingen diskusjon rundt fosterhjemmets nøytralitet. Som forskning av Stang. et al (2023) viser til kan fosterforeldre også ha behov for å håndtere tilværelsen som foreldre, i tillegg til samarbeid med biologiske foreldre. Stang. et al (2023) viser til at fosterforeldre også kan motsette seg samvær. Det kan blant annet skyldes at de har andre forventninger til plasseringen av barna enn det som er blitt realiteten. På den andre siden vil det være naturlig at fosterforeldrene kan ønske redusert samvær eller kontakt med biologiske foreldre, siden det er de som vil få barnas reaksjoner før og etter samværet. Forskning av Stang. et al (2023) viser at de vanligste formene for reaksjon før samvær er uro,

⁶⁰ Gjelder for: Vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV).

⁶¹ Gjelder for: Vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF), 6 (FNV-2021-225-FNO) og 7 (FNV-2022-122-FBV).

⁶² Gjelder for: Vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF).

uavhengig av barnets alder. Samt at de mest gjengående reaksjonene for barn fra null til seks år etter samvær, var uttrykk for trøtthet og slitenhet. Alviks (2021) analyse av nemndvedtak viste samme type funn. Reaksjonene som trøtt, sliten og urolig var de vanligste begrunnelsene i vedtakene Alvik undersøkte. Stang et al. (2023) fant også funn i sin forskning som tydet på at barn under seks år var ekstra kontaktsøkende etter samvær. Effekten av samværene kan dermed være en del av bekymringen fosterforeldre har og dermed en av grunnene til ønske om endringer i samværsordningen (Stang et al, 2023). Dermed kan det bli problematisk å vektlegge utfordringer ved samværet kun til å omhandle mangler ved biologiske foreldres omsorgsevner til å se barnets behov, da forskning også viser at fosterforeldrene kan motsi samvær eller ha et ønske om redusert samvær.

Funn fra analysen viser at i et av utvalgets vedtak⁶³ var det fosterforeldrene som fungerte som tilsynsførere under samvær. I saker som omhandler tilbakeføring kan informasjon, vurderinger og samarbeidet mellom tilsynsfører og foreldrene utgjøre en sentral del av avgjørelsesgrunnlaget ved behandling av saker i nemnda (NOU, 2023:7). Det foreligger lite kunnskap om utøvelsen av tilsyn ved samvær. Tilsynsfører skal trygge barnet og vurdere om eventuelt samvær må avbrytes (NOU, 2023:7). I tillegg til dette var barnet i utvalgets vedtak⁶⁴ plassert hos slekt, farfar og hans samboer (fosterforeldrene) noe som kan gjøre sammenhengen mellom fosterhjemmet og tilsynsfører under samvær ytterligere komplisert. I vedtaket har nemnda vektlagt samværsrapportene i sin vurdering. Nemnda vektlegger også fosterhjemmets rolle, uttalelser og atferd som noe nøytralt og at deres vurderinger er godt legitimerte. I vedtaket kommer det frem at fosterforeldrene har gitt uttrykk for at de mener det vil være en «katastrofe» for barnet å måtte flytte, uavhengig av hvem det eventuelt skulle flytte til. Gjennomgående i de andre vedtakene har nemndene vurdert viktigheten av at biologiske foreldre positivt omtaler og samarbeider med fosterhjemmet. I gjeldene vedtak diskuterer derimot ikke nemnda viktigheten av hvordan fosterforeldrene samarbeider og omtaler de biologiske foreldrene. Slik jeg vurderer det omtaler fosterforeldrene biologiske foreldrene i negativ forstand, samtidig som de blir vurdert av nemnda og barnevernet som objektive informanter, i tillegg til å være fosterforeldre.

Sett i sammenheng med kompleksitetsteori av Rittel og Webber (1973), kan nemndas vurdering av fosterforeldrenes handlinger og reaksjoner bli for enkelt beskrevet. Samarbeidet

⁶³ Gjelder for: vedtak 8 (FNV-2022-162-FHS).

⁶⁴ Gjelder for: vedtak 8 (FNV-2022-162-FHS).

kan ikke vurderes som noe «rent teknisk» eller komplisert, men vurderes gjennom kompleksiteten i relasjonene og situasjonen. Det finnes ikke kun gode og dårlige samarbeid, og et «godt samarbeid» trenger ikke å bestå av kun enighet eller forståelse. Fosterforeldrenes handlinger og reaksjoner må også ses i sammenheng med forventinger til samarbeidet. Forskning av Stang et al. (2023, s. 214) viser at fosterforeldre kan ha sterke forventinger om langvarige relasjoner med barna. Majoriteten av fosterforeldrene i forskningen (80%) ønsket at barna skulle vokse opp hos dem og forbli hos dem selv etter fylte 18 år. Til tross for dette kan fosterforeldre ønske et godt samarbeid med biologiske foreldre, selv om forskning indikerer at fosterforeldre kan ha en sterk forventning om langvarig relasjon med barnet. Samtidig kan det tenkes at fosterhjemmet reaksjoner og handlinger bli påvirket av denne forventingen, enten ubevisst eller bevisst i samarbeidet med biologiske foreldre. Fosterforeldrenes forventninger kan derfor også påvirke deres «objektivitet» og dermed deres omtalelse av biologiske foreldre til barnevernet og nemnda.

Forskningen til Slettebø (2008) viser de biologiske foreldrenes ulike typer konflikter som kan oppstå i samarbeidet med fosterforeldrene. Konfliktene kunne omhandle uenighet om barneoppdragelse, manglende informasjon og samarbeid, samt utfordringer knyttet til samværsordninger. I tillegg følte de biologiske foreldrene seg usikre i sin rolle som foreldre når barna bodde utenfor hjemmet, og de hadde ikke fått tilbud om veiledning om hvordan de skulle utøve foreldreskapet i denne situasjonen. NOU (2023:7) viser til store behov for økt oppfølging og veiledning til biologiske foreldre for å sikre gode samvær. I lys av dette kan nemndas vurdering av samarbeidet mellom fosterforeldre og biologiske foreldre bli sett på som en forenkling av virkeligheten. Nemndas fokus på et godt samarbeid og enighet mellom partene kan overse de reelle utfordringene og konfliktene som foreldrene kan oppleve.

Dermed kan det være en uoverensstemmelse mellom nemndas vurdering av samarbeidet og foreldrenes reelle opplevelser. Nemnda fokuserer på betydningen av samarbeidet og enighet, mens foreldrene blant annet i Slettebøs (2008) forskning beskriver en mer kompleks virkelighet preget av usikkerhet, manglende veiledning og mistillit. Nemnda bør derfor ta hensyn til tidligere forskning for å få en mer nyansert forståelse av handling og reaksjoner i vurderingen av samarbeidet mellom fosterforeldre og biologiske foreldre. Det kan også være problematisk å vurdere fosterforelders reaksjoner og handlinger som noe objektiv. Som forskningen til Stang et al. (2023) påpeker kan fosterforeldre blant annet ha flere motiver mot å redusere samvær.

6.4.3 Barnevernets handling og relasjoner

I denne delen blir det diskutert hvordan nemnda vektlegger og omtaler reaksjoner og handlinger fra barnevernet i samarbeidet med biologiske foreldre og fosterforeldre. Funn som blir vist til i denne delen er hentet fra kapittel 5.3 «Del 2: Elementer i samarbeidet i tiden mellom omsorgsovertakelsen og tilbakeføringssaken». Gjennomgående i utvalgets vedtak vektla og omtalte nemnda i liten grad barnevernets rolle og ansvar gjennom handlinger og reaksjoner. Likevel vil jeg i denne delen trekke frem flere eksempler fra analysen der nemnda har eller kunne ha vektlagt barnevernets rolle i handlinger som barnevernet selv utfører eller er involvert i.

I utvalgets vedtak der slutningen ble tilbakeføring⁶⁵ ble samarbeidet mellom alle de sentrale aktørene (fosterforeldre, biologiske foreldre og barnevernet) trukket frem som en av de viktigste faktorene og forutsetning i prosessen mot tilbakeføringen. I vedtaket fremkom det at tverrfaglig samarbeidet med flere instanser som DPS i forhold til mors psykiske helse, rustesting og samtaler ved familievernkontoret, også ble fremmet som noe helt sentralt for å muliggjøre tilbakeføringen. I vedtaket får de biologiske foreldrene veiledning og behandling utover det som er knyttet til samvær. I motsetning til flere av utvalgets vedtak og tidligere forskning (Syrstad, 2020) fremsto det som om at aktørene i samarbeidet med barnevernet hadde forståelse for hva som var utfordringene ved omsorgssituasjonen til barnet før omsorgsovertagelsen, samt hva som skulle til for å endre situasjonen for å muliggjøre en tilbakeføringen. Her er det flere faktorer som kan spille inn i samarbeidet mellom aktørene. I vedtaket fremkom det at barnevernet jobbet tidlig mot en tilbakeføring både i samarbeidet med biologiske foreldrene og fosterforeldre. Barnevernets holdning kan derfor ha påvirket barnevernets handlinger, eksempelvis involvering av tverrfaglige instanser i samarbeidet.

I et av utvalgets vedtak⁶⁶ hadde barnevernet plassert barnet hos morfar (fosterfar) og hans samboer. Barnevernets handling og valg av fosterhjemmet kan ses i sammenheng med at det over lengere tid har blitt ønskelig å søke til nettverk- og slektplassering i barnevernsarbeidet. Allerede i 2004 ble det fastslått i nye forskrifter om fosterhjem at barneverntjenesten alltid skal vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. I 2018 ble dette ytterligere tydeliggjort ved at plikten til å søke etter fosterhjem i slekt og nettverk ble lovfestet. Dette har også blitt styrket gjennom barnevernsloven 2021, der barnevernsloven §

⁶⁵ Gjelder for vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV).

⁶⁶ Gjelder for vedtak 5(FNV-2021-216-FRO).

1-9 har fått et nytt andre ledd som pålegger barnevernet å legge til rette for å involvere barnets familie og nettverk (Skoglund & Thørnblad, 2021).

Nettverk- og slektplassering i barnevernsarbeidet er derfor ønskelige handlinger ut ifra lovverket jf. (2021) § 1-9. Likevel kan det oppstå særskilte problemstillinger ved slike plasseringer, som konflikter i familiene (NOU, 2023:7). I utvalgets vedtak⁶⁷ har biologisk mor uttrykk høy bekymring for at barnet er fosterhjemsplassert hos morfaren og hans samboer. Nemnda beskriver selv at mor er preget av sin egen barndom og ungdomstid, hvor hun har vært på en rekke institusjoner, blitt dømt for voldskriminalitet og hatt tilhold til et rusbelastet miljø. Verken nemnda eller noen dokumentasjon som blir lagt frem betviler mors utfordrende barndom, herunder sammen med sin far, altså barnets morfar. Mor har hatt en svært vanskelig oppvekst grunnet farens alkoholproblemer og blitt utsatt for grov omsorgssvikt. Til tross for at fosterfaren ikke lenger har et alkoholproblem, er mor bekymret for at han kan få tilbakefall, og at barnet skal oppleve det samme som hun selv opplevde i sin barndom. Samarbeidet mellom mor og fosterfar er derfor utfordrende. I lys av forskningen til Stang. et al. (2023) kan mangel på samarbeid fra biologiske foreldres side føre til store vansker med tilretteleggelse for positive samvær for barnet. Om det eksisterer konflikt fra en av aktørene om plasseringen, samt at de biologiske foreldrene har lite kontakt eller i dette tilfellet særskilte problemstillinger med fosterforeldrene og dermed barnevernstjenestens handling (plassering av barnet), kan samværene ende opp som en arena for å diskutere plasseringen. Dette kan igjen føre til at barnet kan bli involvert i konfliktene mellom aktørene.

I vedtaket⁶⁸ trekker nemnda frem barnevernets rolle som noe stabilt over tid, der det har blitt gjort justeringer og tilpasninger etter mors ønske, men det ble ikke trukket frem hvordan mor reagerer på disse justeringene. På mors side mener hun at barnevernstjenesten ikke har tatt hensyn til hennes behov når de har plassert barnet hos morfar. Nemnda vurderer at utfordringen rundt plasseringen og samarbeidet bunnar i mors personlige utfordringer og egenskaper. Nemnda viser i sin vurdering ingen forståelse for mors bekymringer for fosterhjemmet. Nemnda vurderer mor som :«...selvopptatt, har fokus på seg selv og viser i liten grad evne til å prioritere...»⁶⁹ barnets behov og se hva som er best for barnet. Nemnda bruker og vektlegger mange av fosterhjemmets forklaringer på områder som omhandler

⁶⁷ Gjelder for vedtak 5(FNV-2021-216-FRO).

⁶⁸ Gjelder for vedtak 5(FNV-2021-216-FRO).

⁶⁹ Gjelder for vedtak 5(FNV-2021-216-FRO).

samvær, omsorgsbehovet til barnet og mors omsorgskompetanse. I likhet med flere av utvalgets vedtak kan nemndas vurdering tolkes slik hen at ansvaret for det dårlige samarbeidet blir lagt på mor.

Nemnda kunne ha valgt å se handlingen fra barnevernet rundt fosterhjems plasseringen i sammenhengen med tilbakeføringsarbeidet. Forskning fra Stang, et al. (2023) viser at nødvendig samarbeid med fosterhjem og barnevernstjeneste kan bli hemmet av manglende vilje til å kommunisere med barnevernet, om det stadig kommes tilbake til konflikten om plasseringen av barnet. Samtidig kunne nemnda diskutert hvilken innvirkning plasseringen i dette tilfellet får for tilbakeføringsarbeidet og samvær. Dersom gjenforeningsspørsmålet ikke er oppgitt vil målet for plasseringen alltid være at barnet skal tilbakeføres slik som i dette tilfellet. Dette stiller krav til ressurser som settes til rådighet i endringsarbeidet, men også intensiteten i oppfølgingsarbeidet (Gerds-Andresen et al., 2022). Mor opplevde plasseringen som svært utrygt og ødeleggende også i forbindelse med samvær. Barnevernstjenesten har satt opp flere samvær hjemme i fosterhjemmet, men mor mener dette skaper usikkerhet og at hun ikke klarer å være seg selv sammen med barnet. Med tanke på slekts plasseringer foreligger det mangler på systematisert kunnskap om dokumenterte problemer som kan oppstå ved disse typer samvær (NOU, 2023:7). Forskning viser at noen foreldre kan også være så uenige i plasseringen og i dette tilfellet plasseringstedet at de har vanskelig for å diskutere den med barnevernstjenesten, for eksempel hvis de er midt i en prosess for å kreve tilbakeføring, eller hvis de opplever at barnevernstjenesten er “på parti” med fosterforeldre de selv er i konflikt med (Stang, et al, 2023, s.207). Barnevernets valg om å plassere barnet hos slekt som oppleves utrygt for mor, kan signalisere og oppleves som om barnevernstjenesten er “på parti” med fosterforeldre som mor fra før av har konflikt med. Samarbeide vil derav også bli krevende mellom alle aktørene og biologisk mor.

En siste handling jeg vil belyse fra resultatet fra prosjektets analyse er barnevernstjenestens bruk av fosterhjemmet som tilsynsfører⁷⁰, som også vist til over under kapittel 6.4.2 «Fosterforeldres reaksjoner og handlinger i samarbeidskulturene». Samvær er en svært viktig arena i samarbeidet og i vurderingen av tilbakeføring. Dokumentasjon av barns relasjoner i samvær blir ofte utført av tilsynsfører. Det foreligger for øvrig lite kunnskap om utøvelsen av tilsyn ved samvær. Tilsynsførers oppgaver kan gå ut på å veilede barn og foreldrene før og

⁷⁰ Gjelder for: vedtak 8 (FNV-2022-162-FHS).

etter samvær, samtidig som det skal foretas observasjoner og eventuelt faglige vurderinger av samspillet og barn og foreldres fungering. Alt i alt fremstår summen av oppgavene som krevende (NOU, 2023:7). Dokumentasjon av barns reaksjoner, og da spesielt negative reaksjoner hos barn og ungdommer i forbindelse med samvær, er viktig å observere i sammenheng med hvordan de uttrykkes og endrer seg over tid. Over tid, det vil si om de øker eller minsker. Det er sentralt å få frem refleksjon rundt mulige årsaker bak reaksjonene. Det er også svært viktig å se det i sammenheng med den konkrete situasjon. Disse opplysningene skal dokumenteres godt og barnevernet legger ansvaret for disse opplysningen på fosterforeldrene (Stang et al., 2023).

Jeg setter derfor spørsmål rundt hvilke holdninger og forventninger barnevernet kan gi biologiske foreldre ved å sett inn fosterforeldre som tilsynsfører. Hvordan kan dette påvirke samarbeidet? Kan biologiske foreldre oppleve at barnevernstjenesten er “på parti” med fosterforeldre gjennom denne handlingen?(Stang. et al, 2023). Forskning av Aamodt og Sommerfeldt (2022) viser at mange ansatte vektlegger barnets reaksjoner før, under og etter samvær som relevante for vurderingen av samværshyppighet. Ofte blir barnets negative reaksjoner tolket som tegn på at samværene ikke er bra for barnet. Dermed blir det argumentert for å redusere samværsfrekvensen eller bruke reaksjonene som en begrunnelse for å unngå å øke samværene. Derfor kan det være svært problematisk av barnevernet å sette fosterforeldrene som tilsynsførere fordi det kan få stor påvirkning på samværshyppighet og vurderingen av tilbakeførings spørsmålet. Dette kan igjen gi ulike ringvirkninger på samarbeidskulturene.

6.5 Samarbeidets betydning

I denne delen vil resultatet fra prosjektets analyse fra kapittel «Del 3:Vektlegging av samarbeidskulturer i nemndas beslutning», herunder delkapittel 5.4.1 «Sammenheng mellom nemndas beslutning og samarbeidskulturen» og delkapittel 5.4.2 «Vedtakene tilsier langvarige plasseringer» bli diskutert. Som vist til handler nemndas vektlegging og omtale om aktørenes holdninger, forventinger, handlinger og reaksjoner (se figur 4, side 73). Til sammen utgjorde disse elementene selve samarbeidskulturen mellom de sentrale aktørene, som nemnda vektla og omtalte i prosjektets vedtak.

I resultatet fra analysen fremtrer det at biologiske foreldres holdning til omsorgsovertagelsen gis vesentlig betydning i nemndas beslutning. I vedtak der det var sterk uenighet i

omsorgsovertagelsen, ble det brukt av nemnda som et negativt argument mot å ikke beslutte tilbakeføring⁷¹. I vedtaket der foreldrene viste enighet i omsorgsovertakelsen, ble det brukt av nemnda som et sentralt og viktig argument for å muliggjøre tilbakeføring⁷². Nemnda vektla dermed det som positivt i vedtak der foreldre hadde akseptert plasseringen. Gjennomgående i vedtakene la nemnda ansvaret for å håndtere følelser og reaksjoner rundt plasseringen på foreldrene. Parallelt viser forskning at det å miste omsorgen for barnet sitt kan oppleves svært belastende for foreldrene og derfor kan aksept av plasseringen være meget utfordrende (Ellingsen, 2007; Olkowska & Aamodt, 2022; Feyling & Øfsti, 2023; Syrstad, 2020). Om det framkom opplysninger som viste til at foreldrene var sterkt uenig og håndterte plasseringen i form av uønsket oppførsel i samarbeidet, vektla nemnda det til å omhandle foreldres manglende kognitive evner og vilje.

Andre viktige faktorer som formet nemndas beslutning var om det var enighet om samarbeidet var godt eller dårlig. I vedtak der det var uenighet om samarbeidet mellom barnevernstjenesten og biologiske foreldres opplevelse av samarbeid, ble det trukket frem mangel i forelderens vilje til å gjennomføre veiledning, og at det derfor har resultert i lite endring i foreldrenes omsorgsevner⁷³. Nemnden legger igjen ansvaret for samarbeid og effekten av dette hovedsakelig på de biologiske foreldrene alene. Nemnda har også i disse vedtakene vektlagt barnevernstjenestens og fosterforeldrenes vurderinger av foreldrene, fremfor å vektlegge opplevelser biologiske foreldre hadde i samarbeidet. Nemnda vektlegger det negativt i alle vedtak der biologiske foreldre viser motstand mot veiledning og samarbeid med barnevernstjenesten. Samtidig mangler nemnda diskusjon og refleksjon ovenfor barnevernets egen rolle og posisjon i samarbeidet, samt hvilke forventning barnevernet, biologiske foreldre og muligens fosterforeldre har med tanke på tidligere samarbeide og tiltak.

Tidligere opplysninger og vurderinger fra barn- og familiesenter ble også en faktor som flere nemnder vektla og som dermed fulgte foreldrene videre inn i samarbeidet etter omsorgsovertagelsen⁷⁴. Disse vurderingene fikk dermed også betydning for beslutningsprosessen i nemndas vurdering av tilbakeføring, fordi det formet endringsgrunnlaget i samarbeidet mellom foreldrene og barnevernet. Samtidig framkom det lite vurderinger og

⁷¹ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

⁷² Gjelder for vedtak 7, (FNV-2022-122-FBV).

⁷³ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 5 (FNV-2021-216-FRO) og 6 (FNV-2021-225-FNO).

⁷⁴ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 2 (FNV-2021-14-FTE), 3 (FNV-2020-217-FTF) og 5 (FNV-2021-216-FRO).

diskusjon rundt barnevernets ansvar for oppfølging og hjelp. Samt heller ikke barnevernets holdning og forventinger til tilrettelegning og oppfølging etter omsorgsovertagelsen. Nemnda vektla ikke opplysninger fra foreldrene som viste utfordringer i samarbeidet med barnevernet eller fosterhjemmet. I prosjektets vedtak kommer det frem flere utfordringer ved samarbeidet mellom barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldre. Ved mye motstand fra foreldrene vil det kreve mer tid, som forskningen viser at barnevernet ikke prioriterer grunnet ulike årsaker, som mangler på ressurser og kunnskap (NOU 2023:7; SOS-barnebyer, 2021). Strukturell mangel i barnevernstjenesten kan bety at flere biologiske foreldre som ikke passer inn i de allerede satte rammene innenfor barnevernsarbeidet, kan stå i fare for å ikke få tilstrekkelig og nødvendig oppfølging. Variasjon i oppfølgingen av biologiske foreldre etter en omsorgsovertagelse kan dermed være et resultat av at foreldrene selv må tilpasse seg de satte rammen og ikke omvendt.

Et annet hovedfunn i prosjektet, var at nemnda predikerte langvarige plasseringer i de resterende vedtakene som ikke endte med opphevelse av omsorgsovertagelsen. Nemnda predikerer i 7 av 7 vedtak, der opphevingen av omsorgsovertagelsen ikke tas til følge, at omsorgsovertagelsen blir vurdert til enten å være for tidlig å fastslå at gjenforening *kan* skje, og i tilfelle når⁷⁵. Nemnda vurderer også flere plasseringer som langvarige plasseringer⁷⁶ eller en plassering for resten av barnets oppvekst⁷⁷. Studiens vedtak omfatter barn under syv år, og et langvarig fosterhjemopphold kan potensielt bety flere år med samarbeid mellom biologiske foreldre, barnevernstjenesten og fosterforeldre. Grunnet fastsettelse av samværsordninger, nemndas predikerte langvarig plassering av barnet og barnets lave alder, vil betydningen av samarbeidet ennå prege plasseringen. Som forskning fra Stang. et al (2023) peker på kan et godt samarbeidsklima mellom barnevernet, biologiske foreldre og fosterforeldre, også ha en egenverdi i seg selv utover selve målet om tilbakeføring. Adekvat samarbeid påvirker også i stor grad samværsordninger og kvaliteten på samværet (Stang. et al, 2023). Gode samarbeid kan få stor betydning for barnet og dens stabilitet og opplevelse av kjærighet fra både fosterforeldrene og biologiske foreldre.

⁷⁵ Gjelder for vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF).

⁷⁶ Gjelder for vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA), 4 (FNV-2021-203-FNO), 5 (FNV-2021-216-FRO), 6 (FNV-2021-225-FNO) og 8 (FNV-2022-162-FHS).

⁷⁷ Gjelder for vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE).

7. Avslutning

I dette prosjektet belyser jeg hvordan nemnda vektlegger og omtaler samarbeidskulturer mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring som omhandler barn under syv år. Som påpekt innledningsvis skal barnevernet så langt som mulig samarbeide med foreldrene, samt at foreldrene skal bli behandlet med respekt jf. barnevernslov (1992) § 1-7 og barnevernslov (2021) § 1-9 første ledd. Samtidig har NOU (2023:7) vist til store mangler ved kunnskap og variasjon i samarbeidet etter en omsorgsovertakelse. Det finnes derfor også behov for mer informasjon og viten om hvordan nemnda vektlegger og omtaler samarbeidskulturene i vedtaket.

Prosjektet søkte å belyse: «*Hvordan omtaler og vektlegger nemnda samarbeidskulturen mellom sentrale aktører i vedtak om tilbakeføring av omsorg*». Som tema ble samarbeidskulturer utfordrende å analysere, blant annet fordi «samarbeidskulturer» ikke er klart definert i vedtakene og må tolkes i lys av hver enkelt sak og situasjon. Hva som kan vurderes som «samarbeidskultur» ble derfor også vanskelig å lokalisere i vedtakene, uten å se det i lys av helheten. Gjennom prosjektets analyse fremkom det til tross for dette flere mønstre i nemndas vektlegginger og omtaler. Resultatet fra analysen viser at nemndas vektlegginger og omtaler av samarbeidskulturene mellom de sentrale aktørene omhandler aktørenes holdninger, forventinger, handlinger og reaksjoner (se side 73). Til sammen utgjør disse elementene selve samarbeidskulturen mellom de sentrale aktørene, som nemnda vektla og omtalte i prosjektets vedtak.

Biologisk foreldres holdning til omsorgsovertagelsens grunnlag er bruk som et direkte argument fra nemnda i vurderingen av tilbakeføringsspørsmålet i prosjektets utvalgte vedtak. Nemnda vektlegger det som positivt i vedtak der foreldre hadde akseptert plasseringen, og negativt der foreldrene viste uenighet i plasseringen eller omsorgsovertagelsens grunnlag. Samtidig viser forskning at aksept av omsorgsovertagelsen kan være svært utfordrende da den kan oppleves veldig skamfull og vond (Ellingsen, 2007; Olkowska & Aamodt, 2022). Foreldrenes holdninger til plasseringen eller uenighet i omsorgsovertagelsen trenger ikke kun å uttrykke manglende forståelse av barnets behov. Som vist til er det til barnets beste at biologiske foreldre anerkjenner at barnet trenger å bo i fosterhjemmet en periode, som igjen krever at foreldrene aksepter plasseringen (Stang et al. 2023). Presentert forskning og funn fra nemndas vurdering viser begge viktigheten av at foreldrene aksepterer plasseringen.

Prosjektet stiller spørsmål rundt biologisk foreldres mulighet til å oppnå denne type aksept. I prosjektets funn legger nemnda ansvaret for endringen av biologisk foreldres uenighet på foreldrene selv. Ved uenighet ved omsorgsovertagelsens grunnlag og barnets plassering, viser funn i prosjektet at foreldrene trenger hjelp og oppfølging til å takle det å miste omsorgen. Først da kan det legges muligheter for at biologisk foreldre klare å se barnets behov i prosessen. Det å legge til rette for endringsarbeid, spesielt i høy konfliktsaker, kan kreve mye tid og ressurser fra barnevernstjenesten. Målet må være å komme i en posisjon ovenfor foreldre der aktivt samarbeid om endring faktisk er reelt mulig.

Samarbeidet mellom barnevernstjenesten og biologisk foreldre er også en viktig faktor i nemndas beslutning. Uenigheter om samarbeidet, særlig når foreldrene viser motstand mot veiledning og samarbeid, kan føre til negativ vurdering av foreldrenes omsorgsevner. Nemnda legger hovedansvaret for samarbeidet på de biologisk foreldrene, og vektlegger barnevernstjenestens og fosterforeldrenes vurderinger fremfor foreldrenes opplevelser av samarbeidet. Det er imidlertid viktig å merke seg at nemnda mangler diskusjon og refleksjon rundt barnevernets egen rolle og forventninger i samarbeidet, samt informasjon om oppfølging og hjelp til foreldrene etter omsorgsovertakelsen. Samtidig viser NOU (2023:7) og forskning fra SOS-barnebyer (2021) til utfordringer knyttet til barnevernets ressurser og kunnskap med tanke på oppfølgingsarbeid etter omsorgsovertagelsen. Dette kan igjen påvirke oppfølgingen av biologisk foreldre og deres evne til å tilpasse seg de rammer som er satt innenfor barnevernsarbeidet.

Prosjektet har tilført oppdatert kunnskap om ansvarsfordeling av samarbeidet i tilbakeføringssaker. I den nye barnevernsloven (2021) fremtrer det mer tydelighet rundt barnevernets ansvar for å bidra til at foreldrenes samværskompetanse øker. Samtidig har premissene ligget der også i den gamle loven jf. bvl (1992). I lys av prosjektets funn kan samarbeidet ha fått stor betydning for samværets kvalitet, da konflikter mellom aktørene kunne gjøre samværene mer utfordrende. Ved utfordringer i samarbeidet vektlegger nemnda biologisk foreldres egenskaper, omsorgsevner og manglende vilje som årsaken til utfordringene. Samtidig er det helt naturlig at det oppstår uenigheter, forskjellige synspunkter og meninger i alle typer samarbeidssituasjoner. Disse uenighetene kan føre til spenninger og ubehag, selv om det ikke nødvendigvis fører til destruktive konsekvenser. Det er imidlertid mulig å velge hvordan man håndterer følelsene som oppstår, da konflikter ikke er noe man har, men heller noe man gjør (Hartviksen & Kversøy, 2018). Det krever imidlertid

bevisstgjøring og aktiv jobbing fra alle parter. Idealbilder av samarbeid som fokuserer på positiv samhandling, støtte og felles innsats kan virke hensiktsmessige og ønskelige, men erfaringene mange har med samarbeid i praksis kan være det motsatte. Disse ideelle forestillingene kan derfor bidra til å minske troen på samarbeid (Hartviksen & Kversøy, 2018). Samarbeidets utfordringer i tilbakeføringsprosessen må derfor forstås og håndteres på en realistisk måte, både av barnevernstjenesten og nemnda. I tillegg bør de biologiske foreldrene og fosterforeldre som har urealistiske forventinger, hjelpes på veien mot et godt samarbeid. Det er derfor avgjørende at profesjonene som er involvert (herunder barnevernet og nemnda) ikke har forventinger og krav til samarbeidet, som samsvarer med et idealbilde av hvordan samarbeidet i en tilbakeføringsprosess «skal» fremstå. Spesielt bør instansene være åpne for varierte reaksjoner og atferd fra biologiske foreldre i samhandling med de ulike aktørene og søke til forskning for å få et bredere perspektiv.

Forskning fra Ellingsen (2007), Olkowska og Aamodt (2022), Feyling og Øfsti (2023), Syrstad (2020), Skilbred og Moldestad (2010) og Slettebø (2008) gir perspektiver og kunnskap, som åpner opp for en mer kompleks tilnærming i vurderinger av biologiske foreldres holdninger, handlinger, reaksjoner og forventinger i samarbeidet etter omsorgsovertagelsen. En slik åpenhet krever realistiske forventinger og aksept av ulike reaksjoner, som igjen stiller krav til bruken av ulike individuelt tilpassede metoder. Tidsbruken må dermed også innstilles etter de ulike reaksjoner og deres behov. Om det så er mangler ved dette grunnet strukturelle utfordringer som tid og ressurser i barnevernsarbeidet, må dette fremtre i vedtak på lik linje med andre opplysninger, da det kan påvirke samarbeidet. Dette kan igjen påvirke vurderingen av samarbeidet og vurderingen av samværet og tilbakeføringsprøymålet. Det skal komme tydelig frem hvordan barnevernet har strebet etter å samarbeide med foreldrene jf. (1992) § 1-7 og (2021) § 1-9 første ledd, før det blir vurdert til at utfordringene i samarbeidet ligger hos de biologiske foreldrene.

Prosjektets funn viser mangler ved både konkretiseringer av vurderinger og bruk av ord og fagbegreper som er flertydig. For å sikre en rettspraksis i tråd med føringer fra EMD-dommene, jf. Strand Lobben-dommen mfl. mot Norge, bør samarbeidskulturene mellom sentrale aktører etter en omsorgsovertagelse bli tilstrekkelig opplyst i vedtak om tilbakeføring av omsorg. Ved å eventuelt utelate opplysninger om samarbeidet, enten ved og ikke nevne det eller ikke fremheve det tilstrekkelig, fjerner man en vesentlig del av rammeverket for prosessen og vurderingene i tilbakeføringsarbeidet. I verste fall kan det resultere i at

avgjørende informasjon uteblir fra nemndas vurdering av tilbakeføringsspørsmålet. Ved mangel på informasjon og refleksjon rundt rammeverket av vurderingene, kan vedtakene også bli vanskelig å etterprøve.

På samme måte som jeg viser til en skjevfordeling i ansvaret for samarbeidskulturene mellom sentrale aktører i en tilbakeføringssak, hevder jeg at vi bør benytte bevisstheten rundt denne type ansvarsfordeling i praksis også, rettere sagt i de fysiske møtene mellom de sentrale aktørene. Her vil også ordbruken som blir brukt i vedtaket bli sentral å undersøke, da prosjektet viser til mangler ved konkretisering av vurderinger og bruken av fagbegrep som kan bli problematiske og kan skape avstand.

I dette prosjektet er avgrensninger ut ifra barnets alder ikke tatt med i drøftingene.

Gerds-Andresen et. al. (2022) påpeker at barnets alder er en viktig faktor å ta hensyn til ved vurdering av risiko og suksessrate for tilbakeføring. Forskningsstudier Gerds-Andresen et. al. (2022) peker på viser at eldre barn har større sannsynlighet for tilbakeføring enn yngre barn, men det er ikke klart hvorfor dette er tilfellet. Dermed finnes det et behov for å utforske eventuelle sammenhenger i tilbakeføringsarbeidet med tanke på barnets alder. Det kunne derfor ha vært interessant for videre forskning og utforske og sammenligne samarbeidskulturene mellom sentrale aktører i andre aldersgrupper.

Litteraturliste

- Alvik, I. F. (2021). *Samvær etter omsorgsovertakelse – en undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter*. OsloMet Skrift- serie 2021 nr 4. Oslo: Oslo Metropolitan University.
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/753/630>
- Andersland, G. K. (2022). *Barneverns- og helsenevnda: En lærebok*. Fagbokforlaget.
- Ask, T. A. & Eide, S. B. (2018) Forord. I Ask, T. A. & Eide, S. B. (Red.). (2018). *Barnevernets begreper*. Gyldendal.
- Barnevernpanelet. (2011). *BARNEVERN-PANELET'S RAPPORT*.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/barnevernpanelets_rapport.pdf
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative Research in Psychology*.
<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1191/1478088706qp063oa?needAccess=true&role=button>
- Bufdir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet) (2022) *Omsorgsovertakelser*.
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/barn_med_tvangsvedtak/omsorgsovertagelser/
- Bufdir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet) (2023). *Rundskriv for barnevernstjenestens saksbehandling* (Saksbehandlingsrundskrivet) 03/ 2023.
<https://www.bufdir.no/contentassets/ed7a489b2fbf4c808e4637c037e51450/saksbehandlingsrundskrivet.pdf>
- Ellingsen, I.T. (2007). *Å miste omsorgen for sitt barn*. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3037-2007-04-05>
- Feyling, T. & Øfsti, A. (2023). *Den dagen barnevernet ringte ... En kvalitativ undersøkelse av foreldres opplevelser i møte med barnevernet ved mistanke om vold mot barn*.
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/tnb.100.1.5>
- Foucault, M. (1994). *Overvåkning og straff. Det moderne fengsels historie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Foucault, M. (1995). *Seksualitetens historie I. Viljen til viten*. Oslo: Exil forlag.
- Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. (2021). *Årsrapport 2021*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/5e54983a08e24aa2aa884b4f40ea84d6/arsrapport-2021-fylkesnemndene.pdf>

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. (2022). *Årsrapport 2022*.

<https://kudos.dfo.no/dokument/33261/arsrapport-fylkesnemndene-for-barnevern-og-sosiale-saker-2022>

Gerdts-Andresen, T. Eide, K., Krane, V. & Kvello, Ø. (2022). *Tilbakeføring til foreldrehjemmet etter en plassering i fosterhjem eller institusjon: En oppsummering av hovedtrekkene i forsknings litteraturen*. Flyttinger i regi av barnevernet (Delrapport 2, USN skriftserie 100). Universitetet i Sørøst Norge. https://openarchive.usn.no/usn-xmloi/bitstream/handle/11250/3013453/2022_100_Gerdts_Andresen.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Grimen, H. (2010). Michel Foucault - styring, makt og motstand. I Pedersen, Jørgen (red.) (2010). *Moderne politisk teori*. Pax forlag A/S: Oslo. S. 226-247. Gyldendal.

Hartviksen, M., & Kversøy, K. S. (2018). *Samarbeid og konflikt - to sider av samme sak*. Fagbokforlaget.

Jenssen, D., Kjørstad, M., Seim, S. & Tufte, P. A. (2020). Introduksjon. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P. A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (1. utg., s. 11-24). Oslo: Gyldendal.

Johannessen, A., Tufte P.A., Kristoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.

Kenneth Hulqvist (2004). Michel Foucault. Makten er det som viser seg mest og derfor skjuler seg best, 12.s. I K. Steinsholt & L. Løvlie (Red.), *Pedagogikkens mange ansikter: pedagogikkens idéhistorie fra antikken til det postmoderne*. Universitetsforlaget

Köhler-Olsen, J. (2019). *EMD: Strand Lobben med flere mot Norge – betydningen for norsk barnevern*. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-04-07>

Lorentzen, P. (2019). *Mentalisering og barnevernet - en kritisk drøfting*. Universitetsforlaget.

Lovdata (2023). *Om Lovdata*. Hentet fra https://lovdata.no/info/om_lovdata

NIM (Norges institusjon for menneskerettigheter). (2020). «Hvorfor dømmes Norge i EMD?». [Hvorfor dømmes Norge i EMD? - NIM \(nhri.no\)](https://www.nhri.no/hvorfor-dømmes-norge-i-emd/).

NOU 2023: 7. (2023). *Trygg barndom, sikker fremtid — Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-7/id2966836/>

- Olkowska, A., & Aamodt, H. A. (2022). *Om sorg ved omsorgsovertagelser: Sorgteori som en forståelsesramme for foreldrenes følelsesmessige reaksjoner etter å ha blitt fratatt omsorgen for sitt barn*. <https://doi.org/10.18261/tnb.99.1.2>
- Prop. 133 L (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernsloven*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/f325e4de00fb472f85a7a2b94124f531/no/pdf/s/prp202020210133000dddpdfs.pdf>
- Prop. 169 L (2016-2017). *Endringer i barnevernsloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/>
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og mangfold*. Fagbokforlaget.
- Rittel, H. W. J., & Webber, M. M. (1973). *Dilemmas in a general theory of planning*. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>.
- samfunnsskapte virkelighet (4.utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Sandmo, E. (1999). Michel Foucault som maktteoretiker. I F. Engelstad (Red.), *Om makt: teori og kritikk*. Oslo, Norway: Ad Notam Gyldendal.
- Skilbred, D. & Moldestad, B. (2010). *Når barn bor i fosterhjem: Utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten*. *Norges Barnevern*, 1, 32-46. ISSN 0800-1014. Universitetsforlaget. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1891-1838-2010-01-04>
- Skibrei, M.L. (2019) *Kvalitative metoder : planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. (1. utg) Bergen: Fagbokforlaget.
- Skoglund, J., & Thørnblad, R. (2021). *Økt rekruttering av slektsfosterhjem gir ikke nødvendigvis flere stabile fosterhjem*. <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/ISSN1891-1838-2021-02-06>
- Slettebø, T. (2008). *Foreldres medbestemmelse i barnevernet. En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. [Doktorgradsavhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim]. <https://vid.brage.unit.no/vid-xmli/bitstream/handle/11250/99093/Sletteb%c3%b8e.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Slettebø, T. (2009): *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten. Kunnskaper og metoder i praktisk arbeid*. Rapport nr 1. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/oppfolging-av-foreldre-med-barn-ungdom-plassert-i-fosterhjem-eller-pa-institusjon.pdf?id=2284613>
- Solvang, P. K. (2020). Sosialkonstruksjonisme. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim, & P. A. Tuft (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 248-271).

- SOS-barnebyer (2021). «Barnevernledere svarer. En rapport basert på barnevernledernes vurderinger av egne tjenester», rapport nr. 2, vår 2021. [Ny rapport: Om tilstanden i norsk barnevern | SOS-barnebyer](#)
- SSB. (2022). Barnevern. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern>
- Stang, E.G., Baugerud, G.-A., Backe-Hansen, E. & Rugkåsa, M. (2023). *Samvær i praksis: En forskningsbasert undersøkelse av samværsordninger i barnevernet. Hovedrapport fra prosjektet «Samvær etter omsorgsovertakelse»*. OsloMet – storbyuniversitetet. Universitetsbiblioteket: Oslo.
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/802>
- Stang, E.G. (2018). Emergency Placements: Human Rights Limits and Lessons: Implications for Professional Practice and Policy”, I Falck-Eriksen, A. & Backe-Hansen, E. (red.) *Human Rights in Child Protection: Implications for Professional Practice and Policy*. Springer International Publishing AG.
- Syrstad, E. (2020). «Å forstå det uforståelige» : Møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, familievernet og barnevernet.
[Doktorgradsavhandling, VID Specialized University].
<https://vid.brage.unit.no/vid-xmloi/bitstream/handle/11250/2727063/Syrstad%20bavhandling.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder*. Fagbokforlaget.
- Veiden, P. (2006). Innledning. I Berger, P. L. & Luckmann, T, *Den samfunnskapte virkelighet* (4.utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Aadland, E. (2011). *Og eg ser på deg - vitenskapsteori i helse- og sosialfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aamodt, H. A., & Sommerfeldt, M. B. (2022). *Hvordan besluttes samvær mellom foreldre og barn under offentlig omsorg?* Side 80–97. <https://doi.org/10.18261/tnb.99.2-3.2>

Konvensjoner:

Den europeiske menneskerettskonvensjonen, 4. november 1950 (EMK).

FN's konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (Barnekonvensjonen).

Lover og forskrifter:

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester. (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra:

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1992-07-17-100>

Barnevernloven. (2021). Lov om barnevern (LOV-2021-06-18-97). Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>

Forvaltningsloven. (1967). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker. (LOV-1967-02-

10). Hentet fra: [https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1967-02-](https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1967-02-10?searchResultContext=2382&rowNumber=1&totalHits=20925)

[10?searchResultContext=2382&rowNumber=1&totalHits=20925](https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1967-02-10?searchResultContext=2382&rowNumber=1&totalHits=20925)

Grunnloven. (1814). Kongeriket Norges Grunnlov (Lov-1814-05-17) Hentet fra:

<https://min.rechtsdata.no/Dokument/gL18140517z2EzA7104>

Menneskerettsloven. (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett. (

LOV- 2014-05-09-14). Hentet fra: [https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-](https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30?searchResultContext=2832&rowNumber=1&totalHits=18071)

[21- 30?searchResultContext=2832&rowNumber=1&totalHits=18071](https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30?searchResultContext=2832&rowNumber=1&totalHits=18071)

Om lov om barneverntjenester (barnevernloven) (1991-1992) Hentet fra :

<https://min.rechtsdata.no/Dokument/gOT44z2E92z2DMP4z2D12>

Vedlegg

Vedtak 1 (FNV-2020-198-FOA).

Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/BVHN/avgjorelse/fnv-2020-198-foa?searchResultContext=1190&rowNumber=1&totalHits=1>

Vedtak 2 (FNV-2021-14-FTE)

Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/BVHN/avgjorelse/fnv-2021-14-fte?searchResultContext=1326&rowNumber=1&totalHits=1>

Vedtak 3 (FNV-2020-217-FTF)

Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/BVHN/avgjorelse/fnv-2020-217-ftf?searchResultContext=1359&rowNumber=1&totalHits=1>

Vedtak 4 (FNV-2021-203-FNO)

Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/BVHN/avgjorelse/fnv-2021-203-fno?searchResultContext=1392&rowNumber=1&totalHits=1>

Vedtak 5 (FNV-2021-216-FRO)

Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/BVHN/avgjorelse/fnv-2021-216-fro?searchResultContext=1424&rowNumber=1&totalHits=1>

Vedtak 6 (FNV-2021-225-FNO)

Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/BVHN/avgjorelse/fnv-2021-225-fno?searchResultContext=1458&rowNumber=1&totalHits=1>

Vedtak 7 (FNV-2022-122-FBV)

Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/BVHN/avgjorelse/fnv-2022-122-fbv?searchResultContext=1489&rowNumber=1&totalHits=1>

Vedtak 8 (FNV-2022-162-FHS)

Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/BVHN/avgjorelse/fnv-2022-162-fhs?searchResultContext=1516&rowNumber=1&totalHits=1>

